(८३) तथा जब उनी रसूलतिर अवतरित भएको (सन्देश) सुन्दछन्, तब तपाईं उनका आँखाबाट बगिरहेको अश्रुको धारा देख्नुहुन्छ, यसकारणले कि उनीहरूले सत्यलाई चिने । उनी भन्दछन् कि हे हाम्रा प्रभु ! हामी मुसलमान भयौं । तसर्थ तिमीले हामीलाई पनि साक्षीहरूमा लेख ।

وَإِذَا سَمِعُوا مَا أُنزِلَ إِلَى الرَّسُولِ تَرَىٰ أَعْيُنَهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوا مِنَ الْحَقِّ ۖ يَقُولُونَ رَبَّنَا آمَنَّا فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ ﴿٨٣﴾

(८४) तथा हामीले अल्लाहमाथि र जुन सत्य हाम्रो पासमा पुगेको छ त्यसमा विश्वास किन नगर्ने जबकि हामीलाई आशा छ कि हाम्रो पालनकर्ताले हामीलाई असल मानिसहरूसँग (स्वर्गमा) प्रविष्ट गर्नेछ ।[1]

وَمَا لَنَا لَا نُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَمَا جَاءَنَا مِنَ الْحَقِّ وَنَطْمَعُ أَن يُدْخِلَنَا رَبُّنَا مَعَ الْقَوْمِ الصَّالِحِينَ ﴿٨٤﴾

[1] इथोपिया (हब्शा) मा जहाँ मुसलमान आफ्ना मक्की युगमा दुईपटक हिज़रत (प्रस्थान) गरेर गए । असहमा: नजाशीको राज्य थियो, यो इसाई देश थियो । यो आयत इथोपिया निवासी इसाईहरूको बारेमा उत्रेको हो परन्तु कथनहरूको आधारमा नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले आदरणीय अम्र बिन उमैया जमरीलाई आफ्नो पत्र दिएर नजाशीको पासमा पठाउनु भएको थियो, जुन उनले गएर त्यसलाई सुनाए । नजाशीले त्यो पत्र सुनेर इथोपियामा रहँदै आएका प्रवासी मुसलमानहरू तथा आदरणीय जाफ़र पुत्र अबू तालिबलाई आफ्नो पासमा बोलायो तथा आफ्ना विद्वान्, पूजारी, पादरीहरू आदिलाई पनि एकत्रित गऱ्यो, अनि आदरणीय जाफ़रलाई कुर्आन करीम पढ्न आदेश दियो । आदरणीय जाफ़रले सूर: मरियम पढ्नु भयो, जसमा आदरणीय ईसाको चमत्कारिक जन्म तथा उनको भक्तित्व तथा रिसालत (दूतत्व) को वर्णन छ, जसलाई सुनेर उनी बडो प्रभावित भए तथा आँखाबाट अश्रु प्रवाहित भए एवं ईमान स्थापित गरे । केही मानिसहरू भन्छन् कि नजाशीले आफ्ना केही धर्मज्ञहरूलाई नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको पास पठायो । जब उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले कुर्आन सुनाउनु भयो तब तिनका आँखाबाट अश्रुको धारा प्रवाहित भयो तथा ईमान ल्याए । (फ़तहुल क़दीर) यी आयतहरूमा कुर्आन करीम सुनेर उनीमाथि जुन प्रभाव भयो त्यसको चित्रण गरिएको छ । तथा उनीहरूको विश्वास गर्नुको विवरण छ, पवित्र कुर्आनमा अन्य स्थानमा पनि ईसाईहरूको यसप्रकार ईमान स्थापित कुरोको वर्णन छ । जस्तै:

﴿وَإِنَّ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَمَن يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْكُمْ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْهِمْ خَاشِعِينَ لِلَّهِ﴾ (آل عمران : ١٩٩)

فَأَثَابَهُمُ اللَّهُ بِمَا قَالُوا جَنَّٰتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۚ وَذَٰلِكَ جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ ﴿٨٥﴾

(८५) त अल्लाहले उनको यस प्रार्थनाको कारण यस्ता उद्यान दियो जसमा नहरहरू प्रवाहित छन्, जसमा सधैं निवास गर्नेछन् तथा यही सदाचारीहरूको प्रत्युपकार हो ।

وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴿٨٦﴾

(८६) तथा जो अविश्वासी भए एवं हाम्रा आयतहरूलाई झुठ्लाए तिनै नरकवासी हुन् ।

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُحَرِّمُوا طَيِّبَاتِ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا ۚ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ

(८७) हे निष्ठावानहरू ! ती पवित्र वस्तुहरूलाई अवैध नबनाउ जसलाई अल्लाहले तिम्रो लागि वैध बनायो[1] तथा अतिक्रमण नगर,

"नि:सन्देह अहले किताबमा केही यस्ता पनि छन्, जो अल्लाह तथा त्यस किताबमा जो तिमीमाथि अवतरित गरिएको छ तथा त्यसमा जे उनीमाथि अवतरित गरिएको थियो, ईमान राख्दछन्, तथा अल्लाहका समक्ष विनती गर्दछन्, ।" (सूर: आले-इमरान-१९९)

तथा हदीसमा वर्णित छ कि जब नजाशीको निधनको समाचार नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमलाई प्राप्त भयो तब उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले सहावासित भन्नुभयो कि, "(इथोपिया) हब्शामा तिम्रो भाइको देहान्त भएको छ, त्यसको नमाज़ पढ ।" अत: एक मरूभूमिमा उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले त्यसको नमाज जनाज़: (ग़ायबाना) पढ्नु भयो । (सहीह बुख़ारी मनाकिबुल अन्सार व किताबूल जनाएज़ र सहीह मुस्लिम किताबुल जनाएज़) । एउटा अर्को हदीसमा यस्ता अहले किताबको विषयमा जसले नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको नबूअत (दूतत्व) मा निष्ठा व्यक्त गरे, भनिएको छ कि उनलाई दुई गुना प्रतिफल प्राप्त हुनेछ । (सहीह बुख़ारी किताबुल इल्म वल निकाह)

[1]हदीसमा वर्णित छ कि एउटा व्यक्ति नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको सेवामा उपस्थित भयो तथा भन्नथाल्यो हे रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम ! जब म मासु खान्छु तब सम्भोगको इच्छा प्रबल हुने गर्दछ, यसकारण मैले आफूलाई मासु हराम (निषेध) गरेको छु, जसमा यो आयत उत्र्यो । (सहीह तिर्मिजी, अलबानी, भाग-३, पृष्ठ-४६) यसैप्रकार उत्रनुको कारणका अतिरिक्त अन्य कथनहरूबाट सिद्ध छ कि केही सहचर संयम तथा आराधनाको लागि केही वैध वस्तुहरूबाट (जस्तै स्त्रीहरूसित विवाह गर्नु, रातको समय सुत्नु तथा दिनको समय खान-पिउनबाट) रोकिन चाहन्थे । नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमलाई यसको सूचना प्राप्त भयो तब उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले यस्तो गर्नबाट रोक्नुभयो तथा मनाही गर्नुभयो । आदरणीय उस्मान बिन मज़ऊन पनि आफ्नो पत्नीबाट अलग्ग बस्न थालेका थिए,

ٱلْمُعْتَدِينَ ﴿٨٧﴾

निःसन्देह अल्लाह अतिकारीहरूसित प्रेम गर्दैन ।

وَكُلُوا۟ مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُ حَلَٰلًا طَيِّبًا ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ٱلَّذِىٓ أَنتُم بِهِۦ مُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾

(८८) तथा अल्लाह (तआ़ला) ले जुन कुराहरू तिमीलाई दिएको छ, त्यसबाट वैधानिक रूचिकर वस्तुहरू खाउ तथा अल्लाह तआ़लासित तर्स, जसमाथि तिमी ईमान राख्दछौ ।

لَا يُؤَاخِذُكُمُ ٱللَّهُ بِٱللَّغْوِ فِىٓ أَيْمَٰنِكُمْ وَلَٰكِن يُؤَاخِذُكُم بِمَا عَقَّدتُّمُ ٱلْأَيْمَٰنَ ۖ فَكَفَّٰرَتُهُۥٓ إِطْعَامُ

(८९) अल्लाह तआ़ला तिम्रा कसमहरूमध्ये बेकार कसमहरूमा तिमीलाई समात्दैन । परन्तु पकड त्यसको गर्दछ, जुन कसमहरूलाई तिमी दृढ गर्दछौ ।[1] त्यसको प्रायश्चित दस गरीवहरूलाइ

उनको पत्नीको शिक़ायत (गुनासो) मा उनलाई पनि उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले रोक्नुभयो । (हदीसका किताबहरू)

अतः यस आयत तथा हदीसबाट ज्ञान भयो कि अल्लाहबाट उचित गरिएको वस्तुलाई निषेध गर्नु अथवा त्यसबाट त्यसै बस्नु उचित छैन, चाहे त्यसको सम्बन्ध खान-पानसित होस् अथवा वस्त्रसित होस् अथवा प्रिय अथवा उचित इच्छाहरूसित होस् ।

समस्या—यसप्रकार यदि कुनै व्यक्ति कुनै कुरोलाई आफूमाथि निषेध गर्नेछ भने त्यो निषेधित हुनेछैन, पत्नीबाहेक । परन्तु यस अवस्थामा केही विद्वानहरूको कथन छ कि आफ्नो शपथको प्रायश्चित गर्नुपर्ने छ तथा केहीका निकट प्रायश्चित आवश्यक छैन । इमाम शौकानी भन्नुहुन्छ कि सहीह हदीसबाट यस कुरोको पुष्टि हुन्छ, किनभने नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले यस अवस्थामा कसैलाई कसमको दण्ड तिर्न आदेश दिनुभएको छैन । इमाम इब्ने कसीर भन्नुहुन्छ कि यस आयतको पश्चात अल्लाह तआ़लाले कसमको प्रायश्चितको वर्णन गरेको छ जसबाट ज्ञात हुन्छ कि कुनै अवर्जित पदार्थलाई वर्जित गर्न यो कसमको समान छ, जुन प्रायश्चित दिनुका कारण हो । परन्तु यो तर्क सहीह हदीसको उपस्थितिमा नगण्य छ । त्यही उचित छ जुन इमाम शौकानीको कथन छ ।

[1] शपथलाई अरबी भाषामा हलफ़ अथवा यमीन भन्दछन् जसका बहुवचन अहलाफ़ तथा ऐमान हुन् । शपथका तीन भेद हुन्छन्: (१) लग़्व २) (ग़मूस (३) मोअक्कद । (१) लग़्व त्यो कसम हो जुन मनुष्य कुरै-कुरामा स्वभाविक रूपले बिना कुनै प्रयत्न तथा ध्येयले खाईराख्छ । यसमा कुनै पकड हुनेछैन । (२) ग़मूसः त्यो झूठो कसम (शपथ) हो, जुन मनुष्य धोका दिन वा छलको लागि खान्छ । यो महापाप हो, बरू अति महापाप हो । परन्तु यसको कुनै प्रायश्चित छैन । (३) मोअक्कद त्यो कसम हो जुन मनुष्य आफ्ना

عَشَرَةِ مَسٰكِيْنَ مِنْ اَوْسَطِ مَا تُطْعِمُوْنَ اَهْلِيْكُمْ اَوْ كِسْوَتُهُمْ اَوْ تَحْرِيْرُ رَقَبَةٍ ۭ فَمَنْ لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلٰثَةِ اَيَّامٍ ۭ ذٰلِكَ كَفَّارَةُ اَيْمَانِكُمْ اِذَا حَلَفْتُمْ ۭ وَاحْفَظُوْٓا اَيْمَانَكُمْ ۭ كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمْ اٰيٰتِهٖ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُوْنَ ﴿٨٩﴾

खाना खुवाउनु पर्नेछ मध्यम श्रेणीको, जुन आफ्ना घरवालाहरूलाई खुवाउँछौ ।[1] अथवा उनलाई वस्त्र दिन ।[2] अथवा एक दास अथवा दासीलाई स्वतन्त्र गर्नु हो ।[3] तथा जसबाट यो हुन सक्दैन त्यो तीन दिन ब्रत बसोस् ।[4] यो तिम्रा कसमहरूको प्रायश्चित हो, जबकि तिमी कसम खाइसकेका छौ तथा आफ्ना कसमहरूलाई ध्यानमा राख । यसप्रकार अल्लाह तआला तिम्रो निम्ति आफ्ना आदेशहरूलाई वर्णन गर्दछ, ताकि तिमी कृतज्ञता व्यक्त गर ।

कुरामा जोड तथा परिपक्कताको लागि जानी-जानी खान्छ । यसप्रकारको कसमलाई यदि तोड्छ भने त्यसको त्यो प्रायश्चित पूरा गर्नेछ, जसको अघिको आयतमा वर्णन छ ।

[1]यस खानाको मात्राको लागि कुनै एक सहीह कथन छैन । यसकारण मतभेद छ । परन्तु इमाम शाफ़ईले त्यस हदीसबाट तर्क दिदै, जसमा रमज़ानमा रोजाको स्थितिमा पत्नीसित संभोग गर्नुको जुन प्रायश्चित छ, लगभग आधा किलो प्रति निर्धनको खाना निर्धारित गरिएको छ । किनभने नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले त्यस व्यक्तिलाई पत्नीसँग ब्रतको अवस्थामा प्रायश्चित स्वरूप १५ साआ ख़जूर दिलाउनु भएको थियो, जसलाई साठी निर्धनहरूमा बाँडिएको थियो । एक साआमा चार मुद्द तथा एक मुद्दमा (लगभग) ६०० ग्राम हुन्छ) यस आधारमा झोल नभएको सालन दस गरीबहरूलाई दिनको लागि दस मुद्द (अर्थात् ६ किलो) भोजन प्रायश्चित हुनेछ । (इब्ने कसीर)

[2]वस्त्रको विषयमा पनि मतभेद छ । प्रत्यक्ष रूपले तात्पर्य वस्त्रको जोडा हो, जसमा मनुष्य नमाज़ पढ्न सकोस् । केही विद्वानहरूले भोजन तथा वस्त्र दुबैको लागि प्रथा तथा प्रचलनलाई विश्वस्त मान्नु भएको छ ।

[3]केही विद्वानहरूले भूलले हत्याको प्रायश्चितमा अनुमान गरेर दास तथा दासीहरूको लागि ईमानको प्रतिबन्ध लगाएका छन् । इमाम शौकानी भन्नुहुन्छ, आयत सामान्य छ, जस अर्न्तगत मोमिन एवं काफिरहरू दुबै आउँछन् ।

[4]अर्थात् जुन व्यक्तिलाई माथिका तीनै विषयहरूबाट कुनैको शक्ति छैन, त्यो तीन दिनसम्म ब्रत बसोस । केही धर्मज्ञ निरन्तर ब्रत बस्नुको पक्षमा छन् तथा केहीका विचारले दुबै प्रकार उचित छन् ।

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْۤا اِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْاَنْصَابُ وَالْاَزْلَامُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطٰنِ فَاجْتَنِبُوْهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُوْنَ ﴿٩٠﴾

(९०) हे निष्ठावानहरू ! मदिरा एवं जुवा तथा मूर्तिहरूको स्थान एवं पासाहरू नराम्रा शैतानी काम हुन्, अतः तिमी यसबाट अलग्ग रह ताकि सफल होउ ।[1]

اِنَّمَا يُرِيْدُ الشَّيْطٰنُ اَنْ يُّوْقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَآءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِ وَعَنِ الصَّلٰوةِ ۚ فَهَلْ اَنْتُمْ مُّنْتَهُوْنَ ﴿٩١﴾

(९१) शैतान चाहन्छ नै कि मदिरा तथा जुवाद्वारा तिमीहरूमा शत्रुता एवं द्वेष पारिदेओस् तथा तिमीलाई अल्लाहको स्मरण तथा नमाज़बाट रोकोस्, त तिमी रोकिन्छौ कि रोकिन्नौ ?[2]

وَاَطِيْعُوا اللّٰهَ وَاَطِيْعُوا الرَّسُوْلَ وَاحْذَرُوْا ۚ فَاِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَاعْلَمُوْۤا اَنَّمَا عَلٰى رَسُوْلِنَا الْبَلٰغُ الْمُبِيْنُ ﴿٩٢﴾

(९२) अल्लाहको आज्ञाको पालन गर तथा रसूलको अनुसरण गर र सतर्क रह तथा यदि तिमीले मुख फर्कायौ भने जानीहाल कि हाम्रो रसूललाई खुला सन्देश पुऱ्याइदिने जिम्मेवारी छ ।

[1]यो मदिराको सम्बन्धमा तेस्रो आदेश हो । प्रथम दुई आदेशहरूमा त्यसलाई स्पष्टरूपले निषेधित गरिएको छैन । परन्तु यहाँ त्यो सँग जुवा, पूजा स्थल तथा स्थानहरू तथा शगूनका तीरहरूलाई दूषित एवं राक्षसी कार्य घोषित गरेर स्पष्ट शब्दहरूमा यी सबैबाट सुरक्षित रहन आदेश दिइएको छ । यसबाहेक यस आयतमा मदिरा एवं जुवाको सन्दर्भमा केही अधिक क्षतिको वर्णन गरेर प्रश्न गरिएको छ कि अझै पनि रोकिन्छन् वा रोकिदैनन् । मुसलमान यसबाट अल्लाहको उद्देश्य बुझे तथा त्यसलाई सधैंको निम्ति अवैध माने एवं भने कि (انتهينا ربنا) हाम्रो पालनकर्ता हामीले मान्यौं, (मुसनद अहमद भाग २, पृष्ठ-३५१) परन्तु आधुनिक बुद्धिमान भन्दछन् कि अल्लाहले मदिरालाई वर्जित कहाँ भनेको छ ? यस्तो बुद्धिमा रूनुपर्छ। अर्थात् मदिरालाई दूषित तथा राक्षसी कार्य भनेर त्यसबाट रोकिनुको आदेश दिनु तथा त्यसलाई सफलताको हेतु भन्नु बुद्धिमानहरूको विचारमा निषेधको लागि पर्याप्त छैन । यसको अभिप्राय यो भयो कि अल्लाहको समीप दूषित कार्य पनि उचित छ, राक्षसी कार्य पनि उचित छ । जसको त्यागको आदेश दिन्छ, त्यो पनि उचित छ तथा जसको सन्दर्भमा भनिन्छ कि त्यसलाई गर्नु असफलता तथा त्यसको त्याग सफलताको हेतु हो, त्यो पनि उचित (إنا لله وإنا اليه راجعون) यस्तो बोधबाट हजार पटक शरण, तथा थुक्क छ यस्तो बोधमाथि ।

[2]यी जुवा तथा मदिराका अन्य सामाजिक एवं धार्मिक हानिहरू हुन् जसको वर्णनको आवश्यकता छैन, यसैकारण मदिरालाई सबै कुकर्महरूको जननी भनिन्छ तथा जुवा पनि यस्तै कुलत हो । यो मनुष्यलाई कुनै कामको राख्दैन तथा अधिकतर धनवान एवं वंशगत जागीर दारहरूलाई भिखारी तथा दरिद्र बनाइदिन्छ । हामीलाई अल्लाहले दुबैबाट सुरक्षित राखून् ।

لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّٰلِحَٰتِ جُنَاحٌ فِيمَا طَعِمُوٓا إِذَا مَا اتَّقَوا وَّءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّٰلِحَٰتِ ثُمَّ اتَّقَوا وَّءَامَنُوا ثُمَّ اتَّقَوا وَّأَحْسَنُوا ۗ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴿٩٣﴾

(९३) यस्ता मानिसहरूको लागि जो निष्ठावान छन् तथा पुण्यको काम गर्दछन्, त्यस कुरामा कुनै पाप छैन जसलाई उनीहरू खान्छन्, पिउँछन्, जबकि उनी अल्लाहसित तर्सन्छन् तथा ईमान राख्दछन् तथा पुण्यको कार्य गर्दछन्, अनि परहेज़गारी (सत्कर्म) गर्दछन् तथा अत्याधिक पुण्यको कार्य गर्दछन्, अल्लाह यस्ता पुण्यकर्ताहरूसित प्रेम गर्दछ ।[1]

يَٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَيَبْلُوَنَّكُمُ اللَّهُ بِشَيْءٍ مِّنَ الصَّيْدِ تَنَالُهُٓ أَيْدِيكُمْ وَرِمَاحُكُمْ لِيَعْلَمَ اللَّهُ مَن يَخَافُهُۥ بِالْغَيْبِ ۚ فَمَنِ اعْتَدَىٰ بَعْدَ ذَٰلِكَ فَلَهُۥ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٩٤﴾

(९४) हे निष्ठावानहरू ! अल्लाह (तआ़ला) केही शिकारद्वारा तिम्रो परीक्षा लिन्छ,[2] जससम्म तिम्रा हात तथा भाला पुग्न सक्नेछन् ।[3] ताकि अल्लाह (तआ़ला) थाहा पाओस् कि कुन व्यक्ति नदेखिकन तसर्न्छ, जो व्यक्ति सीमाभन्दा अगाडि बढ्नेछ त्यसलाई कठोर यातना छ ।

يَٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْتُلُوا الصَّيْدَ وَأَنتُمْ حُرُمٌ ۚ وَمَن قَتَلَهُۥ مِنكُم

(९५) हे ईमानवालाहरू ! जब तिमी (हज अथवा उमरःको) एहराम बाँधेको हुन्छौ त शिकार

[1]मदिराको निषेधको पश्चात नबीका सहचरहरूको मनमा यो कुरा आयो कि हाम्रा कैयन् साथी लडाईहरूमा मारिए अथवा स्वभाविक मृत्युले मरे, जबकि उनी मदिरापान गरिराखेका थिए । तसर्थ यस आयतमा यस संशयको निवारण गरिदिइयो, कि यिनको अन्त विश्वास एवं संयममा नै भयो । किनभने त्यसबेला मदिरापान वर्जित भएको थिएन ।

[2]शिकार अरबहरूको जीवन-यापनको एक विशेष साधन थियो, यसकारण एहरामको अवस्थामा यसलाई निषेध गरेर उनको परीक्षा लिइयो । विशेषरूपले हुदैबियामा निवासको समयमा शिकार अधिकरूपले सहाबाका निकट आउँथे, किन्तु तिनै दिनहरूमा यी चार आयतहरू अवतरित भए, जसमा त्यससँग सम्बन्धित आदेश दिइयो ।

[3]निकटका शिकार तथा साना जीव-जन्तु सामान्य रूपले हातले नै समातिन्छन् तथा टाढाका अथवा ठूला पशुहरूको लागि बाँण तथा भाला प्रयोग गरिन्छन्, यसकारण केवल यी दुवैको यहाँ वर्णन गरिएको छ । परन्तु तात्पर्य यो छ कि जुनप्रकारले तथा जुन कुराले पनि शिकार गरियोस्, एहरामको अवस्थामा निषेध छ ।

مُّتَعَمِّدًا فَجَزَآءٌ مِّثْلُ مَا قَتَلَ مِنَ
النَّعَمِ يَحْكُمُ بِهِۦ ذَوَا عَدْلٍ مِّنكُمْ هَدْيًۢا
بَٰلِغَ ٱلْكَعْبَةِ أَوْ كَفَّٰرَةٌ طَعَامُ
مَسَٰكِينَ أَوْ عَدْلُ ذَٰلِكَ صِيَامًا

नगर[1] र तिमीमध्येबाट जसले पनि त्यसलाई मार्दछ भने त्यसले क्षतिपूर्ति गर्नुपर्नेछ उसैको समान[2] पाल्तू पशुबाट जसको निर्णय तिमीमध्येबाट दुई न्यायकारीले गर्नेछन्[3] जुन बलिको लागि काअबा

[1]इमाम शाफ़ईले यसबाट यो भाव निकाल्नु भएको छ कि यिनीबाट केवल ती जनावरहरूको हत्या लिइएको छ, जसको मासु खाइन्छ। धर्तीका अन्य पशुहरूका शिकार उनी उचित मान्दछन् । परन्तु अधिक विद्वानहरूको विचार यो छ कि यसमा खाने योग्य तथा अयोग्यमा कुनै भेद छैन । यसमा दुबै प्रकारका जनावर सम्मिलित छन् । परन्तु ती हानिकारक जीवहरूको हत्या गर्नु उचित छ जसको वर्णन हदीसमा भएको छ तथा उनी पाँच छन् काग, चिल, बिच्छी, मूसा तथा भूस्याहा कुकुर । (सहीह मुस्लिम किताबुल हज, बाब मायनदुबो लिल मुहरिम व गैरेही क़तलुहु मिन-द्वाब्बे फ़िल हिल्ले वल हरमे, तथा मुअ़ता इमाम मालिक) आदरणीय नाफ़ेअ़सित सर्पको विषयमा सोधियो त उहाँले भन्नुभयो कि त्यसलाई मार्नमा कुनै मतभेद छैन । इब्ने क़सीर तथा इमाम अहमद एवं इमाम मालिक तथा अन्य आलिमहरूले ब्वाँसो, हिंस्रक जन्तु, चितुवा, सिंहलाई भुस्याहा कुकुरहरूको समान एहरामको अवस्थामा मार्न आज्ञा दिइएका छन् । (इब्ने क़सीर)

[2]"जानी-जानी" को शब्दबाट केही विद्वानहरूले यो तर्क निकालेका छन् कि बिना प्रयत्न यदि भूलले अन्जानमा हत्या हुन्छ भने त्यसमा प्रतिशोध छैन । परन्तु अधिकतर विद्वानहरूका निकट इच्छित एवं अनेच्छित दुबै अवस्थाहरूमा पशु हत्या गरेमा फ़िदिया (प्रतिशोध) दिनुपर्नेछ। जानी-जानीको कुरा परिस्थितिहरूका अनुसार छ प्रतिबन्धको रूपमा छैन ।

[3]समान पशुबाट तात्पर्य प्रकृति अर्थात् शरीर तथा श्रेणीमा समान हुनु हो मूल्यमा समान हुनु होइन जस्तो कि हनफ़ी समुदायमा छ। जस्तो कि यदि मृगको हत्या भयो भने, त्यसको समान बाखा छ। गाईको समान निलगाई छ। परन्तु जुन जन्तुको समतुल्य पाउन सकिन्न, त्यस अवस्थामा त्यो मूल्यको रूपमा प्रतिशोध लिएर मक्का पुऱ्याइनेछ। (इब्ने क़सीर)

[4]कि हत (हत्या गरिएका) जनावरको समान अमूक जनावर छ तथा यदि त्यसको समान छैन अथवा त्यसको समान उपलब्ध छैन भने त्यसको त्यति मूल्य हो । त्यस मूल्यले अनाज खरीद गरी मक्काका भिखारीहरूमा बाँडिने छ । प्रति भिखारी एक मुद्द अर्थात् ६ सय ग्रामको हिसाबको वितरण गरिनेछ। हनफ़ी समुदायमा दुई मुद्द प्रति भिखारी छ अर्थात् एक किलो दुई सय ग्राम छ।

पुऱ्याइनेछ,[1] अथवा प्रायश्चित स्वरूप कंगालहरूलाई भोजन दिनुछ वा त्यसको बराबर ब्रत बस्नुछ[2] ताकि आफूले गरिएको दण्ड चाख, जुन पहिले भइसक्यो, अल्लाहले त्यसलाई क्षमा गरिदियो तथा जो यस (निषेधाज्ञा) को पश्चात पुन: यस्तो गर्नेछ, अल्लाह उससित बदला लिनेछ । अल्लाह शक्तिशाली बदला लिन समार्थ्यवान छ ।

لِّيَذُوْقَ وَبَالَ اَمْرِهٖ ؕ عَفَا اللّٰهُ
عَمَّا سَلَفَ ؕ وَمَنْ عَادَ فَيَنْتَقِمُ اللّٰهُ
مِنْهُ ؕ وَاللّٰهُ عَزِيْزٌ ذُو انْتِقَامٍ ۝٩٥

(९६) तिम्रो लागि समुद्रको शिकार समात्न तथा खान वैध गरिएको छ ।[3] तिम्रो प्रयोगको लागि तथा यात्रीहरूको लागि, तर धर्तीको शिकार अवैध गरियो जबसम्म तिमी एहराम

اُحِلَّ لَكُمْ صَيْدُ الْبَحْرِ وَطَعَامُهٗ
مَتَاعًا لَّكُمْ وَلِلسَّيَّارَةِ ۚ وَحُرِّمَ
عَلَيْكُمْ صَيْدُ الْبَرِّ مَا دُمْتُمْ
حُرُمًا ؕ وَاتَّقُوا اللّٰهَ الَّذِيْٓ

[1]यो प्रतिशोध जनावर अथवा त्यसको मूल्य काअबा पुऱ्याइनेछ तथा काअ्बाबाट तात्पर्य हरम छ । (फ़तहुल क़दीर) अर्थात् तिनको वितरण हरम मक्कामा बास गर्ने निर्धनहरूमा हुनेछ ।

[2](او) (अथवा) अधिकार दिनको लागि आएको छ अर्थात् निर्धनहरूलाई भोजन गराउनु अथवा त्यसको बराबर ब्रत बस्नु दुबै मध्येबाट कुनै एक कार्य गर्नु उचित छ । हत जनावरको अनुसार भोजन गराउनुमा जुन प्रकारले कमी अथवा अधिकता हुनेछ, त्यसैप्रकार ब्रतहरूमा पनि कमी अथवा अधिकता हुनेछ । जस्तै एहराम लगाएको व्यक्तिले मृग माऱ्यो भने त्यसको समान बकरी (बाखा) छ, यो फ़िदिया हरम मक्कामा बलि दिइनेछ । यदि यो पाइएन भने आदरणीय इब्ने अब्बास (रज़ी अल्लाह अन्हु) को अनुसार छ: निर्धनहरूलाई भोजन अथवा तीन ब्रत बस्नु पर्नेछ । यदि त्यसले बाह्रसिङ्गे, साभर अथवा यो जस्तै कुनै पशु मारेको छ भने त्यसको समतुल्य गाई छ, यदि यो उपलब्ध छैन अथवा यसको मूल्य तिर्ने शक्ति छैन भने बीस निर्धनहरूलाई खाना खुवाउनु पर्नेछ अथवा बीस दिन ब्रत बस्नु पर्नेछ अथवा शुतुरमुर्ग जस्तो पशु मारिन्छ भने त्यसको समतुल्य ऊँट छ र त्यो उपलब्ध नभएमा तीस निर्धनहरूलाई भोजन गराउनु अथवा तीस दिनको ब्रत बस्नु पर्नेछ । (इब्ने कसीर)

[3](صيد) (सैद) सित तात्पर्य जीवित पशु तथा (طعامه) (तआमुहु) सित तात्पर्य मृत (माछा आदि) हो जसलाई समुद्र अथवा नदीले बाहिर फ्याँकिदेओस् अथवा पानीको सतहमा उत्रेको होस् । जुनप्रकारले हदीसमा स्पष्टरूपले भनिएको छ कि समुद्रको मृत जन्तु वैध छ । (विस्तृत जानकारीको लागि हेर्नुस् तफ़सीर इब्ने कसीर, तथा नैलुल औतार आदि)

إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٩٦﴾

को अवस्थामा छौ । तथा अल्लाह (तआ़ला) सित तर्स जसको समीप एकत्रित गरिनेछौ ।

جَعَلَ اللَّهُ الْكَعْبَةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ قِيَامًا لِّلنَّاسِ وَالشَّهْرَ الْحَرَامَ وَالْهَدْيَ وَالْقَلَائِدَ ۚ ذَٰلِكَ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٩٧﴾

(९७) अल्लाहले क़ाअबालाई जुन सम्मानित गृह हो, मानिसहरूका लागि स्थिरताको कारण बनायो तथा सम्मानित महिनालाई एवं हरममा बलि दिइने पशुहरूलाई पनि तथा ती पशुहरूलाई पनि जसका घाँटीमा पट्टा हुन्छन् ।[1] यो यसकाण ताकि तिमी यस कुरामा विश्वास गर कि निःसन्देह अल्लाह (तआ़ला) आकाशहरू तथा धर्ती मुनिका कुराहरूको ज्ञान राख्दछ एवं निःसन्देह अल्लाह सबै विषयलाई राम्ररी जान्दछ ।

اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ وَأَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٩٨﴾

(९८) तिमी विश्वास गर कि अल्लाह तआ़ला दण्ड पनि कठोर दिनेछ तथा अल्लाह (तआ़ला) अति क्षमाशील एवं अति कृपालु छ ।

مَّا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ ۗ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ ﴿٩٩﴾

(९९) रसूलको दायित्व त मात्र पुऱ्याउनु हो तथा अल्लाह (तआ़ला) सबै कुरा जान्दछ जे-जति तिमी व्यक्त गर्दछौ तथा जे-जति तिमी लुकाएर राख्दछौ ।

[1] काअ़बालाई वैतुल हराम यसकारण भनिन्छ कि त्यसको सीमाभित्र शिकार गर्नु, वृक्ष काट्नु आदि निषेध छ । यसैप्रकार यदि यसमा पिताको हत्यारासित पनि जम्काभेट हुन्थ्यो त्यससँग भने त्यसलाई छाडिन्नथ्यो । यसलाई (قياما للناس) (मानिसहरूको उभिने तथा निर्वाहको कारण) भनिएको छ, जसको अर्थ हो कि यसद्वारा मक्काका निवासीहरूको प्रवन्ध पनि ठीक छ तथा उनीहरूको निर्वाहको आवश्यकताहरूको उपलब्धिको साधन पनि छ । यसैप्रकार हराम महिनाहरू (रजब, जुलकाअदः, जुलहिज्ज़ा तथा मोहर्रम) तथा हरममा जाने पशु (हदी तथा क़लायेद) पनि मानिसहरूकै निर्वाहका साधन हुन् किनभने यी सबैबाट मक्का निवासीहरूलाई वर्णित लाभ प्राप्त हुन्थ्यो ।

قُل لَّا يَسْتَوِي الْخَبِيثُ وَالطَّيِّبُ وَلَوْ أَعْجَبَكَ كَثْرَةُ الْخَبِيثِ ۚ فَاتَّقُوا اللَّهَ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٠٠﴾

(१००) तपाईं भनिदिनुस कि अपवित्र तथा पवित्र समान छैनन् यद्यपि तपाईंलाई अपवित्रताको अधिकता राम्रो लाग्दछ ।[1] अल्लाह (तआला) सित तर्सिराख हे बुद्धिमानीहरू, ताकि तिमी सफल होउ ।

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَسْأَلُوا عَنْ أَشْيَاءَ إِن تُبْدَ لَكُمْ تَسُؤْكُمْ وَإِن تَسْأَلُوا عَنْهَا حِينَ يُنَزَّلُ الْقُرْآنُ تُبْدَ لَكُمْ عَفَا اللَّهُ عَنْهَا ۗ وَاللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿١٠١﴾

(१०१) हे निष्ठावानहरू ! यस्ता विषयमा प्रश्न नगर जसलाई व्यक्त गर्दा तिमीलाई नराम्रो लागोस् र यदि कुर्आन अवतरित गरिने बेलामा प्रश्न गर्छौ भने तिमीलाई व्यक्त गरिहालिनेछ,[2] जे भइसक्यो अल्लाहले त्यसलाई क्षमा गरिदियो तथा अल्लाह क्षमाशील तथा सहनशील छ ।

قَدْ سَأَلَهَا قَوْمٌ مِّن قَبْلِكُمْ ثُمَّ أَصْبَحُوا بِهَا كَافِرِينَ ﴿١٠٢﴾

(१०२) तिमीभन्दा पहिला केही व्यक्तिहरूले यही प्रश्न गरे अनि तिनलाई निर्वाह गर्न सकेनन् ।[3]

[1]अपवित्रबाट तात्पर्य अवैध अथवा अधर्मी अथवा पापी अथवा विकृत तथा पवित्रबाट तात्पर्य वैध, विश्वासी अथवा आज्ञाकारी अथवा राम्रो वस्तु अथवा यी सबै हुन सक्दछन् । अभिप्राय यो हो कि जुन वस्तुमा अपवित्रता हुनेछ, त्यो अविश्वास हो, अवज्ञा हो, दुष्कर्म हो अथवा वस्तुहरू अथवा कथन हो, अधिक संख्याका उपरान्त ती वस्तुहरूको सामना गर्न सक्दैनन्, जसमा अपवित्रता हुनेछ । यी दुबै कुनै पनि अवस्थामा समान हुन सक्दैनन् । यसकारण कि अपवित्रताको कारण त्यस वस्तुको लाभ तथा शुभ समाप्त हुन्छ जबकि जुन वस्तुमा पवित्रता हुनेछ, त्यसबाट त्यसको लाभ तथा शुभमा झन् बृद्धि हुनेछ ।

[2]यो निषेधाज्ञा कुर्आनको अवतरणको समयमा थियो, स्वयं नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम पनि सहाबालाई अधिक प्रश्न गर्नबाट रोक्दथे । एक हदीसमा उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले भन्नुभयो, "मुसलमानहरूमा सबभन्दा ठूलो अपराधी त्यो हो जसको प्रश्न गर्नाको कारण कुनै कुरा अवैध भयो, जबकि त्यसभन्दा पूर्व त्यो वैध थियो ।" (सहीह बुख़ारी, संख्या ७२८९ र सहीह मुस्लिम अल-फज़ायेल बाब तौक़िरूहु सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम व तरको इक्सारे सुवालिहि)

[3]कतै त्यस आलस्यको शिकार तिमी बन्न नपुग, जुनप्रकार एकपटक नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले भन्नुभयो, "अल्लाह तआलाले तिमीलाई हज अनिवार्य गरेको छ ।" एउटा व्यक्तिले प्रश्न गर्‍यो, "के प्रत्येक वर्ष ?" उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम मौन रहनुभयो । त्यसले आफ्नो प्रश्नलाई तीन पटक पुनरावृत्ति गर्‍यो । अनि उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले भन्नुभयो, "यदि मैले हो भनिदिएको भए तिम्रो लागि प्रत्येक

(१०३) अल्लाहले आज्ञा दिएको छैन, बहीर:को न साइब:को न वसील:को न हामको[1] । किन्तु

مَا جَعَلَ اللّٰهُ مِنۢ بَحِيرَةٍ وَّلَا سَآئِبَةٍ وَّلَا وَصِيلَةٍ وَّلَا حَامٍ

वर्ष हज़ गर्नु अनिवार्य हुने थियो त प्रत्येक वर्ष हज़ गर्नु तिम्रो लागि सम्भव हुँदैनथ्यो ।" (सहीह मुस्लिम किताबुल हज़ हदीस संख्या ४१२, मुसनद अहमद, सुनन अबू दाऊद, नसाई तथा इब्ने माजा) यसैकारण केही व्याख्याकारहरूले (عفا الله عنها) को एक अर्थ यो पनि वर्णित गरेका छन् कि जुन वस्तुको वर्णन अल्लाह तआलाले आफ्नो किताबमा गर्नु भएको छैन, त यो बुझ कि त्यो ती कुराहरूमध्ये हो, जसलाई अल्लाह तआलाले क्षमा गरिदिएको छ । यसकारण तिमी पनि तिनका विषयमा मौन रह जसरी त्यो मौन छ । (इब्ने कसीर) एक हदीसमा नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले यसको भाव यी शब्दहरूमा सम्झाउनु भएको छ ।

ذروني ما تركتم فإنما أهلك من كان قبلكم كثرة سؤالهم، و أختلافهم على أنبيائهم

"तिमीलाई जुन विषयको बारेमा भनिएको छैन तिमी मसित तिनका विषयमा प्रश्न नगर, यसकारण कि तिमीभन्दा पूर्वका समुदायहरूको पतनको कारण उनीहरूका प्रश्नको अधिकता तथा नबीहरूमा मतभेद थियो ।" (सहीह मुस्लिम किताबुल हज्ज़)

[1]यी ती पशुहरूका प्रकार हुन्, जुन अरबवासी आफ्ना मूर्तिहरूका नाममा मुक्त गर्दथे । यिनका विभिन्न व्याख्याहरू गरिएका छन् । आदरणीय सईद बिन मुसय्यिबको कथनानुसार सहीह बुख़ारीमा यसको व्याख्या निम्नरूपले संकलित गरिएको छ । बहीर:- त्यो पशु जसको दूध दुहुनु छाडिदिइन्थ्यो तथा भनिन्थ्यो कि यो मूर्तिहरूको लागि हो । अत: कुनै पनि व्यक्तिले त्यसको स्तनलाई हात लगाउँदैनथ्यो । साएब: त्यो पशु जसलाई उनीहरूले मूर्तिहरूको नाममा छाडिदिन्थे उनीमाथि न सवारी गर्दथे न माल लाद्थे । जस्तै छाडा साँडे जसलाई हिन्दू धर्ममा नन्दी भन्दछन् त्यसैप्रकार छोड्दथे । वसीला-त्यो उँटनी जसबाट प्रथम पोथी जन्मन्थ्यो तथा पुन: दोस्रो पटक पनि पोथी हुन्थ्यो । (अर्थात् एक पोथी पश्चात दोस्रो पोथी भयो तथा कुनै नर (भाले) को जन्म नहुनुको कारण मध्यमा भेद भएन भने यस्ता उँटनीहरूलाई पनि मूर्तिहरूको नाममा स्वतन्त्र छाडिदिने गर्दथे तथा हाम-त्यो नर उँट हो, जसद्वारा त्यसका नसलबाट कैयन् उँट जन्मिसक्थे भने तिनलाई पनि मूर्तिहरूको नाममा छाडिदिन्थे, त्यसबाट पनि सवारी तथा भार वाहनको काम लिदैनथे तथा हामी पशु भन्थे । यस कथनमा यस हदीसको पनि वर्णन छ कि सर्वप्रथम मूर्तिहरूको नाममा पशु मुक्तिको काम अमर बिन आमिर खुज़ाईले गरे । नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम भन्नुहुन्छ कि, "मैले त्यसलाई नरकमा आन्द्रा-भुँडीहरू तानिराखेको देखें ।" (सहीह बुख़ारी, तफ़सीर सूर: अल-मायद:) आयतमा भनिएको छ कि अल्लाह तआलाले यी पशुहरूलाई यस प्रकारले मुक्त गर्न अनुमति दिइएको छैन, किनभने उसले प्रत्येक दान-दक्षिणा तथा मनौती आफ्नो लागि विशेष गरेको छ । मूर्तिहरूको लागि भेट अथवा भाकल यो मूर्तिपूजकहरूको आफ्नो उपज हो ।

وَلٰكِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا يَفْتَرُوْنَ عَلَى
اللّٰهِ الْكَذِبَ ۗ وَاَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُوْنَ ﴿١٠٣﴾

काफिर (विश्वास रहित) अल्लाहमाथि झूठा आरोप लगाउँछन् तर उनीहरूमध्ये अधिकतर बुद्धिले काम लिंदैनन् ।

وَاِذَا قِيْلَ لَهُمْ تَعَالَوْا اِلٰى مَآ اَنْزَلَ
اللّٰهُ وَاِلَى الرَّسُوْلِ قَالُوْا حَسْبُنَا مَا
وَجَدْنَا عَلَيْهِ اٰبَآءَنَا ۗ اَوَلَوْ كَانَ
اٰبَآؤُهُمْ لَا يَعْلَمُوْنَ شَيْـًٔا
وَّلَا يَهْتَدُوْنَ ﴿١٠٤﴾

(१०४) तथा जब उनीसित भनियो कि त्यस (पवित्र कुरआन) तथा रसूल (मुहम्मद सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) तिर जाउ त उनीहरूले भने कि जुन (रीति) मा हामीले आफ्ना पूर्वजहरूलाई पाएका छौं, त्यो हामीलाई पर्याप्त छ, यद्यपि तिनका पूर्वज केही नजान्ने रहेका हुन् तथा सही मार्गमा नरहेका हुन् ।

يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا عَلَيْكُمْ اَنْفُسَكُمْ ۚ
لَا يَضُرُّكُمْ مَّنْ ضَلَّ اِذَا اهْتَدَيْتُمْ ۗ
اِلَى اللّٰهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيْعًا فَيُنَبِّئُكُمْ

(१०५) हे ईमानवालाहरू ! आफ्नो चिन्ता गर, जब तिमी सत्य-मार्गमा हिंडिराखेका छौ, त जो व्यक्ति विचलित हुन्छ, त्यसबाट तिम्रो कुनै हानि छैन ।[1] अल्लाहकै पासमा तिमी सबैलाई जानुपर्नेछ ।

मूर्ति तथा देवताहरूको नाममा पशु मुक्ति, प्रसाद चढाउनु आज पनि मूर्तिपूजकहरूमा व्याप्त छ तथा केही मुसलमान भनाउँदा मानिसहरूमा पनि यो प्रचलित छ । (اعاذنا الله منه)

[1]केही मानिसहरूको मस्तिष्कमा प्रत्येक शब्दहरूबाट यो शंका उत्पन्न भयो कि आफ्नो सुधार गरियो भने पर्याप्त छ । सत्कर्महरूको आदेश दिनु तथा कु-कर्महरूबाट रोक्नु आवश्यक छैन, परन्तु यो अर्थ सही छैन । सत्कर्मको आदेश दिनुको कर्तव्य पनि अत्याधिक महत्वपूर्ण छ । यदि एउटा मुसलमानले यो कर्तव्य छोडिदिइनेछ भने यसलाई त्याग गर्ने सत्य-मार्गमा कहिले रहनेछ ? जबकि कुरआनले (اِذَا اهْتَدَيْتُم) (जब तिमी स्वयं मार्गदर्शनमा हिंडिराखेका छौ) को प्रतिबन्धबाट प्रतिबन्धित गरिदिएको छ । यसकारण जब आदरणीय अबूबक्र सिद्दीक (रजी अल्लाहु अन्हु) को ज्ञानमा यो कुरा आयो त उहाँले भन्नुभयो, मानिसहरू ! तिमी आयतलाई गलत स्थानमा प्रयोग गरिराखेका छौ, मैले नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले भनिराखेको सुनेको छु कि, “जब मानिसहरू नराम्रो भइराखेको देख्छन् तथा त्यसलाई परिवर्तन गर्ने प्रयत्न गर्दैनन् भने निकट छ कि अल्लाह तआला आफ्ना यातनाहरूको पकडमा लिइहालोस् ।”(मुसनद अहमद भाग १, पृष्ठ-५ तिर्मिजी संख्या २१७८ अबू दाऊद संख्या ४३३८) यसकारण आयतको सही अर्थ यो हो कि तिमीले सम्झाए उपरान्त यदि मानिसहरू पुण्यको मार्ग अपनाउँदैनन् अथवा नराम्रो कुराबाट रोकिँदैनन् भने तिम्रो लागि यो हानिकारक छैन, जबकि तिमी स्वयं पुण्यमा दृढ स्थिर तथा नराम्रो कुराबाट टाढा रहन्छौ । तर एक अवस्थामा राम्रो कुरोको आदेश दिनु तथा नराम्रो कुराबाट रोक्नु त्याग दिनु उचित छ जब कुनै व्यक्ति आफूभित्र त्यो शक्ति पाउँदैन

بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٠٥﴾

अनि त्यसले तिमी सबैलाई भनिदिनेछ जे-जति तिमी गर्दै आइरहेका हुनेछौ ।

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا شَهَادَةُ بَيْنِكُمْ
إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ حِينَ
الْوَصِيَّةِ اثْنَانِ ذَوَا عَدْلٍ مِّنكُمْ
أَوْ آخَرَانِ مِنْ غَيْرِكُمْ إِنْ أَنتُمْ ضَرَبْتُمْ
فِي الْأَرْضِ فَأَصَابَتْكُم مُّصِيبَةُ
الْمَوْتِ ۚ تَحْبِسُونَهُمَا مِن بَعْدِ الصَّلَاةِ
فَيُقْسِمَانِ بِاللَّهِ إِنِ ارْتَبْتُمْ لَا نَشْتَرِي
بِهِ ثَمَنًا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ ۙ وَلَا نَكْتُمُ
شَهَادَةَ اللَّهِ إِنَّا إِذًا لَّمِنَ الْآثِمِينَ ﴿١٠٦﴾

(१०६) हे निष्ठावानहरू ! जब तिमीमध्ये कसैको निधनको समय छ भने वसीयत (रिक्थदान) को समय तिमीमध्येबाट दुई विश्वस्त व्यक्तिलाई साक्षी हुनुपर्छ[1] अथवा तिमी बाहेक दुई अन्यलाई यदि तिमी धर्तीमा यात्रा गरिराखेका छौ तथा तिमीमाथि मृत्युको विपदा आइपुगोस्,[2] (शंकाको दशामा) तिमी दुबै (साक्षीहरू) लाई (अपरान्ह) को नमाज़ पश्चात रोक्नेछौ, अनि दुबै अल्लाहको शपथ लिनेछन् कि हामी यस (साक्ष्य) को सट्टा कुनै मूल्य लिन चाहदैनौं[3] यद्यपि त्यो निकटवर्ती होस् तथा हामी अल्लाहको साक्ष्य

तथा त्यसबाट त्यसको जीवनलाई खतरा होस् । यस अवस्थामा (فإن لم يستطع فبقلبه و ذالك أضعف الايمان) (जब तिम्रो शक्ति यो आज्ञा दिंदैन तब हृदयले त्यसलाई नराम्रो मान तथा यो कमजोर ईमानको प्रमाण हो) को आधारमा यसको स्थान छ । आयत पनि यसै अवस्थाको लागि समर्थन दिन्छ ।

[1]"तिमीमध्येबाट होस्" को अभिप्राय केहीले यो लिएका छन् कि मुसलमानहरू मध्येबाट होउन् तथा केहीले भनेका छन् कि (موصي) (उत्तरदान कर्ता) को जातिका होऊन् । यसैप्रकार ﴿أَخَرَانِ مِنْ غَيْرِكُمْ﴾ मा दुबै भाव हुनेछन् अर्थात् (من غيركم) बाट तात्पर्य जो मुसलमान छैनन् (अहले किताब) हुनेछन् अथवा उत्तरदानकर्ताको जातिका अतिरिक्त अन्य जातिबाट ।

[2]अर्थात् यात्रामा यस्तो रोग हुन्छ, जसबाट बाँच्ने सम्भावना हुँदैन त त्यो यात्रामा दुई न्यायकारी साक्षी बनाएर जे वसीयत (परिस्थिति) गर्न चाहन्छ, गरिदेओस् ।

[3]यदि मर्ने व्यक्तिको उत्तराधिकारीलाई यो सन्देह हुन्छ कि साक्षीहरूले विश्वासघात एवं परिवर्तन गरेका छन्, त त्यो नमाज़ पश्चात अर्थात् मानिसहरूको उपस्थितिमा उनीसित सौगन्ध लिइयोस् तथा उनी कसम खाएर भनून् कि हामी सौगन्धको सट्टामा संसारका कुनै लाभ प्राप्त गरिराखेका छैनौं अर्थात् झूठा कसम खाइराखेका छैनौं ।

लुकाउन सक्दैनन्, यदि यस्तो गर्नेछौं भने हामी दोषी छौं ।

(१०७) अनि यदि थाहा हुन्छ कि ती दुबै (साक्षी) कुनै पापका पात्र भएका छन्[1] त जसमाथि पापको पात्र भएका छन्, उनीहरूमध्ये दुई निकटतम् सम्बन्धीहरू दुबै (साक्षीहरू) को ठाउँमा उभिनेछन्[2] तथा अल्लाहको शपथ ग्रहण गर्नेछन् कि हाम्रा साक्ष्यहरू यी दुबैका साक्ष्यहरूभन्दा अधिक सत्य छन् तथा हामीले अनृत (ज्यादती) गरेका छैनौं, हामी यस दशामा अत्याचारी हुनेछौं ।

فَإِنْ عُثِرَ عَلَىٰٓ أَنَّهُمَا ٱسْتَحَقَّآ إِثْمًا
فَـَٔاخَرَانِ يَقُومَانِ مَقَامَهُمَا مِنَ ٱلَّذِينَ
ٱسْتَحَقَّ عَلَيْهِمُ ٱلْأَوْلَيَـٰنِ فَيُقْسِمَانِ بِٱللَّهِ
لَشَهَـٰدَتُنَآ أَحَقُّ مِن شَهَـٰدَتِهِمَا وَمَا
ٱعْتَدَيْنَآ إِنَّآ إِذًا لَّمِنَ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿١٠٧﴾

(१०८) यो निकटतम् माध्यम हो कि उनीहरू सत्य साक्ष्य देऊन् अथवा उनीहरूलाई यो भय होस् कि शपथहरूको पश्चात पुनः शपथ उल्टो परिहाल्ने छ ।[3]

ذَٰلِكَ أَدْنَىٰٓ أَن يَأْتُوا۟ بِٱلشَّهَـٰدَةِ عَلَىٰ
وَجْهِهَآ أَوْ يَخَافُوٓا۟ أَن تُرَدَّ أَيْمَـٰنٌۢ بَعْدَ
أَيْمَـٰنِهِمْ ۗ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَٱسْمَعُوا۟ ۗ

[1]अर्थात् भूठो कसम खाएका छन् ।

[2](أوليان) यो (أولى) को दुई बचन हो । यसबाट तात्पर्य मृतक अर्थात् रिक्त दानकर्ताका समीपका दुई सम्बन्धी हुन् । (﴿مِنَ ٱلَّذِينَ ٱسْتَحَقَّ عَلَيْهِمُ﴾) को अभिप्राय जसमाथि पाप गरियो अर्थात् मिथ्या शपथ ग्रहण गर्नुको पाप गरेर धन हडप गरियो । (الأوليان) यी त (هُما) लुप्त विषयको विधेय छ अथवा (يَقومَان) अथवा (آخَرَانِ) को सर्वनामको सट्टामा छ, अर्थात् दुई निकटवर्ती सम्बन्धीहरू उनका मिथ्या शपथहरूको प्रतिरोधमा आफ्नो शपथ दिनेछन् ।

[3]यो त्यस लाभको वर्णन हो जुन त्यस आदेशमा लुप्त छ, जसको वर्णन यहाँ गरिएको छ । त्यो यो कि यस विधिलाई अपनाउनुको कारण जसका समक्ष वसीयत (उत्तरदान) गरिएको थियो, सही गवाही दिनेछन् किनभने उनीहरूलाई यो भय हुनेछ कि यदि हामीले यसमा कुनै प्रकारको विश्वासघात अथवा परिवर्तन गर्‍यौं भने यो घटना स्वयं हामीमाथि आइपर्नेछ ।

यस आयतको अवतरणको घटनाको विषयमा बुदैल बिन अबू मरियमको घटनाको वर्णन हुन्छ कि उनी सीरिया व्यापारका लागि गएका थिए, त्यहाँ बिरामी तथा मर्नुको निकट पुगे, उनको पासमा सामान तथा चाँदीको एउटा प्याला थियो, जुन उनले दुई इसाईहरूलाई सुम्पेर आफ्ना सम्बन्धिहरूसम्म पुर्‍याउन वसीयत गरेर मरे । यी दुबै वसीयत सुन्ने जसलाई सामान तथा प्याला सुम्पिएको थियो, फर्केर आएपछि प्याला बेचेर पैसा

وَاللّٰهُ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الْفٰسِقِيْنَ ۝١٠٨

तथा अल्लाहसित तर्स र सुन कि अल्लाह अवज्ञाकारीहरूलाई मार्गदर्शन गर्दैन ।

يَوْمَ يَجْمَعُ اللّٰهُ الرُّسُلَ فَيَقُوْلُ مَاذَآ اُجِبْتُمْ ۭ قَالُوْا لَا عِلْمَ لَنَا ۭ اِنَّكَ اَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوْبِ ۝١٠٩

(१०९) जुन (प्रलय) दिन अल्लाह (तआला) पैगम्बरहरू (उपदेशकहरू) लाई एकत्रित गर्नेछ, अनि सोध्नेछ कि तिमीलाई के उत्तर प्राप्त भएको थियो ? उनी उत्तर दिनेछन् हामीलाई केही थाहा छैन ।[1] मात्र तिमी नै अप्रत्यक्षहरूको जानकार हौ ।

اِذْ قَالَ اللّٰهُ يٰعِيْسَى ابْنَ مَرْيَمَ اذْكُرْ نِعْمَتِيْ عَلَيْكَ وَعَلٰى

(११०) जब अल्लाहले भन्नेछ कि ह मरियमका पुत्र ईसा ! आफू तथा आफ्नी आमा माथि मेरो

आपसमा बाँडे तथा शेष सामान उत्तराधिकारीहरूलाई पुऱ्याइदिए । सामानमा एउटा पत्र पनि थियो जसमा सामानको सूची थियो, जसअनुसार एउटा चाँदीको कचौरा थिएन । उनीसित जब भनियो त उनीहरूले झूठा कसम खाए, तर पछि थाहा भयो कि उनीहरूले अमूक सोनारलाई त्यो प्याला बेचिदिए । अतः उनीहरूले त्यस गैर मुस्लिमहरूको समक्ष कसम खाएर उनीहरूसित प्यालाको मूल्य प्राप्त गरे । यो वर्णन प्रमाणतःक्षीर्ण छ । (तिर्मिजी संख्या ३०५९ शोध अहमद शाकिर, मिस्र) तर एक-अर्काको प्रमाणबाट आदरणीय इब्ने अब्बासबाट पनि संक्षिप्तमा यो कथित छ, जसलाई हदीसका विशेषज्ञ अलवानीले सही भनेका छन् । (सहीह तिर्मिजी भाग ३, संख्या २४४९)

[1]नबीहरूसँग उनको वर्गले जे-जति गऱ्यो होला, त्यो अवश्य उनीहरूलाई याद होला । परन्तु उनी आफ्नो ज्ञानको इन्कार या त प्रलयको प्रचण्डता तथा अल्लाह तआलाको भय तथा महानताको कारण गरिदिनेछन्, अथवा यसको सम्बन्ध उनको मृत्युको उपरान्तको अवस्थासँग हुनेछ । यसको अतिरिक्त गुप्त कुराहरूको ज्ञान केवल अल्लाहलाई नै छ । यसकारण उनीहरूले भन्नेछन् कि, परोक्षज्ञ तिमी नै हौ । यसबाट ज्ञान भयो कि नबी तथा रसूललाई मात्रै छ । नबीहरूलाई जे-जति पनि ज्ञान हुन्छ, प्रथम त त्यसको सम्बन्ध ती नियमहरूसित हुन्छ जुन रिसालतको दायित्वको पूर्तिका लागि आवश्यक हुन्छन् । द्वितीय उनीसित पनि उनलाई वह्यीद्वारा नै सूचित गरिन्छन् । यद्यपि अन्तर्यामी त्यही हुन्छ जसलाई प्रत्येक वस्तुको ज्ञान स्वयं हुन्छ, न कि कसैले भने पश्चात कुनै कुराको ज्ञान प्राप्त हुन्छ, त्यसलाई अर्न्तयामी भनिदैन, न त्यो अन्तर्यामी नै हुन्छ ।
(فافهم و تدبر ولا تكن من الغافلين) (यसमा विचार गर निर्बोध नबन)

وَالِدَتِكَ ۘ إِذْ أَيَّدتُّكَ بِرُوحِ
الْقُدُسِ تُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ
وَكَهْلًا ۖ وَإِذْ عَلَّمْتُكَ الْكِتَابَ
وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرَاةَ وَالْإِنجِيلَ ۖ وَإِذْ
تَخْلُقُ مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ بِإِذْنِي
فَتَنفُخُ فِيهَا فَتَكُونُ طَيْرًا بِإِذْنِي
وَتُبْرِئُ الْأَكْمَهَ وَالْأَبْرَصَ
بِإِذْنِي ۖ وَإِذْ تُخْرِجُ الْمَوْتَىٰ بِإِذْنِي ۖ
وَإِذْ كَفَفْتُ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَنكَ
إِذْ جِئْتَهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالَ الَّذِينَ
كَفَرُوا مِنْهُمْ إِنْ هَٰذَا إِلَّا سِحْرٌ
مُّبِينٌ ﴿١١٠﴾

कृपालाई स्मरण गर जब मैले पवित्र आत्मा[1] (जिब्रील) द्वारा तिम्रो सहायता गरें । तिमी पिङ्गमा तथा अर्धवैंशमा मानिसहरूसित कुरा गरिरहयौ तथा जब हामीले किताब एवं विज्ञान तथा तौरात एवं इंजीलको ज्ञान दियौं ।[2] तथा जब तिमी मेरो आज्ञाले पंक्षीको प्रतिमा माटोले बनाउँथ्यौं र त्यसमा फुक्दथ्यौं त मेरो आज्ञाले पंक्षी बनिहाल्थ्यो तथा तिमी मेरो आज्ञाले जन्मजात अन्धो एवं कोरी (कुष्ठ रोगी) लाई स्वस्थ गरिराखेका थियौ तथा मेरो आज्ञाले मृतकहरूलाई जीवित पारी निकाल्दथ्यौं[3] तथा जब मैले इस्राईलका पुत्रहरूलाई तिमीबाट रोकिराखें जब तिमी उनको पासमा चमत्कार ल्यायौ[4] त उनीहरूसित काफ़िरहरू (विश्वासहीनहरू) ले भने कि यो मात्र खुल्ला जादू हो ।[5]

[1]यसबाट तात्पर्य आदरणीय जिब्रील हुन्, जस्तो कि सूर: अल-बकर: को आयत संख्या ८७ मा उल्लेख भयो ।

[2]यसको स्पष्टीकरण सूर: आले इमरानको आयत संख्या ४८ मा उल्लेख भइसकेको छ।

[3]यी चमत्कारहरूका वर्णन पनि उपरोक्त सूर: को आयत संख्या ४९ मा उल्लेख भइसकेको छ ।

[4]यो त्यस षडयन्त्रतिरको संकेत हो जुन यहूदीहरूले आदरणीय ईसाको हत्या गर्न तथा फाँसीमा भुण्ड्याउनको लागि बनाएका थिए, जसबाट सुरक्षित गरी अल्लाह तआलाले उनलाई आकाशमा उचाल्यो । हेर्नुस् व्याख्या सूर: आले-इमरान आयत संख्या ५४ ।

[5]प्रत्येक नबीका विरोधी अल्लाह तआलाको आयत तथा चमत्कारलाई देखेर त्यसलाई जादू नै भन्दै आएका छन्, यद्यपि जादू त माया तन्त्र हो, जसको नबीहरूसित के सम्बन्ध हुन सक्दछ ? बरू नबीहरूको हातबाट प्रकट चमत्कार सर्वशक्तिमान अल्लाह तआलाको शक्ति तथा सामर्थ्यको द्योतक हुन्थे किनभने त्यो अल्लाहकै आदेशले उसको इच्छा तथा शक्तिले हुन्थ्यो । कुनै नबीको शक्तिमा यो थिएन कि अल्लाह तआलाको इच्छा तथा शक्ति बिना कुनै चमत्कार प्रदर्शित गर्न सकुन् । यसकारण हेर्नुस् आदरणीय ईसाको प्रत्येक चमत्कारको साथ अल्लाह तआलाले चार पटक भन्यो कि, "प्रत्येक चमत्कार मेरो आदेशले भएको छ यही कारण छ कि जब नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमसित मक्काका

(१११) र जबकि मैले भक्तहरूलाई प्रेरणा दिएँ ।[1] कि तिमी म माथि तथा मेरा रसूलहरूमा विश्वास गर । उनीहरूले भने, हामीले ईमान ल्यायौं तथा तपाईं साक्षी रहनुस् कि हामी पूर्ण रूपमा आज्ञाकारी हौं ।

وَاِذْ اَوْحَيْتُ اِلَى الْحَوَارِيّٖنَ اَنْ اٰمِنُوْا بِيْ وَبِرَسُوْلِيْ ۚ قَالُوْٓا اٰمَنَّا وَاشْهَدْ بِاَنَّنَا مُسْلِمُوْنَ ﴿١١١﴾

(११२) स्मरण गर जब अनुयायीहरूले भने कि हे ईसा मरियमका पुत्र ! के तिम्रो स्वामी हामीमाथि आकाशबाट एउटा थाली अवतरित गर्नसक्छ ?[2]

اِذْ قَالَ الْحَوَارِيُّوْنَ يٰعِيْسَى ابْنَ مَرْيَمَ هَلْ يَسْتَطِيْعُ رَبُّكَ اَنْ يُّنَزِّلَ عَلَيْنَا مَآئِدَةً مِّنَ السَّمَآءِ ۭ قَالَ

मूर्तिपूजकहरूले विभिन्न चमत्कार देखाउन माँग गरे जसको विवरण सूरः बनी-इस्राईलको आयत संख्या ९१ देखि ९३ सम्ममा वर्णित भइसकेको छ, त त्यसको उत्तरमा नबी सल्लाहु अलैहि वसल्लमले भन्नुभयो ।

﴿ سُبْحَانَ رَبِّيْ هَلْ كُنْتُ اِلَّا بَشَرًا رَّسُوْلًا ﴾

"मेरो प्रभु पवित्र छ (अर्थात् त्यो त यस क्षीणताबाट विहीन छ कि त्यसले यो चमत्कार देखाउन नसकोस्, त्यो त देखाउन सक्छ, परन्तु त्यसको इच्छा त्यसको अनुरूप छ अथवा कहिले अनुरूप हुनेछ ? यसको ज्ञान उसैलाई छ त्यसैको अनुसार निर्णय गर्दछ) परन्तु म त केवल मानव पुरूष तथा रसूल (सन्देष्टा) हुँ ।"

अर्थात् म भित्र यो चमत्कार देखाउन आफ्नो शक्ति छैन । अत: नबीहरूको चमत्कारको जादूसित कुनै सम्बन्ध छैन । यदि यस्तो भएको भए जादूगरले त्यसलाई भंग गरिदिन्थे । परन्तु आदरणीय मूसाको घटनाबाट सिद्ध हुन्छ कि संसारका एकत्रित ठूला-ठूला जादूगर मूसाको चमत्कारको काट् गर्न सकेनन् तथा जब उनलाई जादू तथा चमत्कारको अन्तर स्पष्टरूपले ज्ञात भयो तब उनी मुसलमान भए ।

[1]"हवारी" सित तात्पर्य आदरणीय ईसाका ती अनुयायी हुन्, जो उनीप्रति विश्वास गरे तथा उनका सहचर एवं सहायक बने । उनीहरूको संख्या १२ भनिन्छ, यहाँ "वह्यी" सित तात्पर्य त्यो प्रकाशना होइन जुन स्वर्गदूतद्वारा ईशदूतहरूमाथि अवतरित हुन्थ्यो बरू "मनमा बसाल्ने" को अर्थमा छ जुन अल्लाहको तर्फबाट केही मानिसहरूको मनमा उत्पन्न गरिन्छ । जस्तै आदरणीय मूसाकी आमा तथा आदरणीय मरियाममा यसै प्रकारको मनोभावना उत्पन्न गरियो । यसबाट विदित भयो कि जसले "वह्यी" को शब्दले मूसाकी आमा तथा मरियमलाई ईशदूत मानेका छन् त्यो सही छैन । यसकारण कि यसको अर्थ मनमा भावना उत्पन्न गर्नु हो । यसैप्रकार यहाँ हवारीहरूको ईशदूत हुने अर्थ होइन ।

[2]माइद: यस्तो भाँडा (तबक, सीनी, प्लेट अथवा ट्रे) लाई भनिन्छ जसमा खाना हुन्छ । यसकारण खाने स्थानलाई पनि अनुवाद गरिन्छ किनभने त्यसमा पनि खाना राखिन्छ ।

اتَّقُوا اللّٰهَ اِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِيْنَ ﴿١١٢﴾

उसले (ईसाले) भन्यो यदि तिमी विश्वास गर्छौ भने अल्लाहसित तर्स ।[1]

قَالُوْا نُرِيْدُ اَنْ نَّاْكُلَ مِنْهَا وَتَطْمَىِٕنَّ قُلُوْبُنَا وَنَعْلَمَ اَنْ قَدْ صَدَقْتَنَا وَنَكُوْنَ عَلَيْهَا مِنَ الشّٰهِدِيْنَ ﴿١١٣﴾

(११३) उनीहरूले भने कि हामीहरू चाहन्छौं कि त्यसबाट खाऔं तथा हाम्रा हृदयलाई सन्तोष पुगोस् तथा हामीलाई विश्वास होस् कि तपाईंले हामीसित सत्य भन्नुभयो र हामी त्यसमाथि साक्षी रहौं ।

قَالَ عِيْسَى ابْنُ مَرْيَمَ اللّٰهُمَّ رَبَّنَاۤ اَنْزِلْ عَلَيْنَا مَاىِٕدَةً مِّنَ السَّمَاۤءِ تَكُوْنُ لَنَا عِيْدًا لِّاَوَّلِنَا وَاٰخِرِنَا وَاٰيَةً مِّنْكَ وَارْزُقْنَا وَاَنْتَ

(११४) मरियमका पुत्र ईसाले भने, हे अल्लाह ! हामीमाथि आकाशबाट एउटा भरिएको थाल पठाइदेउ जो हामी मध्येबाट प्रथम एवंम अन्त्यको लागि प्रसन्न उत्सव बनोस्[2] तथा तिम्रो तर्फबाट एउटा चिन्ह होस् तथा हामीलाई

सूरःको नाम पनि यसैकारणले छ कि यसमा यसको वर्णन छ । हवारीहरूले आफ्ना हृदयको सन्तोषका लागि यो माँग गरेका थिए, जुनप्रकारले आदरणीय इब्राहीमले मृतकहरूलाई जीवित पार्नुको प्रदर्शनको माग गर्नुभएको थियो ।

[1]अर्थात् यो प्रश्न नगर किनभने सम्भव छ यो तिम्रो परीक्षाको कारण बनोस् किनभने इच्छित चमत्कारको प्रदर्शनको पश्चात त्यसबाट इन्कार त्यस समुदायको ईमानको कमजोरीलाई प्रदर्शित गरिदिनेछ, जुन यातनाको कारण बन्न सक्दछ । यसकारण ईसा अलैहिस्सलामले उनीहरूलाई रोक्नुभयो तथा अल्लाहसित तर्साउनु भयो ।

[2]इस्लामी धर्म विधानमा ईदको प्रयोजन यो होइन कि त्यो राष्ट्रिय उत्सवको एक दिन हो जसमा नैतिक बन्धन तथा धर्म विधानहरूलाई भङ्ग गर्दै अनुचित प्रसन्नता एवं हर्षोल्लासको प्रदर्शन गरियोस्, दीपहरू बालियून्, आमोद-प्रमोदहरू मनाइयून्, जस्तो कि वर्तमान युगमा यसको यही अर्थ बुझिन्छ तथा सो अनुसार उत्सव मनाइन्छ । अपितु आकाशीय धर्मविधानमा यो एउटा धार्मिक उत्सव हुन्छ जसको महत्वपूर्ण उद्देश्य यो हुन्छ कि पूरा समुदाय एकसाथ मिलेर अल्लाहको कृतज्ञता व्यक्त गरोस् तथा त्यसको महिमा एवं प्रशंसाको वर्णन गरोस् । यहाँ पनि आदरणीय ईसाले यस दिनको उत्सव (ईद) बनाउनुको जुन इच्छा गर्नुभयो यसबाट उनको प्रयोजन यही छ कि हामी तिम्रो महिमा, प्रशंसा एवं बडाइको गुणगान गरौं । केही धर्ममा मनमानी विचारहरूलाई धर्मसिद्ध गर्ने ईदे-मायदालाई ईदे मिलादको औचित्यको तर्क बनाउँछन् । यद्यपि यो घटना हाम्रो धार्मिक नियमभन्दा पूर्वको हो । यदि यसलाई इस्लाममा स्थाई राख्ने भए यसलाई स्पष्ट गरिन्थ्यो । दोस्रो यो कि पैग़म्बरको मुखबाट ईद बनाउने इच्छाको प्रदर्शन भएको थियो तथा पैग़म्बर पनि अल्लाहको आदेशले धार्मिक नियमहरूको वर्णन गर्न अधिकारी हुन्छ । तेस्रो ईदको भावार्थ

خَيْرُ الرّٰزِقِيْنَ ﴿١١٤﴾

आहार प्रदान गर। तिमी उत्तम जीविका दिनेवाला हौ।

قَالَ اللّٰهُ اِنِّيْ مُنَزِّلُهَا عَلَيْكُمْ ۚ فَمَنْ يَّكْفُرْ بَعْدُ مِنْكُمْ فَاِنِّيْٓ اُعَذِّبُهٗ عَذَابًا لَّآ اُعَذِّبُهٗٓ اَحَدًا مِّنَ الْعٰلَمِيْنَ ﴿١١٥﴾

(११५) अल्लाह (तआ़ला) ले भन्यो कि म त्यो भोजन तिमीहरूको निम्ति उतार्ने छु, अनि तिमीमध्येबाट जुन व्यक्ति त्यसपछि कुफ्र गर्नेछ, त म उसलाई यस्तो दण्ड दिनेछु कि त्यो दण्ड म सम्पूर्ण संसारमा कसैलाई दिनेछैन।[1]

وَاِذْ قَالَ اللّٰهُ يٰعِيْسَى ابْنَ مَرْيَمَ ءَاَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُوْنِيْ وَاُمِّيَ اِلٰهَيْنِ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ ؕ قَالَ سُبْحٰنَكَ مَا يَكُوْنُ لِيْٓ اَنْ اَقُوْلَ

(११६) तथा त्यो समय पनि स्मरणीय छ जबकि अल्लाह (तआ़ला) भन्नेछ कि हे ईसा पुत्र मरियम, के तिमीले उनीहरूसित भनेको थियौ कि मलाई र मेरी मातालाई अल्लाहका अतिरिक्त

तथा अर्थ पनि त्यही हुन्थ्यो जुन उपरोक्त वर्णित पंक्तिहरूमा वर्णित गरिएको छ। जबकि ईद मीलादमा यी सबै कुराको समावेश छैन। इस्लाममा केवल दुईटा ईदहरू छन् जसलाई इस्लामले निर्धारित गरेको छ, ईदुल फित्र तथा ईदुल्अज़्हा, यिनको अतिरिक्त कुनै तेस्रो ईद छैन।

[1]यो माइद: (भोजनको थाल) आकाशबाट उत्र्यो अथवा होइन, यस सन्दर्भमा कुनै निरन्तर स्पष्ट हदीस पाइँदैन। अधिकतर विद्वान (इमाम शौकानी तथा इमाम इब्ने ज़रीर तबरी सहित) यसको अवतरणको पक्षमा छन् तथा उनको तर्क कुरआनको शब्द (﴿إِنِّي مُنَزِّلُهَا عَلَيْكُمْ﴾) सित छ कि अल्लाहको वचन हो जुन नि:सन्देह सत्य छ। परन्तु यसलाई अल्लाह तआ़लाको तर्फबाट पूर्ण विश्वासका साथ वचन भन्नु यसकारण उचित लाग्दैन कि अर्को शब्द (فمن يكفر) यस वचनलाई प्रतिबन्धित हुनलाई प्रदर्शित गर्दछ। यसकारण अन्य विद्वान भन्छन् कि जब अल्लाह तआ़ला वचनसँग यो प्रतिबन्ध सुने त उनीहरूले उत्तर दिए कि त्यसो भए हामीलाई यसप्रकार आवश्यकता छैन। जसपश्चात त्यो उत्रेन। इमाम इब्ने कसीरले यी तर्कका प्रमाणलाई जुन इमाम मुजाहिद हसन बसरीसँग सम्बन्धित छ, सही मानेका छन्। यसको अतिरिक्त यो भनेछन् कि यी तर्कहरूको पुष्टि यस कुराबाट पनि हुन्छ कि माइद:को अवतरणको कुनै प्रसिद्धि इसाईहरूमा छन् न उनका पुस्तकहरूमा लिखित छ। किनभने यदि यो उत्रेको नभए त्यसलाई उनीकहाँ अवश्य प्रसिद्ध गरिन्थ्यो तथा किताबहरूमा पनि त अधिकभन्दा अधिक अथवा कमभन्दा कम केही त लिखित हुनुपर्थ्यो। (والله أعلم بالصواب)

مَا لَيْسَ لِي بِحَقٍّ ۚ إِن كُنتُ قُلْتُهُ فَقَدْ عَلِمْتَهُ ۚ تَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِي وَلَا أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ ۚ إِنَّكَ أَنتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ ﴿١١٦﴾

माबूद (प्रभु) बनाउनु ?[१] ईसाले निवेदन गर्नुहुनेछ कि म त तिमीलाई सर्वगुणले युक्त (पवित्र) ठान्दछु, मलाई कुन प्रकारले यो कुरा शोभा दिन्थ्यो कि म यस्तो कुरा भन्थे जसलाई भन्नु मलाई कुनै अधिकार छैन, यदि मैले भनेको भए तिमीलाई त्यसको ज्ञान होला । तिमी त मेरो हृदयको कुरा जान्दछौ । म तिम्रो स्वयंमा जे-जति छ, त्यसलाई जान्दिन ।[२] मात्र तिमी नै परोक्षहरूको जानकार हौ ।

مَا قُلْتُ لَهُمْ إِلَّا مَا أَمَرْتَنِي بِهِ أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ ۚ وَكُنتُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَّا دُمْتُ فِيهِمْ ۖ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي كُنتَ أَنتَ

(११७) मैले उनीहरूसित मात्र त्यही भने जसबार तिमील मलाई आज्ञा दियौ कि आफ्नो पालक तथा मेरो पालक अल्लाहको आराधना गर[३] तथा जबसम्म म उनीहरूबीच रहें, उनीहरूमाथि साक्षी रहें तथा जब तिमीले

[१]यो प्रश्न केयामतको दिन हुनेछ । उद्देश्य यसबाट अल्लाहलाई छाडी कुनै अन्यलाई ईष्टदेव बनाउनेहरूलाई सतर्क गर्नु हो कि जसलाई तिमी ईष्टदेव तथा कष्ट निवारक ठान्थ्यौ त्यो त स्वयं अल्लाहको सदनमा उत्तरदायी छ ।

दोस्रो कुरो यो ज्ञान भयो कि इसाईहरूले आदरणीय मसीहसँग आदरणीय मरियमलाई ईष्टदेव (पूज्य) वनाएका छन् ।

तेस्रो कुरो यो ज्ञान भयो कि अल्लाहका अतिरिक्त ईष्टदेव त्यही होइन, जसलाई मूर्तिपूजकहरूले पत्थर अथवा काठहरूको कुनै रूप बनाएर तिनका पूजा गरे, जुनप्रकार आजकल कब्र पूजक विद्वान आफ्नो जनतालाई यो बताएर धोका दिइराखेका छन् । अपितु अल्लाहका ती भक्त पनि अल्लाहका अतिरिक्त ईष्टदेवको परिधिमा आउँछन् जसलाई मानिसहरूले कुनै पनि रूपमा इबादत गरे । जस्तै आदरणीय ईसा तथा मरियमलाई इसाईहरूले गरे ।

[२]आदरणीय ईसा अलैहिस्सलाम कति स्पष्ट शब्दहरूमा आफ्नो अन्तर्यामी हुने कुराको इंकार गरिराखेका छन् ।

[३]आदरणीय ईसाले एकेश्वरवाद तथा परमेश्वरको पूजाको आमन्त्रण दुग्धपानकै आयुमा दिए । जस्तो सूरः मरियममा छ तथा वयस्क अवस्थामा पनि ।

الرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ وَأَنتَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿١١٧﴾

मलाई माथि उठायौ त तिमी नै उनको संरक्षक थियौ[1] तथा तिमी प्रत्येक विषयमा साक्षी छौ ।

إِن تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ وَإِن تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١١٨﴾

(११८) तिमी यदि यिनीहरूलाई दण्ड दिन्छौ भने यिनी तिम्रा भक्त हुन् तथा यदि तिमी यिनीहरूलाई क्षमा गरिदिन्छौ भने तिमी प्रभावी विज्ञाता हौ ।[2]

[1](توفيتنى) को अर्थ हो कि जब तिमीले मलाई संसारबाट उठायौ जस्तो कि यसको विस्तृत वर्णन सूरः आले-इमरानको आयत संख्या ५५ मा भइसकेको छ। यसबाट यो पनि ज्ञान भयो कि पैग़म्बरहरू (सन्देष्टाहरू) लाई मात्र त्यति नै ज्ञान हुन्छ जति अल्लाहको तर्फबाट उनीहरूलाई प्रदान गरिन्छ अथवा जसको दर्शन उनी आफ्नो जीवनकालमा आफ्नै आँखाहरूले गर्दछन् । यिनका अतिरिक्त उनीहरूलाई कुनै प्रकारको ज्ञान हुन्छ। जबकि अन्तर्यामी त्यो हुन्छ जसलाई कसैले नभने पनि स्वयं प्रत्येक कुराको ज्ञान भइहाल्छ तथा उसको ज्ञान आदिदेखि अन्तसम्मलाई घेरेको होस् । यो ज्ञानको विशेषता अल्लाहको अतिरिक्त कसैलाई छैन । यसकारण अन्तर्यामी मात्र अल्लाह नै छ। त्यसको अतिरिक्त कोही अन्तर्यामी छैन। हदीसमा उल्लेख छ कि प्रलय स्थानमा जब नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमतिर उहाँका केही अनुयायीहरू आउन थाल्नेछन् भने फरिश्ताहरू समातेर उनलाई अर्कैतिर लग्नेछन् । उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम भन्नुहुनेछ कि उनलाई आउनदेउ, यी हाम्रा अनुयायी हुन् । फरिश्ताहरूले उहाँलाई भन्नेछन् ।

إِنَّكَ لا تدري مَا أَحْدَثُوا بعدك

"(हे मुहम्मद सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम !) तपाईंलाई थाहा छैन कि तपाईं सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमका पश्चात उनीहरूले धर्ममा के-के आधुनिकीकरण उत्पन्न गरे ।"

जब उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम यो सुन्नेछन् त उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले भन्नु हुनेछ कि म पनि त्यसै समय यही भन्नेछु जुन अल्लाहका भक्त (आदरणीय ईसा) ले भने

﴿ وَكُنتُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَّا دُمْتُ فِيهِمْ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي كُنتَ أَنتَ الرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ ﴾

(सहीह बुख़ारी तफ़सीर सूरः अल-माइदः व किताबुल अम्बिया, सहीह मुस्लिम बाब फनाईद्दुनियाँ व बयानुल हश्र यौमल क़ियामः) ।

[2]अर्थ यो हो कि हे अल्लाह यिनको निर्णय अब तिमीमाथि छ। यो यसकारण कि तिमी (فعال لما يريد) हौ (जे चाहन्छौ, गर्न सक्छौ) तथा तपाईं कोही सोध्ने पनि छैन ।

(﴿ لَا يُسْأَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْأَلُونَ ﴾)

قَالَ اللّٰهُ هٰذَا يَوْمُ يَنْفَعُ الصّٰدِقِيْنَ صِدْقُهُمْ ۭ لَهُمْ جَنّٰتٌ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ خٰلِدِيْنَ فِيْهَآ اَبَدًا ۭ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ وَرَضُوْا عَنْهُ ۭ ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيْمُ ﴿١١٩﴾

(११९) अल्लाहले (तआला) भन्नेछ कि यो त्यो दिन हो जब सत्यवादीहरूका सत्य उनको लागि लाभप्रद हुनेछ ।[1] उनीहरूले बाग पाउनेछन्, जसमा तल नहरहरू बगिराखेका हुनेछन्, जसमा उनी चिरस्थाई रूपले रहनेछन् । अल्लाह तआला उनीसित प्रसन्न तथा उनी अल्लाहसित प्रसन्न छन् । यो धेरै ठूलो सफलता हो ।

لِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَمَا فِيْهِنَّ ۭ وَهُوَ عَلٰي كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ﴿١٢٠﴾

(१२०) अल्लाहकै राज्य हो आकाशहरूको तथा धर्तीको तथा ती कुराको जुन तिनमा उपस्थित छन् तथा त्यो प्रत्येक वस्तुमाथि सामर्थ्य राख्दछ ।

سُوْرَةُ الْاَنْعَامِ

सूरतुल् अन्आम–६

सूरः अनआम मक्कामा अवतरित भएको तथा यसमा एक सय पैंसट्ठी आयतहरू एवं बीस रूकूअ छन् ।

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

अल्लाहको नामबाट प्रारम्भ गर्दछु जो अति कृपालु तथा अति दयालु छ ।

"अल्लाह जे पनि गर्दछ त्यसको पकड हुनेछैन, मानिसहरूको उनका कर्महरूमा पकड हुनेछ ।" (सूरः अल-अम्बिया-२३)

अर्थात् आयतमा अल्लाहका समक्ष भक्तहरूको शक्तिहीनता तथा असहाय हुने कुरोको प्रदर्शन छ, तथा अल्लाहको महिमा, विशेषता तथा गुणहरूको वर्णन छ । तथा यी दुवैको माध्यमबाट क्षमाको प्रार्थना पनि गरिंदैछ । अल्लाह नै महिमा योग्य छ । कस्तो विचित्र तथा प्रभावी आयत छ । यसकारण हदीसमा उल्लेख छ कि एक रात नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लममाथि स्वेच्छा नमाज़मा यो आयत पढ्दाखेरि यस्तो अवस्था भयो कि पटक-पटक प्रत्येक रक़ातमा यही आयत पढिराख्नु भयो यहाँसम्मकि प्रातः भइयो । (मुसनद अहमद-भाग-५, पृष्ठ-१४९)

[1]आदरणीय इब्ने अब्बासले यसको अर्थ यो भन्नुभएको छ । (ينفع الموحدين توحيدهم) "त्यो दिन यस्तो हुनेछ कि केवल एकेश्वरवाद तथा एकेश्वरवादीलाई लाभ पुग्नेछ । अर्थात् मूर्तिपूजकहरूको क्षमा तथा मोक्षको प्रश्न नै उठ्दैन ।"

ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَجَعَلَ ٱلظُّلُمَٰتِ وَٱلنُّورَ ۖ ثُمَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ ①

(१) सबै प्रशंसा त्यस अल्लाहको लागि छ जसले आकाशहरू एवं पृथ्वीको रचना गऱ्यो एवं अन्धकार तथा प्रकाशलाई बनायो,[१] तैपनि जो विश्वास गर्दैनन् (अन्यलाई) आफ्नो प्रभु समान मान्दछन् ।[२]

هُوَ ٱلَّذِى خَلَقَكُم مِّن طِينٍ ثُمَّ قَضَىٰٓ أَجَلًا ۖ وَأَجَلٌ مُّسَمًّى عِندَهُۥ ۖ ثُمَّ أَنتُمْ تَمْتَرُونَ ②

(२) त्यसले तिमीलाई माटोले निर्माण गऱ्यो ।[३] अनि एक समय निर्धारित गऱ्यो ।[४] तथा एक निर्धारित समय उसित छ ।[५] तैपनि तिमी सन्देह गर्दछौ ।[६]

[१]जुल्मातसित रातको अन्धकार तथा नूरसित दिनको प्रकाश अथवा कुफ्र (अविश्वास) पछिको अन्धकार तथा ईमानको प्रकाश तात्पर्य हो । प्रकाश (नूर) को सापेक्ष अन्धकार (जुल्मात) लाई अरबी शब्दमा बहुवचन प्रयोग गरिएको छ, यसकारण कि जुल्मातका (प्रकाश) कैयन् कारण छन् तथा उनी कैयन् प्रकारका हुन्छन् । तथा नूर (प्रकाश) को वर्णन एक सामान्य रूपमा छ, जुन आफ्ना सबै भागहरूका साथ सम्मिलित छ । (फ़तहुल क़दीर) यो पनि हुनसक्छ किनभने मार्गदर्शन तथा ईमानको मार्ग एउटै छ, चार, पाँच अथवा कैयन छैनन्, यसकारण प्रकाशको एक वचन प्रयोग गरिएको छ ।

[२]अर्थात् त्यसका साथ अरुहरूलाई सम्मिलित गर्दछन् ।

[३]अर्थात् तिम्रा पिता आदम, जुन तिम्रो मूल वास्तविकता हो, तथा जसबाट तिमी सबै निस्केका छौ । यसको एक अन्य अर्थ यो पनि हुनसक्छ कि तिमी जुन भोजन तथा खाद्य पदार्थ खान्छौ, सबै धर्तीबाट उम्रन्छन् तथा तिनै खाद्य पदार्थहरूबाट वीर्य बन्दछ, जो माताको गर्भमा गई मनुष्यको रूप धारण गर्दछ । यसप्रकारले तिम्रो जन्म माटोबाट भएको हो ।

[४]अर्थात् मृत्युका समय ।

[५]अर्थात् अन्त दिवसको समयलाई मात्र अल्लाह जान्दछ । अर्थात् पहिला "अजल" शब्द प्रयोग गरिएको छ, त्यसको अर्थ जन्मदेखि मृत्युसम्म (आयु) हो । दोस्रो "अजलुन्मुस्सम्मा" शब्दको अर्थ मृत्यु पश्चात देखि केयामत (प्रलयसम्म) संसारको आयु हो, तथा एक अन्य संसारको आयु हो, जसको पश्चात त्यो पतन तथा विनाशसित मिलेर समाप्त हुनेछ तथा एक अन्य संसार अर्थात् आख़िरतको जीवनको प्रारम्भ हुनेछ ।

[६]अर्थात् क़ेयामत (प्रलय) आउने विषयमा जुन प्रकारले क़ाफिर (अधर्मी) तथा मूर्तिपूजक भन्ने गर्थे कि जब हामी मरेर मिट्टी (माटो) मा मिसिहाल्थ्यौं त त्यसको पश्चात

وَهُوَ اللّٰهُ فِي السَّمٰوٰتِ وَفِي الْاَرْضِ ۭ يَعْلَمُ سِرَّكُمْ وَجَهْرَكُمْ وَيَعْلَمُ مَا تَكْسِبُوْنَ ③

(३) तथा त्यही अल्लाह छ, आकाशहरूमा एवं पृथ्वीमा, त्यो तिम्रा भेद एवं व्यक्तलाई जान्दछ तथा तिम्रा कृतिहरूबाट अवगत छ।[1]

وَمَا تَاْتِيْهِمْ مِّنْ اٰيَةٍ مِّنْ اٰيٰتِ رَبِّهِمْ اِلَّا كَانُوْا عَنْهَا مُعْرِضِيْنَ ④

(४) तथा उनीहरूको पासमा कुनै निशानी उनका प्रभुका निशानीहरू मध्येबाट आउँदैन, अपितु तिनी त्यसबाट मुख फर्काउँछन्।

فَقَدْ كَذَّبُوْا بِالْحَقِّ لَمَّا جَاۗءَهُمْ ۭ فَسَوْفَ يَاْتِيْهِمْ اَنْۢبٰۗـؤُا مَا كَانُوْا بِهٖ يَسْتَهْزِءُوْنَ ⑤

(५) उनीहरूले त्यस साँचो किताबलाई पनि झूठा भने जबकि त्यो उनको पासमा पुग्यो, त शीघ्र नै उनीहरूलाई सूचना प्राप्त हुनेछ त्यस कुराको जसको यिनीहरू उपहास गर्दथे।[2]

اَلَمْ يَرَوْا كَمْ اَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِّنْ قَرْنٍ مَّكَّنّٰهُمْ فِي الْاَرْضِ مَا لَمْ نُمَكِّنْ لَّكُمْ وَاَرْسَلْنَا السَّمَاۗءَ

(६) के उनीहरूले देखेनन् कि हामीले उनीहरूभन्दा पूर्व (पहिले) कति गुटहरूलाई नष्ट गरिसकेका छौं जसलाई हामीले संसारमा यति शक्ति प्रदान गरेका थियौं।

पुन: हामीलाई कुन प्रकारले जीवित गरिने छ ? अल्लाह तआलाको आदेश भयो जसले तिमीलाई पहिलोपटक जन्म दियो, त्यही तिमीलाई पुन: जीवित गर्नेछ। (सूर: यासीन)

[1]अहले सुन्नत अर्थात् विगत धर्मात्माहरूको विश्वास छ कि अल्लाह तआला स्वयं त अर्शमाथि छ, जस्तो कि त्यो महिमा योग्य छ, परन्तु आफ्नो ज्ञानको आधारमा प्रत्येक स्थानमा छ, अर्थात् त्यसको ज्ञान तथा सूचनाको परिधिबाट कुनै कुरा पनि बाहिर छैन। तर केही गुटहरूका मानिसहरू यो भन्दछन् कि अल्लाह तआला अर्शमा होइन अपितु हरेक ठाउँमा छ तथा तिनी यस आयतबाट आफ्नो विश्वासको पुष्टि गर्दछन्। परन्तु यो विश्वास ठीक छैन, यो तर्क पनि ठीक छैन। आयतको अर्थ यो हो कि त्यो वास्तविक पूज्य जसलाई आकाशहरू तथा धर्तीमा अल्लाह भनेर पुकार्दछन् तथा आकाशहरू तथा धर्तीमा जसलाई ईश्वर मानिन्छ, त्यो अल्लाह तिम्रा लुकेका तथा स्पष्ट तथा जे-जति कर्म तिमी गर्दछौ, जबैलाई जान्दछ। (फ़तहुल क़दीर) यसका अन्य तर्क पनि प्रस्तुत गरिएका छन् जसलाई ज्ञानीहरूको व्याख्यामा देख्न सकिन्छ, जस्तो तफ़सीर तबरी तथा इब्ने क़सीर आदि।

[2]अर्थात् यस मुख फर्काउने तथा झुठ्लाउने कुरोको पाप उनीहरूलाई प्राप्त हुनेछ, त्यसबेला उनीहरूलाई आभास हुनेछ कि काश (यदि) हामीले त्यस साँचो किताबलाई नझुठ्लाएको भए तथा उपहास नगरेको भए (राम्रो हुने थियो)

عَلَيْهِمْ مِّدْرَارًا ۪ وَّجَعَلْنَا الْاَنْهٰرَ
تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهِمْ فَاَهْلَكْنٰهُمْ
بِذُنُوْبِهِمْ وَاَنْشَاْنَا مِنْۢ بَعْدِهِمْ قَرْنًا
اٰخَرِيْنَ ۝٦

जस्तो तिमीलाई पनि प्रदान गरेका थिएनौं तथा हामीले उनीमाथि मुसलधारे वर्षा गऱ्यौं तथा हामीले तिनका मुनिबाट नदीहरू बगायौं, अनि हामीले उनलाई उनका पापको कारण नष्ट गरिदियौं ।[1] तथा उनका पश्चात अन्य समुदायलाई सृष्टि गऱ्यौं ।[2]

وَلَوْ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ كِتٰبًا فِيْ
قِرْطَاسٍ فَلَمَسُوْهُ بِاَيْدِيْهِمْ لَقَالَ
الَّذِيْنَ كَفَرُوْٓا اِنْ هٰذَآ اِلَّا سِحْرٌ
مُّبِيْنٌ ۝٧

(७) तथा यदि हामीले कागजमा लेखिएको कुनै पत्र पनि तपाईंमाथि अवतरित गरेको भए अनि यिनीहरूले आफ्ना हातले छोएको भएपनि यी काफिरहरूले यही भन्थे कि यो स्पष्ट जादूबाहेक अरू केही पनि होइन ।[3]

[1]अर्थात् जब पापका कारण तिमीभन्दा पूर्वका समुदायहरूलाई हामीले नष्ट गरिसकेका छौं, जबकि उनी शक्तिमा तिमीभन्दा धेरै अधिक थिए तथा साधन तथा धनको बाहुल्य पनि तिम्राभन्दा अधिक थिए त तिमीलाई नष्ट गर्नु हाम्रो लागि के कठिन छ र ? यसबाट ज्ञात भयो कि कुनै समाजको भौतिक उन्नति तथा खुशहालीबाट यो बुझ्नु हुँदैन कि त्यो सफल तथा विजयी छ । यो अवसर तथा समय दिनुको ती अवस्थाहरू हुन् जुन परीक्षा लिनको लागि विभिन्न समुदायहरूलाई दिइन्छन् । परन्तु जब उनको समय पूरा हुन्छ, तब यो सम्पूर्ण उन्नति तथा खुशहाली उनीहरूलाई अल्लाहको प्रकोपबाट बचाउनमा सफल हुँदैन ।

[2]ताकि उनको पनि पछिल्ला समुदायहरूकै जस्तै परीक्षा लिइयोस् ।

[3]यो उनको हठधर्मी, कपट, द्वेष तथा ईर्ष्याको प्रदर्शन हो कि यो स्पष्ट कागज अल्लाहबाट लेखिएको पत्र यदि उनीहरू छोए पनि मान्नको लागि तयार हुने छैनन् तथा उनीहरू यसलाई जादूगरको खेल भन्नेछन् ।

﴿وَلَوْ فَتَحْنَا عَلَيْهِم بَابًا مِّنَ السَّمَاءِ فَظَلُّوا فِيهِ يَعْرُجُونَ ۝ لَقَالُوا إِنَّمَا سُكِّرَتْ أَبْصَارُنَا بَلْ نَحْنُ قَوْمٌ مَّسْحُورُونَ﴾

"यदि हामीले उनीहरूको लागि आकाशको कुनै ढोका खोलिदिउ र यिनीहरू त्यसमा चढ्न थालून्, तैपनि भन्नेछन् कि हाम्रा आँखा तिर्मिराएर नदेख्ने भएका छन्, अपितु हामीमाथि जादू गरिएको छ ।" (सूरः अल-हिज्र-१४ तथा १५)

﴿وَإِن يَرَوْا كِسْفًا مِّنَ السَّمَاءِ سَاقِطًا يَقُولُوا سَحَابٌ مَّرْكُومٌ﴾

(८) तथा उनीहरूले भने कि तपाईंको लागि कुनै फरिश्ता (सुरः) किन अवतरित गरिएन र यदि हामीले फरिश्ता अवतरित गरिदिएको भए विषयको निर्णय गरिन्थ्यो अनि उनीहरूलाई अवसर दिइन्थ्यो ।[1]

وَقَالُوا لَوْلَآ اُنْزِلَ عَلَيْهِ مَلَكٌ ط وَلَوْ اَنْزَلْنَا مَلَكًا لَّقُضِيَ الْاَمْرُ ثُمَّ لَا يُنْظَرُوْنَ ﴿٨﴾

"तथा यदि उनीहरू आकाशबाट खसिराखेको देख्छन् भने त भन्नेछन् कि पत्रमाथि पत्र बादलहरू हुन् ।" (सूरः अल-तूर-४४)

अर्थात् अल्लाहको प्रकोपको कुनै न कुनै कल्पना रच्नेछन् जसमा अल्लाहको अधिकार उनीहरूले स्वीकार गर्न नपरोस् । वास्तवमा सम्पूर्ण ब्रम्हाण्डमा जे-जति हुन्छ, त्यसमा अल्लाहको इच्छाको समावेश हुन्छ ।

[1]अल्लाहले मानव जातिको मार्गदर्शन गराउनको लागि, जति पनि अम्बिया तथा रसूल (सन्देशवाहक) पठायो, सबै मानव पुरूष नै थिए तथा प्रत्येक समुदयामा उनीहरूमध्येबाट एकलाई प्रकाशना तथा ईशवाणीबाट विभूषित गर्‍यो । यो यसकारण कि त्यो नभई सन्देष्टा मार्ग दर्शाउने काम पूरा गर्न सक्दैनथ्यो, उदाहरणका लागि यदि फरिश्ताहरू (स्वर्गदूत) लाई रसूल (सन्देष्टा) बनाएर पठाउँथ्यो भने मानवीय भाषामा वार्तालाप गर्नमा असमर्थ हुन्थ्यो । दोस्रो उनी मानवीय भावनाहरूबाट शून्य हुनुको कारण विभिन्न मानवीय परिस्थितिहरू एवं भावनाको प्रबोधमा असमर्थ हुन्थे । यस्तो दशामा मार्गदर्शनको कर्तव्य कुन प्रकार पूरा गर्न सक्दथे ? यसकारण अल्लाहको मानव जातिमाथि एउटा ठूलो उपकार छ कि उसले मानवलाई नै ईशदूत तथा सन्देशवाहक बनायो । जस्तो कि परमेश्वर (अल्लाह) पवित्र कुर्आनमा यसको चर्चा एक उपकारको रूपमा गरिराखेको छ ।

﴿لَقَدْ مَنَّ اللّٰهُ عَلَى الْمُؤْمِنِيْنَ اِذْ بَعَثَ فِيْهِمْ رَسُوْلًا مِّنْ اَنْفُسِهِمْ﴾

"अल्लाह तआलाले ईमानवालाहरूमाथि उपकार गर्‍यो कि उनैको जातिबाट एउटा व्यक्तिलाई रसूल बनाएर पठायो ।" (सूरः आले इमरान-१६४)

तर पैग़म्बरहरूको मनुष्य हुनु क़ाफिरहरूको लागि आश्चर्यजनक छ । उनीहरू ठान्ने गरे कि रसूल मनुष्यहरूबाट होइन फरिश्ताहरूबाट हुनुपर्छ । अर्थात् उनका निकट मनुष्यको योग्य रिसालतको पदवी थिएन जस्तो कि आधुनिक बिदअतीहरू ठान्दछन् । (تشابهت قلوبهم) क़ाफिर मूर्तिपूजक रसूलहरूको मनुष्य हुने कुरोबाट इन्कार गर्दैनथे किनभने उनी उनका पूरा परिवारसित परिचित थिए, परन्तु रिसालतलाई इन्कार गरिरहे । जबकि आजकलका बिदअती मानिसहरू रिसालतको इंकार गर्दैनन् परन्तु रिसालतको योग्य मनुष्यत्वलाई नबुझ्नुको कारण रसूलहरूको मनुष्य हुने कुरोबाट इन्कार गर्दछन् । अल्लाह तआलाको भनाइ छ कि यदि हामी मनुष्यको स्थानमा फरिश्ता पनि रसूल बनाएर पठाउँथ्यौं अथवा यस रसूल सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको पुष्टिको लागि हामीले कुनै फरिश्ता पनि पठाए (जस्तो कि यहाँ यसै कुराको वर्णन गरिएको छ)

(९) तथा यदि हामीले रसूललाई फरिश्ता बनाउँथ्यौ भने त्यसलाई पुरूष बनाउँथ्यौं तथा उनीमाथि त्यही सन्देह उत्पन्न गर्थ्यौं जुन सन्देह गरिराखेका छन् ।[1]

وَلَوْ جَعَلْنَٰهُ مَلَكًا لَّجَعَلْنَٰهُ رَجُلًا
وَلَلَبَسْنَا عَلَيْهِم مَّا يَلْبِسُونَ ٩

(१०) तपाईंभन्दा पूर्व धेरैजसो रसूलहरू (ईशदूतहरू) को उपहास गरियो, त जुन उपहास गरिराखेका थिए, उनको उपहासको दुष्परिणाम उनीमाथि आइपर्‍यो ।

وَلَقَدِ ٱسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ
فَحَاقَ بِٱلَّذِينَ سَخِرُوا۟ مِنْهُم
مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ١٠

(११) (तपाईं) भनिदिनुस् कि अलि धर्तीमा हिंड्डुल गरेर हेर कि झुठ्लाउनेहरूको के परिणाम भयो ?

قُلْ سِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ ثُمَّ ٱنظُرُوا۟
كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُكَذِّبِينَ ١١

(१२) (तपाईं) भनिदिनुस् कि जे-जति आकाशहरू तथा धर्तीमा छन्, यी सबैमाथि कसको स्वामित्व छ ? (तपाईं) भनिदिनुस् सबैमाथि अल्लाहको स्वामित्व छ, अल्लाहले कृपा गर्नु आफूमाथि अनिवार्य गरिहालेको छ ।[2] तिमीलाई

قُل لِّمَن مَّا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ
قُل لِّلَّهِ ۚ كَتَبَ عَلَىٰ نَفْسِهِ ٱلرَّحْمَةَ ۚ
لَيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ لَا رَيْبَ
فِيهِ ۚ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ

तैपनि उनीहरू ईमान स्थापित गर्ने थिएनन् त बिना समय नदिइकन उनीहरूलाई नाश गरिदिन्थ्यो ।

[1]अर्थात् यदि हामी फरिश्तालाई नै रसूल बनाएर पठाउने निर्णय गर्थ्यौं भने स्पष्ट कुरो छ कि त्यो फरिश्ताको रूपमा आउन सक्दैनथ्यो किनभने यसप्रकारले मनुष्य त्यसवाट भयभीत हुन्थे तथा निकटता तथा घनिष्टता सृजना गर्नुको सट्टा टाढा भाग्थे । यसकारण आवश्यक थियो कि त्यसलाई मनुष्यको रूपमा पठाइयोस् । परन्तु तिम्रा यी नेता तैपनि यही सन्देह गर्दथे कि मनुष्य नै छ, जो यस समय पनि रसूललाई मनुष्यको रूपमा प्रस्तुत गरिराखेका छ, त फरिश्ताहरूलाई पठाउनुको के लाभ ?

[2]जुन प्रकार हदीसमा नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले भन्नुभयो जब अल्लाह तआलाले सृष्टिलाई पैदा गर्‍यो तव भने अर्शमाथि यो लेखिदियो إِنَّ رَحْمَتِي تَغْلِبُ غَضَبِي सहीह बुख़ारी किताबुत तौहीद व बदउल ख़लक र मुस्लिम किताबुल तौबा) निःसन्देह मेरो दया मेरो क्रोधमाथि प्रभावी छ । परन्तु यो दया प्रलयका दिन केवल ईमान भएकाहरूको लागि हुनेछ, काफिरहरूमाथि प्रभु अत्याधिक क्रोधित हुनेछ । यसको अर्थ यो हो कि संसारमा त्यसको कृपा तथा दया सामान्य रूपले सबैको लागि छ चाहे उनी ईमानवाला तथा क़ाफिर, सत्कर्मी तथा कुकर्मी, आज्ञाकारी

فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ⑫

अल्लाह (तआला) ले केयामतका दिन एकत्रित गर्नेछ, यसमा कुनै सन्देह छैन, जसले स्वयंलाई नष्ट गरेका छन्, तिनै ईमान स्थापित गर्ने छैनन् ।

وَلَهُ مَا سَكَنَ فِي اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ ۚ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ⑬

(१३) तथा जे-जति दिन रातमा निवास गर्दछन्, ती सबै अल्लाहकै हुन् तथा त्यो बडो सुन्ने एवं बडो जान्नेवाला छ ।

قُلْ أَغَيْرَ اللَّهِ أَتَّخِذُ وَلِيًّا فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ يُطْعِمُ وَلَا يُطْعَمُ ۗ قُلْ إِنِّي أُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ أَوَّلَ مَنْ أَسْلَمَ ۖ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ⑭

(१४) तपाईं भन्नुस् कि के म अल्लाह बाहेक अन्यलाई मित्र (स्वामी) बनाउँ[1] जो आकाशहरू एवं पृथ्वीको रचयिता हो तथा त्यसले खुवाउँछ खुवाइँदैन, तपाईं भन्नुस् कि मलाई आदेश दिइएको छ कि उनीहरूमा सर्वप्रथम रह, जसले (अल्लाहप्रति) आत्म-समर्पण गरे तथा मिश्रणवादीहरूमा कदापि न रह ।

तथा अवज्ञाकारी होउन् सबै त्यसबाट लाभान्वित भइराखेका छन् । अल्लाह तआला कुनै पनि व्यक्तिको जीवनयापनको सामग्रीलाई प्राप्त गर्नका साधनलाई उसको अवहेलना एवं अवज्ञाकारीताको कारण बन्द गर्दैन, परन्तु उसको दयाको समानरूप केवल दुनिया (संसार) सम्म नै सीमित छ । आखिरत (परलोक) मा जुनकि प्रतिफलको स्थान हो, त्यहाँ अल्लाहको न्यायको विशेषताको पूर्ण प्रदर्शन हुनेछ, जसको परिणाम स्वरूप ईमानवाला त्यसको कृपा तथा दयाको छत्र छायाँमा स्थान पाउनेछन् तथा काफिर तथा उपद्रवी नरकको स्थायी यातनाका भोगी हुनेछन् । यसैकारण कुरआनमा आदेश छ:

﴿ وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ ۚ فَسَأَكْتُبُهَا لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَالَّذِينَ هُمْ بِآيَاتِنَا يُؤْمِنُونَ ﴾

"तथा हाम्रो कृपा प्रत्येक वस्तुमा विस्तृत छ र हामी शीघ्र त्यसलाई तिनका लागि लेखिदिनेछौं, जो अल्लाहसित तर्सन्छन् तथा ज़कात (धर्मदान) दिन्छन् तथा जो हाम्रा निशानीहरू (लक्षणहरू) प्रति विश्वास राख्दछन् ।" (सूर: अल-आराफ-१५६)

[1]वलीसित तात्पर्य यहाँ स्वामी हो, जस्तो कि अनुवादबाट स्पष्ट छ, अपितु मित्र भन्नु त उचित छैन ।

قُلْ إِنِّيٓ أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٥﴾

(१५) (तपाईं) भनिदिनुस् कि यदि म आफ्नो प्रभुको भनाई मान्दिन भने मलाई एउटा ठूलो दिनको यातनाबाट भय-डर लाग्छ ।[1]

مَّن يُصْرَفْ عَنْهُ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمَهُۥ وَذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْمُبِينُ ﴿١٦﴾

(१६) जसबाट त्यसदिन यातना समाप्त गरियो, त्यसमाथि अल्लाहले अति कृपा गर्‍यो तथा यो स्पष्ट सफलता हो ।[2]

وَإِن يَمْسَسْكَ ٱللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُۥٓ إِلَّا هُوَ ۖ وَإِن يَمْسَسْكَ بِخَيْرٍ فَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٧﴾

(१७) तथा यदि अल्लाह (तआला) मलाई कुनै कष्ट दिन्छ भने त्यसलाई समाप्त गर्ने अल्लाहका अतिरिक्त कोही अन्य छैन तथा यदि मलाई अल्लाह तआला लाभ प्रदान गर्दछ भने त्यो प्रत्येक कुरामाथि प्रभुत्व राख्न सक्षम छ ।[3]

[1]अर्थात् यदि मैले पनि आफ्नो पालनकर्ताको अवज्ञा गर्दै उसबाहेक अन्यलाई स्वामी बनाउँछु भने अल्लाहको यातना (प्रकोप) बाट बच्न सक्दिन ।

[2]जुनप्रकारले अन्य स्थानमा भनिएको छ ।

﴿فَمَن زُحْزِحَ عَنِ ٱلنَّارِ وَأُدْخِلَ ٱلْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَ﴾

"जो अग्नि (नरक) बाट टाढा गरिएर स्वर्गमा प्रवेश पायो, त्यो सफल भयो ।" (सूरः आले-इमरान-१८५)

यसकारण कि सफलता हानिबाट बाँच्नु तथा लाभ प्राप्त गर्नुको नाम हो । तथा स्वर्गभन्दा ठूलो लाभ के होला ?

[3]अर्थात् लाभ हानिको अधिकारी तथा समस्त विश्वको प्रत्येक वस्तुको स्वामी अल्लाह नै हो । तथा त्यसको आदेश एव निर्णय बिना कोही खण्डन गर्ने छैन । एक हदीसमा यस विषयलाई यसप्रकार वर्णन गरिएको छ ।

« اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ، وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ، وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ »

"हे अल्लाह जे तिमीले प्रदान गर्दछौ त्यसलाई कसैले पनि रोक्न सक्दैन, तथा जुन कुरो तिमीले रोक्छौ, त्यसलाई कसैले दिन सक्दैन, तथा कसैको प्रतिष्ठा तिम्रो तुलनामा त्यसलाई लाभ पुर्‍याउन सक्दैन ।" (सहीह बुख़ारी किताबुल एअतेसाम वल कद्र वद्दावात र मुस्लिम किताबुल सलात वल मसाजिद)

وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ ۚ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ ﴿١٨﴾

(१८) त्यही आफ्ना भक्तहरूमाथि प्रभावशाली छ तथा त्यही विज्ञाता सूचित छ ।[1]

قُلْ أَيُّ شَيْءٍ أَكْبَرُ شَهَادَةً ۖ قُلِ اللَّهُ ۖ شَهِيدٌ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ ۚ وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَٰذَا الْقُرْآنُ لِأُنذِرَكُم بِهِ وَمَن بَلَغَ ۚ أَئِنَّكُمْ لَتَشْهَدُونَ أَنَّ مَعَ اللَّهِ آلِهَةً أُخْرَىٰ ۚ قُل لَّا أَشْهَدُ ۚ قُلْ إِنَّمَا هُوَ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ وَإِنَّنِي بَرِيءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ ﴿١٩﴾

(१९) तपाईं भन्नुस् कि कसको गवाही (साक्ष्य) महान छ, भन्नुस् कि हाम्रो तथा तिम्रो बीच अल्लाह साक्षी छ ।[2] तथा यो कुर्आन मतिर प्रकाशना गरिएको छ ताकि त्यसद्वारा तिमीलाई तथा जोसम्म पुग्छ, ती सबैलाई सचेत गरूँ,[3] के तिमी गवाही दिन्छौ कि अल्लाहसँग अन्य पूज्य छ ? तपाईं भनिदिनुस् कि म यसको गवाही दिन्न, तपाईं भन्नुस् कि त्यो एउटै आराध्य छ तथा म तिम्रो मिश्रणबाट निर्दोष छु ।

الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَاءَهُمُ ۘ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠﴾

(२०) जसलाई हामीले किताब (तौरात तथा इन्जील) दिएका छौं उनी तपाईं (मुहम्मद सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) लाई त्यसैप्रकार चिन्दछन्, जस्तो

नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम प्रत्येक नमाज़ पश्चात यस प्रार्थनालाई जप गर्नुहुन्थ्यो ।

[1]अर्थात् सबै निदार उसको अगाडि निहुरिएका छन्, ठूला-ठूला शक्तिशाली व्यक्ति उसको समक्ष असहाय छन्, त्यो प्रत्येक कुरोमाथि प्रभावशाली छ तथा सम्पूर्ण सृष्टि त्यसको आज्ञाकारी छ, त्यो आफ्नो प्रत्येक कार्यमा सक्षम छ, तथा प्रत्येक वस्तुबारे त्यसलाई सूचना छ, त्यसलाई यो पनि ज्ञान छ कि त्यसको कृपाको योग्य को छ तथा को छैन ।

[2]अर्थात् अल्लाह तआला नै आफू एक तथा पालनकर्ता हुनुको स्वयं नै साक्षी छ । त्यसभन्दा ठूलो कोही पनि साक्षी छैन ।

[3]रबिअ़ बिन अनस भन्नुहुन्छ कि अब जसको पासमा पनि यो कुरा पुग्दछ, यदि त्यो रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको सच्चा अनुयायी छ, उसको यो कर्तव्य छ कि त्यो पनि मानिसहरूलाई अल्लाहतिर त्यसैप्रकार आमन्त्रित गरोस्, जुन प्रकार रसूल सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले मानिसहरूलाई आमन्त्रित गर्नु भएको थियो तथा त्यसैप्रकार सतर्क गरोस्, जुन प्रकारले उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले सतर्क गर्नुभएको थियो । (इब्ने कसीर)

आफ्ना पुत्रहरूलाई, जसले स्वयं आफूलाई घाटामा पारे, उनीहरूले विश्वास गर्ने छैनन् ।[1]

(२१) तथा त्यसभन्दा बढी अत्याचारी को छ जो अल्लाहमाथि मिथ्या आरोप लगाउँछ एवं त्यसका निशानीहरू (चिन्हहरू) लाई मिथ्या मान्दछ[2] वस्तुतः अत्याचारीहरू सफल हुँदैनन् ।[3]

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ ۗ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ ﴿٢١﴾

(२२) तथा जुन दिन हामीले सबैलाई एकत्रित गर्नेछौं, अनि जसले मिश्रण गरे उनीहरूसित भन्नेछौं, उनी कहाँ छन् जसलाई तिमीले (अल्लाहका) साझेदार ठानिराखेका थियौ, त्यो दिन स्मरणीय छ ।

وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ أَشْرَكُوا أَيْنَ شُرَكَاؤُكُمُ الَّذِينَ كُنتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٢٢﴾

[1](يعرفونه) मा सर्वनाम (उसको) हो, जुन नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमतिर फर्कन्छ अर्थात् अहले किताब (यहूदी एवं ईसाई) तपाईंलाई आफना पुत्रहरू जस्तै चिन्दछन्, किनभने तपाईंका विशेषताहरूको वर्णन उनका धर्मशास्त्रहरूमा विद्यमान छ तथा यसकारण अन्तिम ईशदूतलाई प्रतिक्षा गरिराखेका थिए, अब उनीहरूमध्ये जो तपाईंप्रति विश्वास गर्दैनन्, उनी ठूलो क्षतिमा छन्, किनभने यिनीहरू जानी-जानी इन्कार गरिराखेका छन् ।

[2]अर्थात् जुन प्रकारले अल्लाहमाथि मित्थ्याभियोगी सबभन्दा ठूलो अत्याचारी छ, यसैप्रकार त्यो पनि छ जो अल्लाहका आयतहरू तथा सत्य ईशदूतलाई मान्दैन । मित्थ्या दूतत्वको दावीमाथि यति कडा चेतावनीको उपरान्त पनि अनेकौंले अनेक युगमा नबी हुनुको मिथ्या दावी गरे तथा यस्ता रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको यस भविष्यवाणीको पूर्ति भयो कि तीस ठूला मिथ्यावादी हुनेछन्, प्रत्येक ईशदूत हुनुको दावी गर्नेछन्, विगत शताब्दीमा पनि "कादीयानत" को एक बन्धकले नबी हुनुको दावी गर्‍यो तथा आज त्यसका अनुयायी त्यसलाई यसकारण सत्यदूत तथा प्रतिज्ञा त मसीह मान्दछन् कि त्यसलाई एक अति अल्पसंख्या नबी मान्दछ जबकि कुनै धूर्तलाई नबी मान्नु उसको सच्चाईको प्रमाण बन्न सक्दैन । सत्य त कुर्आन तथा हदीसबाट तर्कसँगत हुनपर्दछ ।

[3]जब दुबै अत्याचारी छन्, त न मिथ्यावादी नै सफल हुनेछ र न निवर्ती । यसकारण आवश्यक छ कि प्रत्येक व्यक्ति आ-आफ्नो परिणाममा राम्ररी विचार गरोस् ।

ثُمَّ لَمْ تَكُنْ فِتْنَتُهُمْ إِلَّآ أَن قَالُوا۟ وَٱللَّهِ رَبِّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ ﴿٢٣﴾

(२३) अनि उनको मिश्रणको, यसबाहेक अरू कुनै बहाना (जुक्ति) हुनेछैन कि भनून् अल्लाहको कसम हामी मिश्रणवादी थिएनौं ।[1]

ٱنظُرْ كَيْفَ كَذَبُوا۟ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿٢٤﴾

(२४) हेर कि उनी कसरी आफ्नो विषयमा झूठो बोले तथा उनको आरोप समाप्त भयो, जुन आरोप उनीहरूले रच्ने गर्थे ।[2]

وَمِنْهُم مَّن يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ ۖ وَجَعَلْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَن يَفْقَهُوهُ

(२५) उनीमध्ये केही तपाईंतिर कान थाप्छन् ।[3] तथा हामीले उनका हृदयमा पर्दा हालिदिएका छौं ।

---

[1]फित्न: को एक अर्थ मिश्रण तथा एक अर्थ क्षमा-याचना गरिएका छन् । अर्थात् अन्तमा यिनी तर्क तथा क्षमा-याचनालाई प्रस्तुत गरी छुटकारा पाउने प्रयत्न गर्नेछन् कि हामी त मूर्तिपूजक थिएनौं । तथा इमाम इब्ने ज़रीरले यसको अर्थ वर्णित गर्नुभएको छ

ثم لم يكن قيلهم عند فتنتنا إياهم اعتذارا مما سلف منهم من الشرك بالله

"जब हामीले उनीहरूलाई प्रश्नहरूको भट्टिमा हुऱ्याइदिनेछौं, त संसारमा उनीहरूले जुन मूर्तिपूजन गरे, त्यसको क्षमाको लागि यो नभनिकन उनको लागि कुनै अन्य मार्ग रहने छैन कि हामी त मूर्तिपूजक नै थिएनौं ।"

यहाँ यो शंका नहोस् कि त्यहाँ त मनुष्यका हात, खुट्टा गवाही दिनेछन् तथा मुखमा छाप लगाइनेछ, अनि यिनी इन्कार कसरी गर्नेछन् ? यसको उत्तर आदरणीय इब्ने अब्बासले दिनुभएको छ कि जब मूर्तिपूजकले हेर्नेछन् कि मुसलमान स्वर्गमा गइराखेका छन्, त उनी आपसमा विचार-विमर्श गरी मूर्तिपूजकबाट नै इन्कार गर्नेछन् । तब अल्लाह तआलाले उनीहरूको मुखमा मोहरछाप लगाइदिनेछ । तथा उनका हात-खुट्टा उनीहरूले जे गरे होलान् त्यसको गवाही दिनेछन्, अनि उनी अल्लाहसित कुनै कुरा लुकाउने शक्ति राख्ने छैन । (इब्ने कसीर)

[2]परन्तु त्यहाँ उनीहरूलाई यस स्पष्ट असत्यको कुनै लाभ हुनेछैन जुन प्रकार संसारमा मनुष्य कहिलेकाही यस्तो आभास गर्दछ । यसैप्रकार उनका झूठा ईष्टदेव पनि, जसको उनीहरू अल्लाहको अतिरिक्त पूजा एवं उपासना गर्दथे तथा आफ्नो कष्टनिवारक, सहायक, कृपा निधान तथा पक्षक ठान्दथे लुप्त हुनेछन् तथा त्यहाँ उनीहरूलाई अल्लाहका साथ अन्यलाई सम्मिलित गर्नु स्पष्ट हुनेछ, परन्तु त्यहाँ तिनको पूर्तिको कुनै साधन हुनेछैन ।

[3]अर्थात् यी मूर्तिपूजक तपाईं छेउ कुरआन त आएर सुन्दछन्, परन्तु उद्देश्य मार्गदर्शन प्राप्त गर्नु होइन, यसकारण यसबाट कुनै लाभ प्राप्त गर्दैनन् ।

कि उनीहरू त्यसलाई बुझ्न न सकुन् तथा उनका कान बहिरा छन् ।[1] र यदि उनी सबै लक्षणहरूलाई देख्छन् तैपनि तिनमा विश्वास गर्ने छैनन्, यहाँसम्मकि जब तपाईं छेउ आउँछन् त झगडा गर्दछन्, काफ़िर (विश्वासहीन) भन्दछन् कि यो मात्र पूर्वजहरूका कल्पित कथाहरू हुन् ।[2]

وَفِيٓ ءَاذَانِهِمْ وَقْرًا ۚ وَإِن يَرَوْا كُلَّ
ءَايَةٍ لَّا يُؤْمِنُوا بِهَا ۚ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءُوكَ
يُجَٰدِلُونَكَ يَقُولُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا
إِنْ هَٰذَآ إِلَّآ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٢٥﴾

(२६) र यिनीहरू यसबाट अरूहरूलाई पनि रोक्दछन् तथा स्वयं पनि टाढा-टाढा रहन्छन् ।[3] तथा यिनीहरू स्वयं आफूलाई नष्ट गरिराखेका छन् एवं केही जान्दैनन् ।[4]

وَهُمْ يَنْهَوْنَ عَنْهُ وَيَنْـَٔوْنَ عَنْهُ ۖ
وَإِن يُهْلِكُونَ إِلَّآ أَنفُسَهُمْ وَمَا
يَشْعُرُونَ ﴿٢٦﴾

(२७) तथा यदि तपाईं त्यस समय हेर्नुहुन्छ, जब यिनी नरकको निकट उभ्याइनेछन् र भन्नेछन् ।[5] हाय ! कति राम्रो कुरो हुन्थ्यो यदि हामी पुनः फिर्ता पठाइन्थ्यौं (तथा यदि यस्तो हुन्छ) भने

وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذْ وُقِفُوا عَلَى ٱلنَّارِ
فَقَالُوا يَٰلَيْتَنَا نُرَدُّ وَلَا نُكَذِّبَ بِـَٔايَٰتِ
رَبِّنَا وَنَكُونَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٧﴾

[1]यसको अतिरिक्त तिनीहरूको अविश्वास प्रतिकार स्वरूप हामीले उनका हृदयमा आवरण (पर्दा) पारिदिएका छौं तथा उनका कान बहिरा गरिदिएका छौं जसको कारण उनका हृदयहरूलाई सत्य बुझ्न तथा कान सत्य सुन्ने योग्य रहेन ।

[2]अब उनी यति विचलित भइसकेका छन् कि यस अज्ञानको अन्धकारमा यदि उनी चमत्कारको प्रकाश देखे पनि यस सन्देहमा परिरहने छन् र ईमान ल्याउने छैनन्, यिनी ईमानबाट वञ्चित नै रहने छन् तथा उनको ईर्ष्या तथा द्वेष यति बढिसकेको छ कि कुरआन करीमलाई पूर्वजहरूको अप्रमाणित कथाहरू भन्दछन् ।

[3]अर्थात् जन-सामान्यलाई उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमबाट तथा कुरआन करीमबाट रोक्दछन् ताकि उनीहरू ईमान नल्याउन् तथा स्वयं पनि टाढा-टाढा रहन्छन् ।

[4]परन्तु मानिसहरूलाई रोक्नु तथा स्वयं पनि टाढा रहनु हाम्रो अथवा हाम्रा पैग़म्बरको के बिगार्ने छ ? यसप्रकारको कार्य गरेर अज्ञानतामा आफ्नो नाशको साधन स्वयं तयार गरिराखेका छन् ।

[5]यहाँ यदिको उत्तर लुप्त छ जो यसप्रकार हुनेछ, "त तपाईंलाई भयानक दृश्य देखिनेछ ।"

हामी आफ्नो प्रभुका निशानीहरूलाई झुठ्लाउँदैनौं तथा हामी निष्ठावानहरू मध्येका हुन्छौं ।[1]

بَلْ بَدَا لَهُم مَّا كَانُوا يُخْفُونَ مِن قَبْلُ ۖ وَلَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿٢٨﴾

(२८) अपितु जुन वस्तुलाई यसभन्दा पूर्व लुकाउने गर्दथे, त्यो उनको समक्ष आएको छ ।[2] तथा यदि यिनीहरू पुनः फिर्ता पठाइन्छन् तैपनि यिनीहरूले त्यही गर्नेछन्, जसबाट यिनलाई मनाही गरिएको थियो तथा निःसन्देह उनीहरू झूठा छन् ।[3]

[1]परन्तु त्यहाँबाट पुनः संसारमा आउन सम्भव छैन कि उनीहरू आफ्नो यस इच्छाको पूर्ति गर्न सकून् । क़ाफिरहरू त यी इच्छाहरूको वर्णन कुरआन करीममा विभिन्न स्थानमा भएको छ, जस्तैः

﴿ رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْهَا فَإِنْ عُدْنَا فَإِنَّا ظَالِمُونَ ☆ قَالَ اخْسَئُوا فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُونِ ﴾

"हे हाम्रा प्रभु ! हामीलाई यस नर्कबाट निकाल यदि हामी पुनः अवज्ञाकारी हुन्छौं भने अवश्य अत्याचारी हौं । अल्लाह तआलाको आदेश हुनेछ दुष्टहरू यसैमा परिराख, मसित कुरा नगर ।" (सूरः अल-मोमिनून-१०७-१०८)

﴿ رَبَّنَا أَبْصَرْنَا وَسَمِعْنَا فَارْجِعْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا إِنَّا مُوقِنُونَ ﴾

[2](بل) शब्द अरबी भाषामा पहिलो कुरालाई त्यागनको निम्ति प्रयुक्त हुन्छ । यसका कैयन् भावार्थ भनिएका छन् । (१) उनीहरूको लागि त्यो अविश्वास, प्रतिरोध तथा झूठ व्यक्त हुनेछ जुन त्यसभन्दा पूर्व उनीहरू संसार अथवा परलोकमा लुकाउँथे । अर्थात् जुन कुरोको इन्कार गर्दथे, जस्तै त्यहाँपनि प्रारम्भमा भन्नेछन् कि हामी त मूर्तिपूजक थिएनौं । (२) अर्थात् रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम तथा पवित्र कुरआनको ज्ञान जो उनीहरूका हृदयमा थिए तर आफ्ना अनुयायीहरूबाट लुकाउँथे, त्यहाँ प्रकाशित हुनेछन् । (३) अथवा जो अवसरवादी थिए, त्यहाँ उनको अवसरवाद प्रकाशमा आउनेछ, जसलाई उनीहरू संसारमा ईमानवालाबाट लुकाउँथे । (तफ़सीर इब्ने क़सीर)

[3]अतः पुनः संसारमा आउनुको इच्छा, ईमान ल्याउनको लागि होइन, केवल यातनाबाट बाँच्नको लागि हो जुन कि उनलाई क़ेयामत (प्रलय) को दिन अगाडि आउने छ तथा जसलाई उनीहरू निरीक्षण गर्नेछन् । यदि यिनीहरू संसारमा पुनः पठाइन्छन् तैपनि यी त्यही सब गर्नेछन् जो पूर्वमा गर्ने गर्दथे ।

وَقَالُوٓا۟ إِنْ هِىَ إِلَّا حَيَاتُنَا ٱلدُّنْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ ﴿٢٩﴾

(२९) तथा उनीहरू भन्छन् कि केवल यही सांसारिक जीवन हाम्रो जीवन हो तथा हामी पुन: जीवित गरिने छैनौं ।[1]

وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذْ وُقِفُوا۟ عَلَىٰ رَبِّهِمْ ۚ قَالَ أَلَيْسَ هَٰذَا بِٱلْحَقِّ ۚ قَالُوا۟ بَلَىٰ وَرَبِّنَا ۚ قَالَ فَذُوقُوا۟ ٱلْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٣٠﴾

(३०) तथा यदि तपाईं त्यसबेला हेर्नुहुन्छ जब यिनी आफ्ना प्रभुको समक्ष उभ्याइनेछन् । अल्लाह (तआला) आदेश गर्नेछ कि के यो सत्य होइन ? उनीहरू भन्नेछन् नि:सन्देह प्रभुको कसम सत्य हो । अल्लाह (तआला) भन्नेछ त आफ्नो कुफ्र (अविश्वास) को यातना सहन गर ।[2]

قَدْ خَسِرَ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِلِقَآءِ ٱللَّهِ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَتْهُمُ ٱلسَّاعَةُ بَغْتَةً قَالُوا۟ يَٰحَسْرَتَنَا عَلَىٰ مَا فَرَّطْنَا فِيهَا وَهُمْ يَحْمِلُونَ أَوْزَارَهُمْ عَلَىٰ ظُهُورِهِمْ ۚ أَلَا سَآءَ مَا يَزِرُونَ ﴿٣١﴾

(३१) नि:सन्देह हानिमा परे ती मानिसहरू, जसले अल्लाहसित मिलनलाई झुठ्लाए । यहाँसम्मकि जब त्यो निर्धारित समय उनीमाथि एक्कासि आइपर्नेछ, त भन्नेछन् कि हाय अफसोच हाम्रो आलस्यमाथि जे यसको विषयमा भयो । तथा उनको अवस्था यो हुनेछ कि आफ्नो बोझ आफ्नो कम्मरमा बोकेका हुन्छन् । सावधान् ! उनीहरू नराम्रो बोझ बोक्ने छन् ।[3]

---

[1]यी कुरा मरणोपरान्त पुनर्जीवनबाट इन्कार धर्महीन मानिसहरू नै गर्दछन् तथा यस वास्तविकताबाट इन्कार नै अधर्म तथा अवज्ञाको कारण हो । अन्यथा यदि मनुष्यको हृदयमा परलोकप्रति सत्य विश्वास हुन्छ भने अधर्म तथा अवज्ञाको मार्गबाट तुरून्त क्षमा-याचना गर्नेछन् ।

[2]अर्थात् आँखाहरूवाट दर्शन गरे पश्चात त उनी स्वीकार गर्नेछन् कि आख़िरतको जीवन वास्तवमा सत्य छ । परन्तु त्यहाँ यस स्वीकारको लाभ हुनेछैन तथा अल्लाह तआला उनीसित भन्नेछ कि अब त आफ्नो अविश्वासको प्रतिकारमा यातनाको स्वाद चाख ।

[3]अर्थात् जो अल्लाहसित साक्षात्कारलाई ईन्कार गर्दछन्, उनी जुन क्षति तथा असफलतामा हुनेछन् तथा आफ्नो आलस्यमा जुनप्रकार लज्जित हुनेछन् तथा पापहरूको भारी वोक्नेछन्, आयतमा त्यसैको चित्रण गरिएको छ । (فرطنا فيها) मा सर्वनाम (الساعة) (प्रलयतिर फर्किराखेको छ, अर्थात् प्रलयको तयारी तथा त्यसको स्वीकृतिको विषयमा जुन त्रुटि हामीबाट भयो अथवा (الصفقة) (सौदा) तिर फर्किर खेको छ, यो शब्द यद्यपि वाक्यमा छैन किन्तु पूर्वको वर्णनबाट

(३२) तथा सांसारिक जीवन त खेल-तमाशा बाहेक केही पनि होइन तथा अन्तिम घर (परलोक) अल्लाहसित तर्सनेहरूको लागि राम्रो छ । के तिमी सोच-विचार गर्दैनौं ?

وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَآ اِلَّا لَعِبٌ وَّلَهْوٌ ۭ وَلَلدَّارُ الْاٰخِرَةُ خَيْرٌ لِّلَّذِيْنَ يَتَّقُوْنَ ۭ اَفَلَا تَعْقِلُوْنَ ﴿٣٢﴾

(३३) हामी राम्ररी जान्दछौं कि तिनका कथन तपाईंलाई दु:खी पार्दछन्, त यिनीहरू तपाईंलाई भूठा भन्दैनन्, परन्तु यी अत्याचारी अल्लाह तआलाका आयतहरूलाई अस्वीकार गर्दछन् ।[1]

قَدْ نَعْلَمُ اِنَّهٗ لَيَحْزُنُكَ الَّذِيْ يَقُوْلُوْنَ فَاِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُوْنَكَ وَلٰكِنَّ الظّٰلِمِيْنَ بِاٰيٰتِ اللّٰهِ يَجْحَدُوْنَ ﴿٣٣﴾

यो भावार्थ सांकेतिक हुन्छ अथवा यस सौदा (क्रय-विक्रय) सित तात्पर्य विश्वासको सट्टा अविश्वास गर्नु हो, अर्थात व्यापार गरेर हामीले ठूलो तुच्छता गर्यौ अथवा सर्वनाम (حياة) (जीवन) तिर फर्किराखेको छ, अर्थात् हामीले आफ्नो जीवनमा पाप तथा अधर्म एवं मिश्रण गरेर जुन आलस्य गर्यौं । (फ़तहुल क़दीर)

[1]नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमलाई क़ाफिरहरूले भुठ्लाएको जुन कष्ट एवं दु:ख पुग्दथ्यो, त्यसको निराकरण तथा उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम सान्त्वनाको लागि भनिदैंछ कि यिनी तपाईंलाई भुठ्लाइराखेका छैनन् (तपाईंलाई त सत्यवादी तथा ईमान्दार मान्दछन्) बरू अल्लाहका आयतहरूलाई भुठ्लाइँदैछन् । तथा यो एउटा कथन हो कि अबू जहलले एक पटक रसूल सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमसित भन्यो कि हे मुहम्मद ! (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) हामी तिमीलाई होइन बरू जे-जति लिएर आएका हौ, त्यसलाई भुठ्लाउँछौं । यसमा यो आयत अवतरित भयो । तिर्मिजीको यो कथन प्रमाणअनुसार क्षीण छ परन्तु अन्य सहीह कथनबाट यस घटनाको पुष्टि हुन्छ कि मक्काका क़ाफिर नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको सत्यवादिता, ईमानदारी तथा स्पष्ट न्यायवादी हुने कुरोलाई मान्दथे, परन्तु यसका बावजूद पनि उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको रिसालतमा ईमान ल्याउनबाट टाढा भाग्दथे । आज पनि जुन मानिसहरू नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको सुचरित्रता, न्यायकारी, ईमानदारी तथा सत्यवादिताको निकै वर्णन गर्दछन् तथा यस विषयमा धाराप्रभाव भाषण दिन्छन् । परन्तु रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको अनुकरण गर्नुमा कठिनाई अनुभव गर्दछन् । उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको कथनको तुलनामा चिन्तन तथा विचार तथा आफ्नो नेताहरूका कथनहरूलाई महत्व दिन्छन् । उनीहरूले विचार गर्नुपर्दछ कि यो कसको आचरण हो जसलाई उनीहरूले अपनाएका छन् ?

(३४) तथा तपाईंभन्दा पूर्व रसूलहरूलाई झुठा भनिसकिएको छ र उनीहरूले त्यसमाथि धैर्य-धारण गरे तथा उनीहरूलाई कष्ट दिइयो, यहाँसम्मकि उनको पासमा हाम्रो सहायता आयो,[1] अल्लाहका कुराहरू कसैले परिवर्तन गर्न सक्नेछैन ।[2] तथा तपाईं छेउ पैग़म्बरहरू (उपदेशकहरू) का घटना आइसकेका छन् ।[3]

وَلَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ فَصَبَرُوا۟ عَلَىٰ مَا كُذِّبُوا۟ وَأُوذُوا۟ حَتَّىٰٓ أَتَىٰهُمْ نَصْرُنَا ۚ وَلَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَٰتِ ٱللَّهِ ۚ وَلَقَدْ جَآءَكَ مِن نَّبَإِى۟ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٣٤﴾

(३५) र यदि उनको बिमुखता तपाईंलाई असहनीय छ भने यदि तपाईंसित हुनसक्छ भन्ने धर्तीमा कुनै सुरुङ

وَإِن كَانَ كَبُرَ عَلَيْكَ إِعْرَاضُهُمْ فَإِنِ ٱسْتَطَعْتَ أَن تَبْتَغِىَ نَفَقًا فِى

[1]नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमलाई पुन: सान्त्वना दिइराखिएको छ कि यो प्रथम घटना होइन कि काफिर अल्लाहका पैग़म्बरहरूबाट इन्कार गरिराखेका छन्, बरू यसभन्दा पूर्व धेरै रसूल गुज्रिसकेका छन् जसलाई झुठ्लाउँदै गरियो । त्यसैप्रकार तपाईं सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम पनि उनको अनुकरण गर्दै त्यसै प्रकार धैर्य र साहसले काम लिनुस जुनप्रकार उनीहरूले झुठ तथा कष्ट पुग्दा धैर्यले सञ्चालित भएका थिए, यहाँसम्मकि तपाईं सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको लागि पनि हाम्रो सहायता पुगोस्, जुनप्रकारले हामी पूर्वका रसूलहरूको सहायता गर्‍यौं तथा हामीले आफ्नो वचन भङ्ग गर्दैनौं । हामीले वचन दिएका छौं ।

﴿ إِنَّا لَنَنصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا ﴾

"नि:सन्देह हामीले आफ्ना पैग़म्बर तथा निष्ठावानहरूको सहायता गर्नेछौं ।" (सूर: अल-मोमिन-५१)

﴿ كَتَبَ اللَّهُ لَأَغْلِبَنَّ أَنَا وَرُسُلِي ﴾

"अल्लाहले यो निर्णय गरिदिएको छ कि म र मेरो रसूल प्रभावशाली रहने छौं ।"(सूर: अल-मुजादिल-२) इत्यादि आयतहरूबाट (जस्तै सूर: अल-सफ़्फ़ात-१७१ तथा १७२)

[2]बरू त्यसको वचन पूर्ण भएर नै रहनेछ कि तपाईं काफिरहरूमाथि प्रभावशाली तथा विजयी रहनु हुनेछ । अत: यस्तै नै भयो ।

[3]जसबाट स्पष्ट भयो कि प्रारम्भमा यद्यपि उनका समुदायहरूले उनलाई झुठ्लाए, उनलाई कष्ट दिए तथा उनको जीवनका खतरा भने, परन्तु अन्तत: अल्लाहको कृपाले सफलता प्राप्त भयो तथा स्थाई मुक्ति उनको भाग्य बन्यो ।

الْأَرْضِ أَوْ سُلَّمًا فِي السَّمَاءِ فَتَأْتِيَهُم
بِآيَةٍ ۚ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَمَعَهُمْ عَلَى
الْهُدَىٰ ۚ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْجَاهِلِينَ ﴿٣٥﴾

अथवा आकाशमा कुनै भऱ्याङ खोज्नुस् र उनको पासमा कुनै चमत्कार ल्याईदिनुस् तथा यदि अल्लाहले चाहेको भए उनीहरूलाई सत्य-मार्गमा एकत्रित गरिदिन्थ्यो ।[1] अतः मूर्ख नादान नबन्नुस् ।[2]

إِنَّمَا يَسْتَجِيبُ الَّذِينَ يَسْمَعُونَ ۘ
وَالْمَوْتَىٰ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ ثُمَّ إِلَيْهِ
يُرْجَعُونَ ﴿٣٦﴾

(३६) तिनै व्यक्तिहरू स्वीकार गर्दछन्, जो सुन्दछन् ।[3] तथा मरेका मानिसहरूलाई अल्लाह (तआ़ला) जीवित पारेर उठाउनेछ, अनि सबै अल्लाहतिर नै ल्याइनेछन् ।

وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِّن رَّبِّهِ ۚ
قُلْ إِنَّ اللَّهَ قَادِرٌ عَلَىٰ أَن يُنَزِّلَ

(३७) तथा उनीहरूले भने कि उनीमाथि उनका पालनकर्ताको तर्फबाट कुनै चमत्कार किन अवतरित गरिएन ?

[1]नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमलाई विरोधी तथा क़ाफिरहरूले झुठ्लाउँदा जुन कष्ट तथा दुःख पुग्दथ्यो, त्यसको आधारमा अल्लाह तआ़लाले आदेश गरिराखेको छ कि यो त अल्लाह तआ़लाको इच्छा तथा भाग्यले हुनु नै थियो तथा अल्लाहको आदेश बिना तपाईं सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम उनीहरूलाई इस्लाम धर्म स्वीकार गर्नको लागि तयार गर्न सक्नुहुन्न, चाहे तपाईं सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम धर्तीमा सुरुङ खनेर तथा आकाशमा भऱ्याङ लगाएर कुनै निशानी ल्याएर उनलाई देखाइ पनि दिनुस् । प्रथम त तपाईं सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको लागि यस्तो गर्नु असम्भव छ । तथा यदि यस्तो माने पनि कि तपाईं सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम यस्तो पनि गर्न सक्नुहुन्छ तै पनि यिनीहरू ईमान ल्याउने छैनन् किनभने उनको ईमान ल्याउनु अल्लाह तआ़लाको इच्छा तथा आदेशको अधीन छ जो पूर्णरूपले मनुष्यको बौद्धिक सीमाभन्दा बाहिरको कुरा हो । बरू त्यसको एउटा स्पष्ट प्रमाण यो हो कि अल्लाह तआ़ला उनीहरूलाई अधिकार तथा विचारको स्वतन्त्रता दिएर परीक्षा लिइराखेको छ । अन्यथा अल्लाह तआ़लाको निम्ति यो कठिन थिएन कि सबै मानिसहरूलाई सत्य-कर्ममा लगाइदेओस् । त्यसको लागि शब्द (كُنْ) (कुन) बाट नै एकक्षण भन्दा कममा यो कार्य हुनसक्छ ।

[2]अर्थात् तपाईं सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम उनीहरूको अविश्वासबाट दुःखी नहुनुस् किनभने यसको सम्बन्ध अल्लाह तआ़लाको इच्छासित छ, यसकारण यसलाई अल्लाहकै लागि छाडिदिनुस्, त्यही नै यसको कारण तथा समस्यालाई राम्ररी बुझ्दछ ।

[3]अर्थात् ती क़ाफिरहरूको अवस्था मृतकहरूको समान छ, जुन प्रकारले उनी बोल्ने तथा सुन्ने शक्तिबाट बञ्चित छन्, यिनीहरू पनि आफ्ना बुद्धि तथा विचारले सत्यलाई बुझ्ने काम गर्दैनन्, यसकारण यिनी पनि मृतक समान छन् ।

ايَةً وَّلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿٣٧﴾

तपाईं भनिदिनुस् कि अल्लाह कुनै चमत्कार अवतरित गर्न पूर्ण सामर्थ्य राख्दछ ।[1] किन्तु अधिकतर व्यक्तिहरू बुझ्दैनन् ।[2]

وَمَا مِنْ دَآبَّةٍ فِى الْاَرْضِ وَلَا طٰٓئِرٍ يَّطِيْرُ بِجَنَاحَيْهِ اِلَّآ اُمَمٌ اَمْثَالُكُمْ ۚ مَا فَرَّطْنَا فِى الْكِتٰبِ مِنْ شَىْءٍ ثُمَّ اِلٰى رَبِّهِمْ يُحْشَرُوْنَ ﴿٣٨﴾

(३८) तथा जति प्रकारका हिड्ने जीवधारी धर्तीमा छन् तथा जति प्रकारका पखेटाबाट उड्ने पंक्षीहरू छन्, उनीहरूमध्ये कुनै पनि प्रकार यस्तो छैन जुनकि तिम्रो जस्तै गुटमा छैनन् ।[3] हामीले पुस्तिकामा लेख्नबाट कुनै वस्तु छोडेनौं ।[4]

---

[1]अर्थात् यस्तो चमत्कार जसले उनलाई ईमान ल्याउनमा बाध्य गरिदेओस्, जस्तो कि उनको आँखाको समक्ष फरिश्ता (ईशदूत) उत्रोस्, अथवा पर्वतलाई उठाएर उनीमाथि गरिदेओस्, जुनप्रकार इस्राईलको सन्तानसित भयो । भन्यो, अल्लाह तआला निःसन्देह यस्तो गर्न सक्दछ परन्तु उसले यस्तो यसकारण गरेन कि फेरि त मनुष्यको परीक्षाको समस्यानै समाप्त हुनेछ । यसका अतिरिक्त उनको मागमा यदि कुनै चमत्कार देखाइ पनि दिइन्थ्यो, तैपनि यिनीहरू ईमान ल्याउँदैनथे, तब तुरून्त उनीहरूलाई यस संसारमा कठोर दण्ड दिइन्थ्यो । यसप्रकार अल्लाहको यस निर्णयबाट उनीहरूकै लागि सांसारिक लाभ छ ।

[2]जो अल्लाहको आदेश तथा निर्णयको भेद बुझ्न सक्दैनन् ।

[3]अर्थात् उनीहरूलाई पनि अल्लाह तआलाले त्यसैप्रकार जन्म दियो जुनप्रकार तिमीलाई जन्म दियो, यसैप्रकार उनीहरूलाई पनि जीविका उपलब्ध गराउँछ, जुनप्रकार उनीहरूलाई उपलब्ध गराउँछ तथा तिमीजस्तै उनीहरू पनि त्यसको शक्ति तथा ज्ञानको परिधिमा छन् ।

[4]पुस्तिकासित तात्पर्य लौह महफूज हो । (सुरक्षित पुस्तक हो जसमा सबै मानिसहरूको भाग्य उनीहरूका कर्म अनुसार अल्लाहको पूर्व ज्ञानको आधारमा सुरक्षित गरी लेखिएको छ) अर्थात् त्यहाँ प्रत्येक कुरो लेखिएको छ अथवा कुरआन हो जसमा संक्षिप्त तथा विस्तारपूर्वक धर्मका प्रत्येक नियममाथि प्रकाश पारिएको छ । जस्तो कि अन्य स्थानमा आदेश गरिएको छ ।

﴿ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتٰبَ تِبْيَانًا لِّكُلِّ شَيْءٍ ﴾

"हामीले तपाईंमाथि यस्तो किताब उतारेका छौं जसमा प्रत्येक कुरोको वर्णन छ ।" (सूरः अल-नहल-८९)

यहाँ विषयको आधारमा प्रथम अर्थ निकटतम छ ।

अनि सबै आफ्ना प्रभु छेउ एकत्रित गरिने छन् ।[1]

(३९) जसले हाम्रा निशानीहरूलाई मानेनन्, ती बहिरा, लाटा अन्धाहरूमा छन् । अल्लाह जसलाई चाहन्छ विपथ गरिदिन्छ तथा जसलाई चाहन्छ सोझो मार्गमा लगाईदिन्छ ।[2]

وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا صُمٌّ وَبُكْمٌ فِي الظُّلُمَاتِ ۗ مَن يَشَإِ اللَّهُ يُضْلِلْهُ وَمَن يَشَأْ يَجْعَلْهُ عَلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٣٩﴾

[1]अर्थात् सबै वर्णित गुट एकत्रित गरिने छन् । यसबाट विद्वानहरूको एक समूहले यो अर्थ निकालेको छ कि जसरी मनुष्यहरूलाई मृत्यु पश्चात् जीवित पारी एकत्रित गरेर उनका कर्महरूको हिसाब हुनेछ, त्यसरी नै अन्य जीवहरू तथा अन्य सृष्टिलाई पनि जीवित गरी हिसाब हुनेछ । जुनप्रकार एक हदीसमा पनि नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले भन्नुभयो, "यदि कुनै सिङवाली बाखाले सिङ नभएको बाखामाथि कुनै अत्याचार गरेको होला भने केयामतको दिन सिङवाली बाखासित वदला लिइनेछ ।" (सहीह मुस्लिम संख्या १९९७) केही विद्वानहरूले हस्र तात्पर्य केवल मृत्यु लिएका छन् अर्थात् सबैलाई मृत्यु आउनेछ । केही विद्वानहरूले भनेका छन् कि यहाँ हश्रसित तात्पर्य अविश्वासीहरूको एकत्रित हुनु हो । तथा मध्यमा जे कुराहरू आएका छन् उनी केवल एक मध्यवर्ती वाक्य हुन् । तथा हदीसमा जुन बाखासित बदला लिनुको वर्णन छ यो उदाहरणको लागि प्रयोग भएको छ जसको उद्देश्य क्यामतको हिसाब-किताबको प्रवलता एवं विशेषतालाई स्पष्ट गर्नु हो । अथवा यो कि जीवधारीहरू मध्येबाट केवल अत्याचारीहरू तथा जसमाथि अत्याचार भएको छ, दुबैलाई जीवित गरेर अत्याचारीसित, जसमाथि अत्याचार भएको छ त्यसलाई बदला दिलाएर पुनः मारिदिइने छ । (फ़तहुल क़दीर आदि)

[2]अल्लाहका आयतहरूलाई झुठ्लाउनेहरू आफ्ना कानहरूसित सत्य कुरा सुन्दैनन् तथा आफ्नो मुखले सत्य वोल्दैनन्, यसकारण उनी यस्ता हुन्छन्, जस्तो मुक तथा बधिर हुन्छन् । यसको अतिरिक्त यो कुफ्र अपमानको अन्धकारमा घेरिएका हुन्छन् यसकारण उनीहरूलाई कुनै यस्तो कुरो देखिंदैन जसबाट उनी आफ्नो सुधार गर्न सकून । अर्थात् जस्तो उनको चिन्तन शक्ति खोसिसकिएको होस् जसको कारण उनी परिस्थितिवाट लाभ उठाउन सक्दैनन् । अनि भन्यो, "सबै अधिकार अल्लाहकै हातमा छन् जसलाई त्यो चाहन्छ विचलित गरिदिन्छ जसलाई चाहन्छ सोझो मार्गमा लगाईदिन्छ ।" परन्तु उसको यो निर्णय निराधार छैन, बरू न्याय तथा निर्णयको नियमको आधारमा हुन्छ । पथ-विचलित त्यसैलाई नै गर्छ, जो स्वयं विचलित हुन्छ तथा त्यसबाट निस्कनुको न त प्रयत्न गर्न चाहन्छ न प्रिय ठान्दछ । (यसको अतिरिक्त हेर्नुस् सूरः अल-बक़रः आयत संख्या-२६ को व्याख्या)

قُلْ اَرَءَيْتَكُمْ اِنْ اَتٰىكُمْ عَذَابُ اللّٰهِ اَوْ اَتَتْكُمُ السَّاعَةُ اَغَيْرَ اللّٰهِ تَدْعُوْنَ ۚ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ۝٤٠

(४०) तपाईं भनिदिनुस् कि आफ्नो अवस्था त भन कि यदि तिमीमाथि अल्लाहको कुनै यातना पर्छ अथवा तिमीमाथि केयामत नै आइपुग्छ तब के अल्लाहको अतिरिक्त अन्यलाई गुहार्ने छौ ? यदि तिमी साँचो हौ ।

بَلْ اِيَّاهُ تَدْعُوْنَ فَيَكْشِفُ مَا تَدْعُوْنَ اِلَيْهِ اِنْ شَآءَ وَتَنْسَوْنَ مَا تُشْرِكُوْنَ ۝٤١

(४१) बरू विशेषरूपले उसैलाई पुकार्नेछौ, अनि जसको लागि तिमी पुकार्नेछौ, यदि त्यो चाहन्छ भने त्यसलाई हटाई पनि दिन्छ तथा जसलाई तिमी साझेदार ठहराउँछौ ती सबैलाई बिर्सिदिनेछौ ।[1]

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَآ اِلٰٓى اُمَمٍ مِّنْ قَبْلِكَ فَاَخَذْنٰهُمْ بِالْبَاْسَآءِ وَالضَّرَّآءِ لَعَلَّهُمْ يَتَضَرَّعُوْنَ ۝٤٢

(४२) तथा हामीले अन्य समुदायहरूतिर पनि जो कि तपाईंभन्दा पूर्व बितिसकेका छन् पैगम्बर पठाएका थियौं, उनलाई पनि हामीले निर्धनता तथा रोगले समात्यौं ताकि उनी शिथिल परून् ।

فَلَوْلَآ اِذْ جَآءَهُمْ بَاْسُنَا تَضَرَّعُوْا وَلٰكِنْ قَسَتْ قُلُوْبُهُمْ وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطٰنُ مَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ۝٤٣

(४३) यसप्रकार उनीहरूलाई जुन हाम्रो दण्ड भएको थियो, उनीहरू शिथिल किन परेनन् ? परन्तु उनका हृदय कठोर भए तथा शैतानले उनका कर्महरूलाई उनका विचारहरूमा अलंकृत गरिदियो ।[2]

[1](أَرَأَيْتَكُم) मा काफ, मीम, सम्बोधनको लागि छ र यसको अर्थ यो हो कि मलाई भन अथवा सूचित गर । यस विषयको चर्चा पवित्र कुर्आनमा कैयन स्थानहरूमा गरिएको छ, (हेर्नुस् सूरः बक्र आयत १६५ को भाष्य) यसको भावार्थ यो भयो कि एकेश्वरवाद मानव प्रकृतिको ध्वनि हो तथा त्यो समाज अथवा पूर्वजहरूको प्रथाको अनुसरणको कारण अनेकेश्वरवादी आस्था एवं कर्ममा लिप्त हुन्छ । तर जब कुनै संकटमा पर्दछ तब फेरि यो सबै बिर्सन्छ तथा सहसा उसै एकलाई पुकार्दछ जसलाई पुकार्नु पर्दछ । काश ! मानिसहरू यसै प्रकृतिमा स्थिर रहुन, किनभने मोक्ष यसै प्राकृतिक ध्वनिलाई अपनाउनुमा छ ।

[2]जब समुदाय नैतिक तथा क्रमिक पतनका कारण आफ्ना मनहरूलाई मलिन गर्दछन् त त्यस समय अल्लाहको प्रकोप पनि उनीहरूलाई घोर अचेतनाबाट सचेत गर्नुमा असफल भईहाल्छ तथा तीनका हात क्षमा-याचनाको लागि अल्लाहतिर उठ्दैनन् तथा हृदय अल्लाहको लागि नतमस्तक हुँदैनन्, न उनको ध्यान सुधारतिर फर्कन्छ, बरू आफ्ना दुष्कर्महरूको परिकल्पनाका सुन्दर पर्दाहरूमा अवृत गरी आफ्ना मनलाई सन्तोष दिन्छन्, जसलाई शैतान (राक्षस) ले उनको निम्ति अलङ्कृत बनाइदिएको छ ।

فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ فَتَحْنَا
عَلَيْهِمْ أَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّىٰ إِذَا
فَرِحُوا بِمَا أُوتُوا أَخَذْنَاهُم بَغْتَةً فَإِذَا
هُم مُّبْلِسُونَ ﴿٤٤﴾

(४४) तथा जब उनी त्यस प्रसंगलाई बिर्सिदिए जसको शिक्षा दिइयो तब हामीले उनीहरूको लागि प्रत्येक वस्तुको द्वार खोलिदियौं यहाँसम्मकि उनी जब आफ्ना प्राप्त वस्तुहरूमाथि घमण्डी भए तब उनीहरूलाई हामीले अकस्मात समात्यौं र उनी निराश भए ।

فَقُطِعَ دَابِرُ الْقَوْمِ الَّذِينَ ظَلَمُوا ۚ
وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٤٥﴾

(४५) अनि अत्याचारी व्यक्तिहरूको जरा काटियो तथा अल्लाह (तआ़ला) को लागि प्रशंसा छ जो विश्वको पोषक हो ।[1]

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَخَذَ اللَّهُ سَمْعَكُمْ
وَأَبْصَارَكُمْ وَخَتَمَ عَلَىٰ قُلُوبِكُم مَّنْ
إِلَٰهٌ غَيْرُ اللَّهِ يَأْتِيكُم بِهِ ۗ انظُرْ

(४६) (तपाईं) भन्नुस् कि यो भन यदि अल्लाह (तआ़ला) तिम्रो सुन्ने तथा देख्ने शक्ति पूर्णरूपले लिइहाल्छ तथा तिम्रा हृदयहरूमा मोहर लगाइदिन्छ भने अल्लाह (तआ़ला) को अतिरिक्त कोही

[1]यसमा त्यस समुदायको वर्णन छ, जो अल्लाहलाई बिर्सिदिए । कहिलेकाहीं सामयिक रूपले यस्ता समुदायहरूको लागि सुख-सुविधाका सबै साधनहरूका द्वार खोलिन्छन् । यहाँसम्मकि उनी त्यसमा अति मँग्न हुन्छन् तथा आफ्नो भौतिक सुख तथा उन्नतिमा घमण्ड गर्न थाल्छन् तब हामी आफ्नो हिसाबको लागि समात्छौं तथा उनको उन्मूलन गरिदिन्छौं । हदीसमा वर्णित छ नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको आदेश भयो कि जब तिमी हेर्छौं कि अल्लाह तआ़ला अवज्ञा उपरान्त कसैलाई उसको इच्छा अनुसार संसार प्रदान गरिराखेको छ तब यो खुकुलो पार्नु हो । अनि उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले यही आयत पढ्नुभयो । (मुसनद अहमद भाग-४, पृष्ठ-१४५) कुर्आन करीमको यस आयत तथा हदीस नबी करीम सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमबाट यो ज्ञान भयो कि सांसारिक सम्पन्नता तथा उन्नति यस कुराको प्रमाण होइन कि जुन व्यक्ति अथवा समुदयलाई यो प्राप्त छ त्यो अल्लाह तआ़लाको प्रिय हो तथा अल्लाह तआ़ला उसित प्रसन्न छ । जस्तो कि केही व्यक्ति यस्तो ठान्दछन्, बरू केही त उनीहरूलाई ﴿أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ﴾ को प्रधान मान्दछन् तथा उनीहरूलाई पूनीत भक्त मान्दछन् । यस्तो ठान्नु तथा भन्नु गलत हो । कुपथ समुदायलाई सांसारिक प्रसन्नता, उन्नति तथा सु:ख परीक्षा एवं अवसर दिनको लागि हो न कि यो अविश्वासको प्रतिफल हो ।

كَيْفَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ ثُمَّ هُمْ يَصْدِفُونَ ﴿٤٦﴾

पूज्य छ कि यो तिमीलाई पुनः दिनसकोस् ? तपाईं हेर्नुस् कि हामी कुन प्रकारले तर्कलाई विभिन्न कोणबाट प्रस्तुत गरिराखेका छौं । तैपनि उनीहरू तर्किराखेका छन् ।[1]

قُلْ أَرَأَيْتَكُمْ إِنْ أَتَاكُمْ عَذَابُ اللَّهِ بَغْتَةً أَوْ جَهْرَةً هَلْ يُهْلَكُ إِلَّا الْقَوْمُ الظَّالِمُونَ ﴿٤٧﴾

(४७) (तपाईं) भन्नुस् कि यो भन कि यदि तिमीमाथि अल्लाहको प्रकोप अकस्मात अथवा सावधानीमा आइपर्छ भने के अत्याचारीहरूबाहेक अन्य कोही मारिने छ ।[2]

وَمَا نُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ ۖ فَمَنْ آمَنَ

(४८) तथा हामीले पैगम्बरलाई यसकारण पठाउने गर्छौं कि उनी शुभ- सूचना देऊन् तथा तर्साऊन् ।[3] अनि जो

---

[1]आँखा, कान तथा हृदय मानव शरीरका प्रमुख अङ्ग हुन्, अल्लाह (परमेश्वर) भनिराखेको छ कि यदि त्यो चाहन्छ भने यी अङ्गहरूमा जुन विशेषताहरू (योग्यताहरू) राखिएका छन्, तिनलाई खोस्न सक्छ अर्थात् सुन्ने, देख्ने सामर्थ्य । जुनप्रकार धर्म-भ्रष्टहरूका अङ्ग यी विशेषताहरूबाट बञ्चित हुन्छन् अथवा त्यो चाहन्छ भने यी अङ्गहरूलाई नै निरस्त गर्न सक्तछ, त्यो दुबै कुराहरूको सामर्थ्य राख्दछ, त्यसको पकडबाट कोही बच्न सक्तैन, परन्तु त्यो अवस्था बाहेक जबकि त्यसले स्वयं कसैलाई बचाउन चाहोस् । आयतहरूलाई विभिन्न रूपले प्रस्तुत गर्नुको अभिप्राय यो हो कि कहिल्यै भय तथा शुभ-सूचना दिएर, कहिले प्रलोभन तथा चेतावनीबाट तथा कहिले अन्य साधनहरूबाट बुझाओस् ।

[2]अकस्मात सित तात्पर्य रात्रि तथा सावधानीबाट तात्पर्य दिन हो, जसलाई सूरः यूनुसमा ﴿بَيَاتًا أَوْ نَهَارًا﴾ (सूरः यूनुस-५०) बाट वर्णित गरिएको छ अर्थात् दिनमा प्रकोप आओस् वा रात्रीमा । (بغتة) अनि त्यो प्रकोप हो जुन बिना भूमिका एवं लक्षण आओस् तथा (جهرة) त्यो प्रकोप हो जुन भूमिका एवं लक्षणहरूको उपरान्त आउँछ । यी प्रकोप जुन समुदायहरूको विनाशको लागि आउँछ उनीहरूमाथि आउँछ जो अत्याचारी हुन्छन् अर्थात् अविश्वास तथा अवज्ञामा अल्लाहका नियमहरूको अपार उल्लंघन गर्दछन् ।

[3]उनीहरू आज्ञापालकहरूलाई ती पुरस्कारहरू तथा ठूलो प्रतिकारको शुभ-सूचना दिन्छन् जुन अल्लाह तआलाले स्वर्गको रूपमा उनीहरूको निम्ति तयार गरिसकेको छ, तथा अवज्ञाकारीहरूलाई ती यातनाहरूबाट तर्साउन्छन्, जुन अल्लाह तआलाले उनीहरूको लागि नरकको रूपमा तयार गरिसकेको छ ।

وَاَصۡلَحَ فَلَا خَوۡفٌ عَلَيۡهِمۡ وَلَا
هُمۡ يَحۡزَنُوۡنَ ﴿٤٨﴾

ईमान ल्याउँछ तथा आफ्नो सुधार गर्छ उनीहरूलाई न कुनै भय हुनेछ र न उनी दुःखी हुनेछन् ।[1]

وَالَّذِيۡنَ كَذَّبُوۡا بِاٰيٰتِنَا يَمَسُّهُمُ الۡعَذَابُ
بِمَا كَانُوۡا يَفۡسُقُوۡنَ ﴿٤٩﴾

(४९) तथा जो हाम्रा आयतहरूलाई झुठ्लाउँछन्, उनीहरूलाई प्रकोप पुग्नेछ किनभने उनी अवज्ञाकारी हुन् ।[2]

قُلۡ لَّاۤ اَقُوۡلُ لَـكُمۡ عِنۡدِىۡ خَزَآٮِٕنُ
اللّٰهِ وَلَاۤ اَعۡلَمُ الۡغَيۡبَ وَلَاۤ اَقُوۡلُ لَـكُمۡ
اِنِّىۡ مَلَكٌ ۚ اِنۡ اَتَّبِعُ اِلَّا مَا يُوۡحٰٓى
اِلَىَّ ؕ قُلۡ هَلۡ يَسۡتَوِى الۡاَعۡمٰى
وَالۡبَصِيۡرُ ؕ اَفَلَا تَتَفَكَّرُوۡنَ ﴿٥٠﴾

(५०) (तपाईं) भनिदिनुस् कि म न त तिमीसित यो भन्छु कि मेरो पासमा अल्लाहको कोष छ तथा न म परोक्ष जान्दछु तथा न म यो भन्दछु कि म फरिश्ता हूँ । म त केवल जे-जति मेरो पासमा ईशवाणी आउँछ त्यसको अनुसरण गर्दछु ।[3] (तपाईं) भन्नुस् कि अन्धा

[1]भविष्य अर्थात् परलोकका आगामी परिस्थितिहरूको उनीहरूलाई भय छैन तथा आफ्नो पछाडी संसारमा जे-जति उनीहरू छाडेर आएका छन् अथवा संसारको जुन सुख पाउन सकेनन्, त्यसमाथि दुःखी हुने छैनन् किनभने दुबै लोकमा उनको संरक्षक तथा मित्र त्यो पालनकर्ता हो, जो दुबै लोकको पोषक हो ।

[2]अर्थात् उनीहरूलाई यो यातना यसकारण हुनेछ कि उनीहरूले विश्वास गरेनन् न अल्लाहले भनिएको मार्गमा हिंडे । अल्लाहको आज्ञाको पालन गरेनन् तथा त्यसका आदेशहरूको निरादर गरे तथा अवैध एवं निषेध कार्य गरे तथा त्यसको सम्मान कम गर्नुको प्रयत्न गरे ।

[3]"मेरो पासमा अल्लाहको कोष पनि छैन" यसको तात्पर्य यो हो कि प्रत्येक प्रकारको शक्ति तथा सामर्थ्य मसँग छैन कि म तिमीलाई अल्लाहको आदेश र इच्छाविना कुनै चमत्कार देखाउन सकूँ जस्तो कि तिमी चाहन्छौ, जसलाई देखेर तिमीलाई मेरो सत्यतामा विश्वास होस् । मसित अप्रत्यक्षको ज्ञान पनि छैन जसबाट म भविष्यमा घटित हुने घटनाहरूबाट तिमीलाई सतर्क गर्न सकूँ । म फरिश्ता हुनुको दावी पनि गर्न सक्दिन कि तिमी मलाई यस्तो कार्य गर्नको निम्ति बाध्य गर जुन मनुष्यको शक्ति र सामर्थ्यभन्दा बाहिरको कुरो हो । म त केवल त्यस प्रकाशना (वह्यी) को पालनकर्ता हूँ, जुन ममाथि अवतरित गरियो तथा यसमा हदीस पनि छ, जस्तो कि तपाईंले भन्नुभयो "मलाई कुर्आनका साथ-साथै त्यसको समान पनि प्रदान गरियो ।" यो समान हदीस रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम हो ।

तथा आँखा भएका कसरी समान हुन सक्दछन् ?[1] त के तिमी विचार गर्दैनौं ।

وَأَنذِرْ بِهِ الَّذِينَ يَخَافُونَ أَن يُحْشَرُوا إِلَىٰ رَبِّهِمْ لَيْسَ لَهُم مِّن دُونِهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ لَّعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿٥١﴾

(५१) तथा यस्ता व्यक्तिहरूलाई तर्साउनुस् जसमा यस कुराको भय छ कि आफ्नो प्रभुका समक्ष यस अवस्थामा एकत्रित गरिने छन् कि जति अल्लाहका अतिरिक्त छन् न उनीहरूको सहायता गर्नेछन् तथा न कोही सिफारिश गर्ने हुनेछ, ताकि उम्कन सकुन् ।[2]

وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُم بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ ۖ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِم مِّن شَيْءٍ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِم مِّن شَيْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿٥٢﴾

(५२) तथा तपाईं उनीहरूलाई न निकाल्नुस् जो प्रातः, सन्ध्या अल्लाहको बन्दना गर्दछन्, विशेषरूपले त्यसको प्रसन्नताको चिन्ता गर्दछन् । उनीहरूको हिसाब अलिकति पनि तपाईंसँग सम्बन्धित छैन तथा तपाईंको हिसाब अलिकति पनि उनीहरूसित सम्बन्धित छैन जसले गर्दा तपाईंले उनीहरूलाई निकाल्नुहोस् ।

---

[1]यो प्रश्न इन्कारको लागि छ अर्थात् अन्धा तथा द्रष्टा, कुमार्ग तथा पथगामी विश्वासधारी तथा अनिष्ट समान हुन सक्दैनन् ।

[2]अर्थात् तर्साउनुको लाभ यस्तै मानिसहरूको लागि हुनसक्छ, अन्यथा जो पूनर्जीवन तथा प्रलय एवं एकत्रित गरिनुमा विश्वास गर्दैनन्, उनीहरू आफ्नो अविश्वास तथा अवज्ञामा अडिग रहन्छन् । यसको अतिरिक्त ती अहले किताब तथा काफिरहरू एवं मूर्तिपूजकहरूको खण्डन पनि छ जो आफ्ना पूर्वज तथा आफ्ना मूर्तिहरूलाई आफ्ना सिफारिस चढाउने ठान्दछन् । "अर्थात् उनीहरू कष्ट निवारक, सिफारिश चढाउने हुने छैनन् ।" को अर्थ उनीहरूको लागि छ जो नरकको यातनाका पात्र भइसकेका हुन्छन् । अर्थात् ईमान भएका लागि त अल्लाहका सत्कर्मी भक्त, अल्लाहको आदेशले सिफारिश गर्ने छन् अर्थात सिफारिश अनिष्ठ तथा मूर्तिपूजकहरूको लागि हुनेछैन तथा यो सिफारिश ती ईमानवालाहरूको लागि हुनेछ जसबाट कुनै पाप भयो, परन्तु उनीहरू अल्लाह एक हुने कुरोमा पूर्ण विश्वास गरिराखेको होलान् । यसप्रकार दुबै आयतहरूमा कुनै मदभेद पनि रहँदैन ।

अन्यथा तपाईं अनर्थ कार्य गर्नेहरूमा पर्नु हुनेछ ।[1]

(५३) यसैप्रकार हामीले उनीहरूलाई परस्पर परीक्षामा पारिदियौं ताकि यो भनुन् कि के अल्लाहले हामी मध्येबाट छानी उनीमाथि उपकार गरेको छ ।[2] के यो कुरो होइन कि अल्लाह कृतज्ञता व्यक्त गर्नेहरूलाई राम्ररी जान्दछ ।[3]

وَكَذَٰلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لِّيَقُولُوٓا۟ أَهَٰٓؤُلَآءِ مَنَّ ٱللَّهُ عَلَيْهِم مِّنۢ بَيْنِنَآ ۗ أَلَيْسَ ٱللَّهُ بِأَعْلَمَ بِٱلشَّٰكِرِينَ ﴿٥٣﴾

[1]अर्थात् यी असहाय, निर्धन मुसलमान जो बडो नि:स्वार्थ भावले रातदिन आफ्नो प्रभुलाई पुकार्दछन् अर्थात् त्यसको इबादत (आराधना) गर्दछन् । तपाईं मूर्तिपूजकहरूका यी कुरा तथा मागहरूमा कि हे मुहम्मद ! (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) तिम्रो निकटमा त निर्धन तथा भिखारीहरूकै भीड लागिरहन्छ, यदि तिमीले उनीहरूलाई हटाउँछौ भने हामी पनि तिम्रो पासमा बसौं, यी निर्धनहरूलाई आफूबाट टाढा नगर्नू, विशेषरूपले जबकि तपाईंको हिसाबको उनीसित सम्बन्ध छैन तथा उनको तपाईंसित सम्बन्धित छैन । (यदि तपाईं यस्तो गर्नुहुनेछ भने अत्याचार हुनेछ जुन तपाईं सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लममा मान-सम्मानको अनुरूप छैन । उद्देश्य समुदायलाई सम्झाउनु थियो कि असहाय मानिसहरूलाई तुच्छ ठान्नु उनको संगतबाट बच्नु तथा उनीसित सम्बन्ध नराख्नु, यो अज्ञानीहरूको काम हो, ईमानवालाहरूको होइन । ईमानवाला त ईमानवालाहरूसित प्रेम गर्दछन्, चाहे उनी निर्धन अथवा भिखारी नै किन नहुन् ।

[2]प्रारम्भमा अधिकतर निर्धन अथवा दास मानिसहरू नै मुसलमान भएका थिए, यसकारण यही कुरो धनवान काफिरहरूको परीक्षाको कारण बन्यो तथा उनीहरू यी निर्धनहरूको उपहास गर्दथे तथा जसमाथि उनको नियन्त्रण थियो तिनलाई उनीहरूले कष्ट पनि दिन्थे तथा भन्थे कि के यिनै मानिसहरू हुन्, जसमाथि अल्लाहले उपकार गरेको छ ? उनीहरूको तात्पर्य यो हुन्थ्यो कि ईमान तथा इस्लाम यदि वास्तवमा अल्लाहको उपकार भएको भए यो सर्वप्रथम हामीमाथि हुन्थ्यो जुन प्रकार अन्य स्थानहरूमा भनेको छ ।

﴿لَوْ كَانَ خَيْرًا مَّا سَبَقُونَآ إِلَيْهِ﴾

"यदि यो राम्रो कुरा भएको भए यसलाई स्वीकार गर्नमा हामीभन्दा अगाडि हुँदैनथे ।"(सूरःअल-अहक़ाफ-११)

अर्थात् हीनहरूको सापेक्ष हामी पहिला मुसलमान हुन्थ्यौं ।

[3]अर्थात् अल्लाह तआ़ला वाह्य चमक, भेष-भूषा तथा वैभवलाई हेर्दैन । त्यो त हृदयको अवस्थालाई हेर्छ तथा त्यसैबाट जान्दछ कि कृतज्ञ तथा सच्चा भक्त को हुन् ?

وَإِذَا جَاءَكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِنَا فَقُلْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَىٰ نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ أَنَّهُ مَنْ عَمِلَ مِنكُمْ سُوءًا بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابَ مِن بَعْدِهِ وَأَصْلَحَ فَأَنَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥٤﴾

(५४) तथा तपाईं छेउ जब उनीहरू आउँछन् जो हाम्रा आयतहरूप्रति विश्वास राख्छन् त भनिदिनुस्, "तिमी सुरक्षित रह।"[१] तिम्रो पालनकर्ताले आफूमाथि कृपा अनिवार्य गरिसकेको छ।[२] कि तिमीमध्येबाट जसले मूर्खताले दुराचार गर्‍यो अनि तत्पश्चात क्षमा-याचना एवं सुधार गर्‍यो त अल्लाह क्षमाशील तथा कृपालु छ।[३]

وَكَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ وَلِتَسْتَبِينَ سَبِيلُ الْمُجْرِمِينَ ﴿٥٥﴾

(५५) यसैप्रकार हामी आफ्ना आयतहरूको विस्तृत वर्णन गर्दछौं ताकि अपराधीहरूलाई मार्ग स्पष्ट हुन सकोस्।

[१]अत: उसले जसमा कृतज्ञता देख्यो त्यसलाई ईमानको गुणले सुसज्जित गरिदियो, जुन प्रकार हदीसमा वर्णित छ, "अल्लाह तआला तिम्रो रूप तथा धन हेर्दैन, त्यो त तिम्रो कर्म हेर्दछ।" (सहीह मुस्लिम किताबुल बिर्र बाब तहरीमि, जुल्मिल मुस्लिमे व ख़जलेहि व एहतकारेहि व दमेहि व इर्जेहि)

إِنَّ اللَّهَ لَا يَنْظُرُ إِلَىٰ صُوَرِكُمْ وَلَا إِلَىٰ أَلْوَانِكُمْ وَلَكِنْ يَنْظُرُ إِلَىٰ قُلُوبِكُمْ وَأَعْمَالِكُمْ

"अल्लाह तआला तिम्रा रूप र रङ्गहरू हेर्दैनन् बरू तिम्रा हृदय तथा कर्महरूलाई हेर्दछ।" (सहीह मुस्लिम र मुसनद अहमद २२८५ तथा ५३९, इब्ने माअजा किताबुल जुहद, बाबुल क़नाआ:)

[२]अर्थात् उनलाई सलाम गरी अथवा उनलाई सलामको उत्तर दिएर सम्मानित गर्नुस्।

[३]तथा उनीहरूलाई शुभ-सूचना दिनुस् कि अल्लाहले आफ्नो दया एवं अनुग्रहले आफ्ना कृतज्ञ भक्तहरूमाथि उपकार गर्ने निर्णय गरिसकेको छ। जुनप्रकार हदीसमा वर्णित छ कि जब अल्लाह तआलाले सृष्टिको रचना गर्‍यो तब त्यसले अर्शमाथि लेखिदियो। (إِنَّ رَحْمَتِي تَغْلِبُ غَضَبِي) "मेरो कृपा मेरो क्रोधमाथि प्रभावशाली छ।" (सहीह मुस्लिम तथा बुख़ारी)

[४]यसमा पनि ईमानवालाहरूको लागि शुभ-सूचना छ किनभने उनीहरूकै यो गुण हो कि यदि अज्ञानवश अथवा मानव अभियाचनाले कुनै पाप गर्दछन् त तुरून्त क्षमा माँग्दछन् तथा आफ्नो सुधार गर्दछन्। पापको पुनरावृत्ति गर्दैनन्।

قُلْ إِنِّي نُهِيتُ أَنْ أَعْبُدَ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ ۚ قُل لَّا أَتَّبِعُ أَهْوَاءَكُمْ ۙ قَدْ ضَلَلْتُ إِذًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُهْتَدِينَ ﴿٥٦﴾

(५६) (तपाईं) भन्नुस् कि तिमीहरू अल्लाह बाहेक जसलाई पुकार्दछौ, तिनको उपासनाबाट मलाई रोकिएको छ। तपाईं भनिदिनुस् कि म तिमीहरूका इच्छाको अनुपालन गर्दिन, किनभने त्यस अवस्थामा म कुपथ हुनेछु तथा सत्य मार्गमा रहने छैन।[1]

قُلْ إِنِّي عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّي وَكَذَّبْتُم بِهِ ۚ مَا عِندِي مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِ ۚ إِنِ الْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ ۖ يَقُصُّ الْحَقَّ ۖ وَهُوَ خَيْرُ الْفَاصِلِينَ ﴿٥٧﴾

(५७) (तपाईं) भन्नुस् कि मेरो पासमा मेरो प्रभुको तर्फबाट एउटा प्रमाण छ।[2] तथा तिमी त्यसलाई असत्य भन्छौ, जुन कुरोको तिमी शीघ्रता गरिराखेका छौ त्यो मेरो पासमा छैन। अल्लाह बाहेक कसैको आदेश छैन।[3] अल्लाह तआला वास्तविक कुरालाई बताउँछ।[4] तथा त्यही सर्वश्रेष्ठ निर्णायक छ।

[1]अर्थात् यदि म पनि तिमीजस्तै अल्लाहको इबादत (आराधना) को सट्टा तिम्रा इच्छाहरूका अनुसार अल्लाहको अतिरिक्त अन्यको इबादत गर्न प्रारम्भ गर्दछु भने अवश्य म विचलित हुनेछु। अर्थ यो हो कि अल्लाहको अतिरिक्त अन्यको पूजा तथा उपासना गर्नु सबभन्दा ठूलो विचलन हो, परन्तु दूर्भाग्यको यो विचलन त्यतिनै सामान्य छ, यहाँसम्मकि मुसलमानहरूको एउटा गुट यसमा लिप्त छ। (هداهم الله تعالى)

[2]तात्पर्य ती धार्मिक नियम हुन् जुन प्रकाशनाहरू (ईशवाणी) द्वारा उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लममाथि अवतरित गरिए, जसमा एकेश्वरवादलाई प्राथमिकता प्राप्त छ।

[3]सम्पूर्ण सृष्टिमाथि अल्लाहकै आदेश चल्छ तथा सबै समस्याहरूका समाधान त्यसैका हातमा छन्। यसकारण तिमी जे चाहन्छौ कि अल्लाहको प्रकोप शीघ्र नै आओस् ताकि तिमीलाई मेरो सत्यता अथवा मेरो झूठबारे थाहा होस् त यो पनि अल्लाहको वशमा छ, त्यो यदि चाहन्छ भने तिम्रो इच्छा अनुसार शीघ्र नै प्रकोप पठाएर तिमीलाई सतर्क गर्नसक्छ अथवा नष्ट गर्नसक्छ तथा चाहेको खण्डमा त्यस समयसम्म तिमीलाई अवसर दिनसक्छ जबसम्म त्यो चाहन्छ।

[4](يقص) "क़सस" धातुले बनेको हो जसको अर्थ हो वर्णन गर्नु अथवा (قص أثر) कसैको पछाडि लाग्नु तथा अनुसरण गर्नुबाट लिइएको छ जसको अर्थ यो हो कि सत्य उसको निर्णयमा नै निहित छ।

قُلْ لَّوْ اَنَّ عِنْدِيْ مَا تَسْتَعْجِلُوْنَ
بِهٖ لَقُضِيَ الْاَمْرُ بَيْنِيْ وَبَيْنَكُمْ ؕ
وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِالظّٰلِمِيْنَ ﴿۵۸﴾

(५८) तपाईं भनिदिनुस् कि यदि मसँग त्यो कुरो जसको तिमी माँग गरिराखेका छौ, भएको भए मेरो र तिम्रो बीच (विवादको) निर्णय भइसक्ने थियो ।[1] तथा अल्लाह पापीहरूलाई राम्ररी जान्दछ ।

وَعِنْدَهٗ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَاۤ
اِلَّا هُوَ ؕ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ
وَالْبَحْرِ ؕ وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَّرَقَةٍ
اِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٍ فِيْ ظُلُمٰتِ
الْاَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَّلَا يَابِسٍ

(५९) तथा त्यसै (अल्लाह) को पासमा परोक्षका साँचाहरू छन्, जसलाई मात्र त्यही जान्दछ तथा जे जल एवं थलमा छ ती सबैलाई जान्दछ तथा जुन पात खस्दछ त्यसलाई पनि जान्दछ तथा धर्तीका अन्धकारहरूमा कुनै पनि अन्नको दाना होस्

[1]अर्थात् यदि अल्लाह तआ़ला मेरो माँग पश्चात तुरून्त प्रकोप पठाइदिन्थ्यो अथवा अल्लाह तआ़लाले मेरो वशमा यो कुरो दिएको भए त तिम्रो इच्छा अनुसार प्रकोप पठाएर निर्णय गरिन्थ्यो परन्तु यो काम पूर्णरूपले अल्लाहको इच्छामा आधारित छ, यसकारण यो अधिकार मलाई दिएको छैन तथा न यो सम्भव छ कि मेरो प्रार्थनामा तुरून्त प्रकोप पारिदियोस् ।

आवश्यक स्पष्टीकरणः (ताएफको घटना हो) हदीसमा वर्णित छ कि एक अवसरमा अल्लाहको आदेशमा पर्वतहरूको फरिश्ता नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको सेवामा उपस्थित भयो तथा उसले भन्यो कि "यदि तपाईं सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले मलाई आदेश दिनुहुन्छ भने म सम्पूर्ण आबादीलाई दुबै पर्वतहरूको बीचमा किचिदिन्छु ।" उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले भन्नुभयो, "होइन, अपितु मलाई आशा छ कि अल्लाह तआ़ला उनको वंशमा अल्लाहको इबादत गर्ने व्यक्ति पैदा गर्दछ, जो उसको साथमा कसैलाई पन सम्मिलित गर्नेछैन ।" (सहीह बुख़ारी किताबु वदइल ख़लके, बाब इज़ा क़ाल अहदोकुम अमीन वल मलायेकः फिस्समा ऐ र सहीह मुस्लिम किताबुल जिहाद, बाब मालकेयन्नबी (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) मिन अज़ल मुशरिकीन) यो हदीस प्रस्तुत आयतको व्याख्याको विरूद्ध छैन, जस्तो कि प्रकट भइराखेको छ । यसकारण कि आयतमा प्रकोपको माँगमा प्रकोप दिनुको प्रदर्शन भइराखेको छ । यस हदीसमा मूर्तिपूजकहरूको माँग बिना, केवल उनले कष्ट दिनुको कारण उनीमाथि प्रकोप पठाउनुको विचार प्रदर्शित गरिदैछ जसलाई उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले स्वीकार गर्नु भएन ।

र कुनै पनि चिसो (गिलो) र शुष्क (सुख्खा) कुरो होस् त्यो निश्चय नै एउटा स्पष्ट किताबमा मौजुद छ ।[1]

إِلَّا فِي كِتَٰبٖ مُّبِينٖ ﴿٥٩﴾

(६०) त्यही (अल्लाह) हो, जो रात्रिमा तिमीलाई मृत्यु (निन्द्रा) दिन्छ[2] तथा दिनमा जे-जति पनि गर्छौ, जान्दछ[3] अनि तिमीलाई त्यसमा एक निर्धारित अवधि पूरा गर्नको लागि जागृत गर्दछ ।[4] अनि तिमीलाई उसैतिर फर्केर जानु पर्नेछ ।[5] अनि जे तिमी गर्दै आइराखेका छौ त्यसबारे तिमीलाई भनिदिनेछ ।

وَهُوَ ٱلَّذِي يَتَوَفَّىٰكُم بِٱلَّيۡلِ وَيَعۡلَمُ مَا جَرَحۡتُم بِٱلنَّهَارِ ثُمَّ يَبۡعَثُكُمۡ فِيهِ لِيُقۡضَىٰٓ أَجَلٞ مُّسَمّٗىۖ ثُمَّ إِلَيۡهِ مَرۡجِعُكُمۡ ثُمَّ يُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمۡ تَعۡمَلُونَ ﴿٦٠﴾

(६१) त्यही आफ्ना भक्तहरूमाथि प्रभावशाली छ तथा तिमीमाथि संरक्षक (फरिश्ताहरू) पठाउँछ यहाँसम्मकि जब तिमीमध्ये कसैको मृत्यु (को समय) आउँछ

وَهُوَ ٱلۡقَاهِرُ فَوۡقَ عِبَادِهِۦۖ وَيُرۡسِلُ عَلَيۡكُمۡ حَفَظَةً حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَ أَحَدَكُمُ ٱلۡمَوۡتُ تَوَفَّتۡهُ رُسُلُنَا وَهُمۡ

[1]"किताब मोबीन" सित तात्पर्य "सुरक्षित पुस्तक" हो । यस आयतबाट पनि ज्ञान भयो कि परोक्षको ज्ञान मात्र अल्लाहलाई नै छ । सबै अप्रत्यक्षको कोष उसैको पासमा छ । यसकारण कृतघ्न, मूर्तिपूजक तथा विरोधीहरूमाथि कतिखेर प्रकोप पारिने भन्ने ज्ञान पनि अल्लाहलाई नै छ, तथा त्यही आफ्नो इच्छा अनुसार यसको निर्णय गर्दछ । हदीसमा वर्णन छ कि भेद (परोक्ष) का कुराहरू पाँचवटा छन् । (१) केयामतको ज्ञान, (२) वर्षाको आगमन, (३) माताको गर्भमा पोषित भइराखेको बच्चा (४) भोलि भविष्यमा हुने घटना तथा (५) मृत्यु कुन स्थान मा आउने छ । यी पाँचैवटा कुराहरूको ज्ञान मात्र अल्लाहलाई नै छ ।" सहीह बुख़ारी तफसीर सूर: अल-अनाम)

[2]यहाँ निद्रालाई मृत्यु भनिएको छ, यसकारण यसलाई "सानो मृत्यु" तथा मृत्युलाई ठूलो मृत्यु" भनिएको छ । मृत्युको स्पष्टीकरणको लागि हेर्नुस् सूर: आले इमरान आयत संख्या ५५ को व्याख्या)

[3]अर्थात् दिनको समय आत्मा वापस गरी जीवित पारिदन्छ ।

[4]अर्थात् यो रात्रि-दिवसको क्रम तथा लघु मृत्युको पश्चात जीवित हुने क्रममा मृत्युसम्म निरन्तर रहने छ ।

[5]अर्थात् फेरि केयामतका दिन जीवित भई सबैलाई अल्लाहको दरबारको समक्ष उपस्थित रहनु पर्नेछ ।

لَا يُفَرِّطُونَ ﴿٦١﴾

भने हाम्रा यमदूत त्यसको प्राण निकाल्छन् र उनी अलिकति पनि आलस्य गर्दैनन् ।[1]

ثُمَّ رُدُّوٓا إِلَى اللّٰهِ مَوْلٰىهُمُ الْحَقِّ ۚ أَلَا لَهُ الْحُكْمُ ۚ وَهُوَ أَسْرَعُ الْحٰسِبِينَ ﴿٦٢﴾

(६२) अनि उनीहरू आफ्नो सत्य स्वामी (अल्लाह) को पासमा ल्याइने छन् ।[2] सावधान, उसैको आदेश चल्नेछ तथा त्यसले अति शीघ्र हिसाब लिनेछ ।

قُلْ مَنْ يُنَجِّيكُمْ مِّنْ ظُلُمٰتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ تَدْعُونَهُ تَضَرُّعًا وَّخُفْيَةً ۚ لَئِنْ أَنْجٰىنَا مِنْ هٰذِهِ لَنَكُونَنَّ مِنَ الشّٰكِرِينَ ﴿٦٣﴾

(६३) तपाईं भन्नुस् कि को छ जसले थल र जलका अन्धकारहरूबाट तिमीलाई छुटकारा प्रदान गर्दछ, जसलाई तिमी विन्ति गर्दछौ र विस्तारै पुकार्दछौ कि यदि हामीलाई यसबाट बचायौ भने हामी अवश्य कृतज्ञ हुनेछौं ?

قُلِ اللّٰهُ يُنَجِّيكُمْ مِّنْهَا وَمِنْ كُلِّ كَرْبٍ ثُمَّ أَنْتُمْ تُشْرِكُونَ ﴿٦٤﴾

(६४) तपाईं स्वयं भन्नुस कि यसबाट तथा प्रत्येक विवादबाट तिमीलाई अल्लाह नै बचाउँछ, तैपनि तिमी नै मिश्रण (शिर्क) गर्दछौ ।

[1]अर्थात् आफ्नो यस कर्तव्यको पालन तथा आत्माको सुरक्षामा, बरू यो फरिश्ता, मर्ने यदि पुण्य गर्ने व्यक्ति छ भने उसको आत्मालाई श्रेष्ठ स्थानमा तथा यदि कुकर्मी छ भने यातनाको स्थानमा पठाइदिन्छ ।

[2]आयत (मन्त्र) मा (رُدُّوا) (फर्काइनेछन्) लाई केहीले यमदूतहरूसित सम्बन्धित मानेका छन् अर्थात् उनी प्राण निकालेर अल्लाहतिर फर्केर जान्छन् । केही व्याख्याकारहरूले साधारण मानिसहरूतिर सर्वनामलाई फर्काए र यो अर्थ लिएका छन् कि जव मानिसहरू एकत्रित भई अल्लाहको सदनमा न्यायको लागि ल्याइनेछन् अनि त्यसले सवैको निर्णय गर्नेछ । आयतबाट विदित हुन्छ कि यमदूत कैयन छन् किनभने उनका लागि बहुवचनको प्रयोग गरिएको छ । केही व्याख्याकारहरूले भनेछन् कि यमदूत त वास्तवमा एक छ किन्तु त्यसका सहायक धेरै छन् । यसकारण बहुवचनको प्रयोग गरिएको छ तथा जुन आयतमा यमदूत एक भनिएको छ, त्यो यसकारण कि प्राण लिएर त्यही नै आकाशहरूमा जान्छ (तफ़सीर रूहुल मआनी) इमाम शौकानी एवं साधारणत: विद्वानहरूको कथन छ कि यमदूत एउटै छ तथा बहुवचनको प्रयोग त्यसका सहायकहरू सहित गरिएको छ । केही कथनहरूमा यमदूतको नाम इज्राईल भनिएको छ । (तफ़सीर इब्ने कसीर अलिफ. लाम. मीम. सजद:)

قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلَىٰ أَن يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِّن فَوْقِكُمْ أَوْ مِن تَحْتِ أَرْجُلِكُمْ أَوْ يَلْبِسَكُمْ شِيَعًا وَيُذِيقَ بَعْضَكُم بَأْسَ بَعْضٍ ۗ انظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَفْقَهُونَ ﴿٦٥﴾

(६५) तपाईं भनिदिनुस् कि त्यही तिमीलाई तिम्रो माथिबाट कुनै प्रकोप पठाउन[1] अथवा तिम्रो खुट्टा मुनिबाट[2] पठाउन अथवा तिमीलाई अनेक गिरोहमा बनाएर परस्पर लडाईंको स्वाद चखाउन सामर्थ्य राख्दछ ।[3] तपाईं हेर्नुस् कि हामी विभिन्न प्रकारले कसरी कुराहरू (आयतहरू) को वर्णन गरिराखेका छौं ताकि उनीहरू बुझ्न सकुन् ।

وَكَذَّبَ بِهِ قَوْمُكَ وَهُوَ الْحَقُّ ۚ قُل لَّسْتُ عَلَيْكُم بِوَكِيلٍ ﴿٦٦﴾

(६६) तथा तपाईंको समुदायले त्यसलाई[4] असत्य भन्यो जबकि त्यो सत्य छ, तपाईं भनिदिनुस् कि

[1]आकाशबाट जसरी वर्षाको अधिकता अथवा वायु तथा पत्थरद्वारा प्रकोप अथवा अधिकारीहरूको तर्फबाट अत्याचार एवं क्रुरता ।

[2]जस्तै धाँसिनु, तूफान, बाढी, जसमा सबै कुरा डुब्छ अथवा तात्पर्य छ कि अधीनस्थ कर्मचारी, दास तथा नोकरहरूको तर्फबाट प्रकोप कि उनी विश्वासघाती तथा अपभोगी बनुन् ।

[3]तिम्रो समस्याहरूलाई मिला-जुला अथवा सन्देहास्पद बनाइदेओस् जसको कारण तिमी गुटहरूमा विभक्त होउ तथा तिम्रो एक गुटले अर्को गुटको हत्या गरोस् । यसप्रकार प्रत्येक गुटलाई लडाईंको स्वाद चखाओस् । (ऐसरुत्तफ़ासीर) हदीसमा वर्णित छ, नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले भन्नुभयो कि मैले अल्लाह तआलासित तीन प्रार्थना गरे । (१) मेरो अनुयायीहरूलाई डुबाएर नमारियोस् । (२) सामान्य रूपले अनिकाल पारी उनलाई नष्ट नगरियोस् । (३) र आपसमा यिनको झगडा नहोस् । अल्लाहले प्रथम दुई प्रार्थनाहरूलाई स्वीकार गर्‍यो परन्तु अन्तिमबाट मलाई रोकिदियो । (सहीह मुस्लिम संख्या २२१६) अर्थात् अल्लाह तआलालाई यो ज्ञान थियो कि मुसलमानहरूमा मतभेद हुनेछ तथा कैयौं गुटहरूमा विभक्त हुनेछन् तथा त्यसको कारण अल्लाहको अवज्ञा तथा कुर्आन हदीसको इन्कार हुनेछ, जसको परिणामस्वरूप प्रकोपबाट मुसलमान पनि सुरक्षित रहन सक्ने छैनन् । अर्थात् यसको सम्बन्ध अल्लाहको त्यस आदेशसित छ जुन समुदायको चरित्र तथा कर्मको विश्वासमा सदैव रहेको छ, जसमा परिवर्तन सम्भव छैन ।

﴿فَلَن تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَبْدِيلًا ۖ وَلَن تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَحْوِيلًا﴾ (सूरः फ़ातिर ४३)

[4](بِهِ) (अरबी शब्द) को संकेत कुर्आन हो अथवा प्रकोप । (फ़तहुल क़दीर)

म तिमीमाथि अधिकारी होइन ।[1]

لِكُلِّ نَبَإٍ مُّسْتَقَرٌّ ۖ وَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٦٧﴾

(६७) प्रत्येक भविष्यवाणीको एक निश्चित समय छ तथा तिमी शीघ्र नै जान्ने छौ ।

وَإِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِي آيَاتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّىٰ يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ ۚ وَإِمَّا يُنسِيَنَّكَ الشَّيْطَانُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرَىٰ مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٦٨﴾

(६८) तथा जब तपाईं तिनीहरूलाई देख्नुहुन्छ जो हाम्रा आयतहरूमा टीका-टिप्पणी गरिराखेका छन्, त उनीहरूसित अलग्ग रहनुहोस्, यहाँसम्मकि उनी अन्य काममा लागून् तथा यदि तपाईंलाई शैतानले भुलावामा पारिदिए पनि याद आए पश्चात फेरि यस्ता अत्याचारीहरूसँग नबस्नूस् ।[2]

وَمَا عَلَى الَّذِينَ يَتَّقُونَ مِنْ حِسَابِهِم مِّن شَيْءٍ وَلَٰكِن ذِكْرَىٰ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿٦٩﴾

(६९) तथा जो संयमी छन् उनीमाथि उनको पकडको कुनै प्रभाव हुनेछैन ।[3]

---

[1]अर्थात् मलाई यो कार्य पूर्ण गर्नको निम्ति निर्धारित गरिएको छैन कि म तिमीलाई सोझो मार्गमा लगाएर नै छाडूँ बरू मेरो काम केवल धर्मतिर आमन्त्रित गर्नु तथा सतर्क गर्नु हो ﴿فَمَن شَاءَ فَلْيُؤْمِن وَمَن شَاءَ فَلْيَكْفُرْ﴾ अर्थात् जो चाहन्छ विश्वास गरोस् अथवा जो चाहन्छ अविश्वास गरोस् । (सूर:अल-कहफ)

[2]यस आयतमा यद्यपि सम्बोधित नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमलाई गरिएको छ किन्तु यसबाट सम्बोधित प्रत्येक मुसलमान छ। यो अल्लाहको बलपूर्वक आदेश हो जसलाई पवित्र कुरआनमा कैयन् स्थानहरूमा बर्णित गरिएको छ । सूर: निसा आयत नं. १४० मा पनि यस विषयको चर्चा आइसकेको छ। यसबाट प्रत्येक यस्तो सभा तात्पर्य छ जसमा अल्लाह एवं रसूलका आदेशहरूको उपहास गरिएको हुन्छ अथवा व्यवहारिक रूपले तिनको अवहेलना गरिएको हुन्छ अथवा धर्म-भ्रष्ट आफ्नो कष्ट कल्पनाहरूद्वारा आयत (पवित्र कुरआनका मन्त्रहरू) का अर्थहरूलाई छिन्नभिन्न गरिराखेका होऊन् । यस्ता सभाहरूमा आलोचना एवं सत्यको सहायता लिनु उचित छ, अन्यथा घोर पाप एवं अल्लाहको क्रोधको कारण छ ।

[3](مِنْ حِسَابِهِم) को सम्बन्ध उनीहरूसित छ, जो अल्लाहका आयतहरूको उपहास गर्दछन्, जुन मानिसहरू यस्ता सभाबाट बच्नेछन्, तिनीहरू अल्लाहका आयतहरूको उपहासको दण्डबाट सुरक्षित रहनेछन् ।

यदि छ भने त्यो स्मरण गराउनुको हो ताकि उनीहरू तर्सुन् ।[1]

(७०) तथा यस्ता मानिसहरूसित कदापि सम्बन्ध नराख्नुस्, जसले आफ्ना धर्मलाई खेल बनाएका छन् तथा सांसारिक जीवनले उनीहरूलाई धोकामा पारिदिएको छ तथा यस कुर्आनद्वारा शिक्षा पनि दिंदैरहनुस ताकि कोही व्यक्ति आफ्नो कर्मको कारण यसप्रकार नअल्भोस् ।[2] कि कोही अल्लाहको अतिरिक्त उसको न सहायता गर्ने होस् तथा न सिफारिश गर्ने तथा यो अवस्था होस् कि यदि संसारभरकै कुरा देओस् तैपनि त्यसलाई नलिइयोस् ।[3] यस्ता नै हुन् कि आफ्ना कर्महरूका कारण अल्भे, उनीहरूको लागि

وَذَرِ الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَعِبًا وَلَهْوًا وَغَرَّتْهُمُ الْحَيَوٰةُ الدُّنْيَا وَذَكِّرْ بِهِ أَن تُبْسَلَ نَفْسٌ بِمَا كَسَبَتْ لَيْسَ لَهَا مِن دُونِ اللَّهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ وَإِن تَعْدِلْ كُلَّ عَدْلٍ لَّا يُؤْخَذْ مِنْهَا أُولَٰٓئِكَ الَّذِينَ أُبْسِلُوا بِمَا كَسَبُوا لَهُمْ شَرَابٌ مِّنْ حَمِيمٍ وَعَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ ﴿٧٠﴾

[1]अर्थात् बचाव तथा विलगावको साथै यदि शिक्षा-दीक्षा एवं पुण्यको आदेश दिने तथा कुकर्मबाट रोक्नुको कर्तव्य यथासम्भव पूरा गर्दछन् भने त सम्भव छ कि उनी यस दुष्कर्मबाट रोकिइन् ।

[2](بَسَلَ) (बसल) को वास्तविक अर्थ "मना गर्नु" हो, परन्तु यहाँ यसका अनेक अर्थ गरिएका छन् (१) (تُسْلَمُ) "सुम्पिइउन् ।" (२) (تفضح) (तुफ़जहु) "अपमानित गरिदेओस् ।" (३) (تجازى) (तुजाज) "प्रतिफल प्रदान गरियोस् ।" तथा (४) (تُؤاخَذُ) (तुआखजु) "समातिओस् ।" इमाम इब्ने क़सीर भन्नुहुन्छ कि सबैको अर्थ लगभग एकै हो सारांश यो हो कि उनीहरूलाई यस कुर्आनद्वारा शिक्षा दिइयोस् । यस्तो नहोस् कि स्वयं आफूलाई जुन उसले कमायो त्यसको साटो विनाशमा पारियोस् अथवा अपमान उनको भाग्य नबनोस् अथवा हिसाबमा उनको पकड होस् । यी सबै भावनाहरूलाई लिएर अनुवाद "फँसिनहालून् भन्ने गरिएको छ ।"

[3]संसारमा कोही व्यक्ति सामान्यतया कुनै मित्रको सहायता अथवा कुनै सिफारिश अथवा धन दिनको कारण मुक्त हुन्छ । परन्तु आख़िरतमा यी तीनटै साधन काम आउने छैनन् । त्यहाँ काफिरहरूको सहायता गर्ने कोही हुनेछैन जसले अल्लाहको पकडबाट बचाउन सकोस् तथा न कोही सिफारिश गर्ने हुनेछ जो अल्लाहको यातनाबाट उनीहरूलाई मुक्त गराउन सकोस् तथा न कसैको पासमा बदला (साटो) दिनको लागि केही हुनेछ, यदि मानी पनि हालिन्छ कि छ तैपनि त त्यो स्वीकार गरिने छैन कि त्यो दिएर मुक्त हुनसकोस् ।

स्वयंका कुफ्रका कारण उनीहरूका लागि अत्याधिक तातो पिउने पानी हुनेछ ।

قُلْ أَنَدْعُوا مِن دُونِ اللَّهِ مَا
لَا يَنفَعُنَا وَلَا يَضُرُّنَا وَنُرَدُّ عَلَىٰ
أَعْقَابِنَا بَعْدَ إِذْ هَدَانَا اللَّهُ
كَالَّذِي اسْتَهْوَتْهُ الشَّيَاطِينُ
فِي الْأَرْضِ حَيْرَانَ لَهُ أَصْحَابٌ
يَدْعُونَهُ إِلَى الْهُدَى ائْتِنَا ط
قُلْ إِنَّ هُدَى اللَّهِ هُوَ الْهُدَىٰ ط
وَأُمِرْنَا لِنُسْلِمَ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٧١﴾

(७१) तपाईं भन्नुस् कि के हामीले अल्लाह बाहेक त्यसलाई पुकारौं जो हाम्रो भलो-कुभलो गर्न नसकोस् तथा अल्लाहको मार्गदर्शन पाए पश्चात त्यसको समान उल्टो फर्कौं, जसलाई शैतानले भुलावामा पारिसकेको हो र त्यो धर्तीमा चकित भई हिंडिराखेको होस्, त्यसका साथी त्यसलाई सही मार्गतिर पुकारिराखेका होऊन् कि हाम्रो पासमा आउ ।[1] तपाईं भन्नुस कि अल्लाहको मार्गदर्शन नै वास्तवमा मार्गदर्शन हो[2] तथा हामीलाई आदेश गरिएको छ कि विश्वको विधाताप्रति आत्मसमर्पण गरौं ।

[1]यो त्यस्तो मानिसको उदारहण हो जो विश्वास पछि अविश्वास तथा एकेश्वरवाद पश्चात अनेकेश्वरवादतिर फर्कन्छ । त्यसको उदाहरण यस्तो छ कि त्यो आफ्ना साथीहरूबाट अलग्ग भएर जङ्गलहरूमा चकित भई परेशानीको अवस्थामा भौंतारिराखेको हुन्छ, साथीहरू उसलाई बोलाइराखेका हुन्छन् । परन्तु चकित हुनुको कारण केही पनि नदेखिएको होस्, अथवा जिन्नातहरूको पन्जामा फँस्नुको कारण सही मार्गमा आउन असम्भव होस् ।

[2]अर्थात् जो विश्वास र अद्वैतको मार्ग अपनाए पश्चात भ्रमित भइसकेको छ, त्यो बाटो गुमिएको बटुवा जस्तै सही मार्गमा आउन सक्दैन । परन्तु यदि अल्लाहले उसलाई मार्गमा आउनु भाग्यमा लेखिदिएको छ त अवश्य अल्लाहको आदेशको कारण मार्गदर्शन पाउने छ । किनभने सत्यमार्गमा हिंडाउनु उसैको काम हो । जस्तो अन्य स्थानमा आदेश गरिएको छ ।

﴿إِن تَحْرِصْ عَلَىٰ هُدَاهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَن يُضِلُّ وَمَا لَهُم مِّن نَّاصِرِينَ﴾

"यदि तपाईं उनको मार्गदर्शनका इच्छा राख्नुहुन्छ त अल्लाह जसलाई विपथ गरिदिन्छ, त्यसलाई मार्गदर्शन दिँदैन तथा उसको कोही सहायक छैन ।" (सूरः अन्नहल-३७)

परन्तु यो मार्गदर्शन तथा विचलन त्यसै नियमको आधारमा हुन्छ, जुन अल्लाह तआलाले उसको लागि बनाएको छ । यो होइन कि त्यसै जसलाई चाहन्छ विचलित गरिदिन्छ तथा जसलाई चाहन्छ मार्गदर्शन दिन्छ ।

وَ أَنْ أَقِيْمُوا الصَّلٰوةَ وَاتَّقُوْهُ ۚ
وَهُوَ الَّذِيْٓ إِلَيْهِ تُحْشَرُوْنَ ﴿٧٢﴾

(७२) तथा नमाज़को स्थापना गर एवं त्यस (अल्लाह) सित तर्स ।[१] त्यो त्यही हो जसतिर तिमी एकत्रित गरिनेछौ ।

وَهُوَ الَّذِيْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ
وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ ۚ وَيَوْمَ يَقُوْلُ
كُنْ فَيَكُوْنُ ۚ قَوْلُهُ الْحَقُّ ۚ وَلَهُ
الْمُلْكُ يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّوْرِ ۚ

(७३) उसैले आकाशहरू तथा पृथ्वीलाई यथार्थका साथ सृष्टि गऱ्यो ।[२] तथा जुन दिन[३] भन्नेछ, "भईहाल" तब भइहाल्ने छ। उसको कथन सत्य छ तथा जुन दिन नरसिङ्गा फुकिनेछ ।[४] राज्य मात्र उसैको हुनेछ,

[१]यसको अर्थ यो हो कि हामीलाई आदेश दिइएको छ कि सर्वजगतको पालनकर्ताको अधीन रहौं तथा उसित तर्सौं, अल्लाहप्रति विश्वास एवं त्यसको अधीनता स्वीकारे पश्चात सर्वप्रथम आदेश नमाज़को स्थापनाको छ जसबाट नमाज़को महत्व स्पष्ट छ तत्पश्चात संयम अपनाउनुको आदेश छ, किनभने संयम र नम्रता बिना नमाज़को पालन असम्भव छ । ﴿وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ﴾ (सूरः अल-बक़रः-४५)

[२]सत्यताको साथ अथवा लाभकारी उत्पन्न गऱ्यो अर्थात् उनलाई अकारण एवं व्यर्थ (आमोद-प्रमोदको लागि) सृष्टि गरेन, बरू एक विशेष उद्देश्यले सृष्टिलाई पैदा गऱ्यो तथा त्यो यो हो कि अल्लाहलाई याद राख, तथा कृतज्ञता व्यक्त गरिराख जसले यो सब रचेको छ र वहाँको नै उपासना गर ।

[३](يَوْمَ) लुप्त क्रिया (وَاذْكُر) अथवा (وَاتَّقُوا) सित सम्बन्धित छ । अर्थात् त्यस दिनलाई स्मरण गर अथवा त्यस दिनसित तर्स कि उसको शब्द (कुन) "भईहाल" बाट जे चाहन्छ हुनेछ। यो संकेत हो त्यस कुरातिर कि हिसाब-किताबको कठिन समस्या पनि बडो सरलताले समाधान गरिहालिने छ। परन्तु कुन व्यक्तिहरूको लागि यस्तो हुनेछ ? यो मात्र ईमान्दारको लागि यस्तो हुनेछ। अन्य व्यक्तिहरूको लागि त यो दिन हजार वर्ष अथवा पचास हजार वर्ष जस्तै भारी लाग्नेछ।

[४](صُوْرٌ) सित तात्पर्य नरसिन्घा अथवा बिगुल छ जसको विषयमा हदीसमा वर्णन छ कि इस्राफ़ील (एक फरिश्ताको नाम) त्यसलाई मुखमा लिई टाउको निहुराई उभेर अल्लाहको आज्ञाको प्रतीक्षा गरिराखेका छन् कि आदेश मिल्नासाथ त्यसमा फुकुन्। (इब्ने क़सीर)। हदीसको पुस्तक तिर्मिजी तथा अबू दाऊदमा छ कि सूर एक नरसिंगा हो (क्रमसंख्या, ४७४२, ४०३०, ३२४४) केही विद्वानहरूको विचार छ कि तीन पटक फुकिने छ। एउटा त्यो जसमा सबै प्राणी अचेत हुनेछन्, दोस्रो जसबाट सबैको विनाश हुनेछ तथा तेस्रो पटक फुकेपछि सबै प्राणी जीवित हुनेछन्, केही विद्वानहरू अन्तको दुईटा फूँक मात्र मान्दछन्।

عٰلِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ ۚ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ ﴿٧٣﴾

त्यो ज्ञाता छ अदृश्य एवं दृश्यको तथा त्यो सर्वज्ञाता सर्व-सूचित छ ।

وَإِذْ قَالَ إِبْرٰهِيمُ لِأَبِيهِ آزَرَ أَتَتَّخِذُ أَصْنَامًا آلِهَةً ۖ إِنِّي أَرٰىكَ وَقَوْمَكَ فِي ضَلٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٧٤﴾

(७४) तथा स्मरण गर जब इब्राहीमले आफ्नो पिता आज़रसित[1] भन्नुभयो कि के तपाईं मूर्तिहरूलाई पूज्य बनाइराख्नु भएको छ ? म त तपाईं तथा तपाईंको वर्गलाई स्पष्ट मार्ग-विचलनमा देखिराखेको छु ।

وَكَذٰلِكَ نُرِيٓ إِبْرٰهِيمَ مَلَكُوتَ السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضِ وَلِيَكُونَ مِنَ الْمُوقِنِينَ ﴿٧٥﴾

(७५) तथा यसैप्रकार हामीले इब्राहीमलाई आकाशहरू एवं धर्तीको राज्य (सृष्टि) देखायौं ताकि त्यो पूर्ण-विश्वास गर्नेहरूमा होस् ।[2]

فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ الَّيْلُ رَاٰ كَوْكَبًا ۖ قَالَ هٰذَا رَبِّي ۖ فَلَمَّآ أَفَلَ قَالَ لَآ أُحِبُّ الْاٰفِلِينَ ﴿٧٦﴾

(७६) अनि जब त्यसमाथि रात्रि आच्छादित भयो त उसले एउटा तारा देख्यो, भन्यो कि यो मेरो प्रभु हो पछि जब अस्तायो तब भन्यो कि म अस्ताउनेहरूसित माया गर्दिन ।[3]

[1]इतिहासकार आदरणीय इब्राहीमका पिताको दुईटा नाम बताउँछन् । यी नामहरू आज़र तथा तारूख हुन् । सम्भव छ कि दोस्रो नाम उपाधि होस् । केहीको भनाई छ कि आज़र उहाँको काकाको नाम थियो, यो सही छैन, यसकारण कि कुर्आनले आज़रको चर्चा आदरणीय इब्राहीमको पिताको रूपमा गरेको छ । अत: यही नै ठीक छ ।

[2](مَلَكُوتٌ) यो रूप अतिशयवादी हो जस्तै (رَغَبَةٌ) बाट (رَغَبُوت) तथा (رَهبةٌ) बाट (رَهبُوت) । अत: यसबाट तात्पर्य सृष्टि हो । जस्तो कि अनुवादमा यसै विषयलाई अपनाइएको छ । अथवा (ربوبيت) तथा (الوهيت) हो अर्थात् हामीले त्यसलाई त्यो देखायौं तथा त्यसलाई जान्ने सौभाग्य प्रदान गऱ्यौं । अथवा यो अर्थ हो कि आकाशलोकदेखि लिएर पाताल सम्मलाई हामीले इब्राहीमलाई दर्शन गरायौं । (फ़तहुल क़दीर)

[3]अर्थात् अस्ताउने ईष्टदेवहरूसित माया गर्दिन, यसकारण कि अस्ताउने स्थितिको परिवर्तनलाई प्रदर्शित गर्दछ, जो अनित्य छ तथा अनादि हुनुको प्रमाण होइन र जुनकि स्वयं अनित्य छ, त्यो पूज्य हुन सक्दैन ।

(७७) अनि जब चन्द्रमालाई चम्किराखेको देख्यो त भन्यो यो मेरो प्रभु हो, अनि जब त्यो अस्त भयो, तब भन्यो कि यदि मेरो स्वामीले मलाई मार्गदर्शन गरेन भने म पथविचलितहरूमा पर्नेछु ।

فَلَمَّا رَاَ الْقَمَرَ بَازِغًا قَالَ هٰذَا
رَبِّيْ ۚ فَلَمَّآ اَفَلَ قَالَ لَئِنْ لَّمْ
يَهْدِنِيْ رَبِّيْ لَاَكُوْنَنَّ مِنَ
الْقَوْمِ الضَّآلِّيْنَ ﴿٧٧﴾

(७८) अनि सूर्यलाई चम्किराखेको देख्यो त भन्यो कि यो मेरो प्रभु हो ।[1] यो त सबभन्दा ठूलो छ, पछि जब त्यो अस्त भयो त भन्यो कि निःसन्देह म तिम्रो मिश्रणवादबाट विरक्त छु ।[2]

فَلَمَّا رَاَ الشَّمْسَ بَازِغَةً قَالَ هٰذَا
رَبِّيْ هٰذَآ اَكْبَرُ ۚ فَلَمَّآ اَفَلَتْ
قَالَ يٰقَوْمِ اِنِّيْ بَرِيْٓءٌ مِّمَّا
تُشْرِكُوْنَ ﴿٧٨﴾

(७९) मैले आफ्नो मुख एकाग्र भई त्यसतिर फर्काएँ ।[3] जसले आकाशहरू एवं धर्तीलाई सृष्टि गऱ्यो तथा म मिश्रणवादीहरू (अनेकेश्वरवादीहरू) मध्ये होइन ।

اِنِّيْ وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِيْ فَطَرَ
السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ حَنِيْفًا
وَّمَآ اَنَا مِنَ الْمُشْرِكِيْنَ ﴿٧٩﴾

[1]अरबी भाषामा सूर्य स्त्रीलिङ्ग हो परन्तु सांकेतिक संज्ञा पुलिङ्ग हो । तात्पर्य उदय हो अर्थात् उदित सूर्य मेरो पोषक हो, किनभने यो सबभन्दा ठूलो छ, जुन प्रकारले सूर्यका उपासकहरूलाई भ्रम छ, तथा उनीहरू त्यसको उपासना गर्दछन् । आकाशमा सात ठूला ग्रह छन् । सूर्य यी सबैमा ठूलो तथा ज्योतिर्मय छ तथा मनुष्यको जीवनको लागि यसको विशेषता तथा उपयोगिताको विषयमा भन्नुको कुनै आवश्यकता छैन । यसकारण प्रकृतिका उपासकहरूमा सूर्यको उपासना सामान्यरूपले रही आएको छ । आदरणीय इब्राहीम अलैहिस्सलामले बडो सुन्दर विधिले चन्द्रमा तथा सूर्यका उपासकहरूलाई उनका देवताहरूका विवशतालाई स्पष्ट गर्नु भएको छ कि उनी पूजा योग्य किन छैनन् ?

[2]अर्थात् ती सबै वस्तुहरू जसलाई अल्लाहको साभ्फीदार बनाउँछौ अथवा जसको पूजा गर्दछौ, त्यसबाट म दुःखी छु । यसकारण कि यिनमा परिवर्तनशीलता छ, कहिले उदय हुन्छन् कहिले अस्त हुन्छन् जुन यस कुराको प्रमाण हो कि यिनको रचना भएको छ, तथा यिनको रचयिता कोही अरू छ जसका आदेशाधीन यिनीहरू छन्, जबकि यिनी स्वयं कसैको आदेशाधीन छन् ।

[3]मुखको वर्णन यसकारण गरिएको छ कि मेरो आराधना तथा तौहीद (एकेश्वरवाद) को लक्ष्य अल्लाह तआ़ला छ, जो आकाश तथा धर्तीको स्रष्टा हो ।

وَحَاجَّهُۥ قَوْمُهُۥ ۚ قَالَ أَتُحَٰٓجُّوٓنِّى
فِى ٱللَّهِ وَقَدْ هَدَىٰنِ ۚ وَلَآ أَخَافُ
مَا تُشْرِكُونَ بِهِۦٓ إِلَّآ أَن يَشَآءَ رَبِّى
شَيْـًٔا ۗ وَسِعَ رَبِّى كُلَّ شَىْءٍ عِلْمًا ۗ
أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ ٨٠

(८०) तथा उनीसित उनका कौमका मानिसहरू विवाद गर्न थाले ।[1] (आदरणीय इब्राहीम) ले भने कि के तिमी अल्लाहको विषयमा मसित विवाद गर्दछौ यद्यपि उसले मलाई विधि भनिदिएको छ तथा म ती कुराहरूसँग तर्सन्न, जसलाई तिमी अल्लाहसँग सम्मिलित गर्दछौं, परन्तु मेरो पालनकर्ता जे चाहन्छ, त्यही नै पूरा हुन्छ । प्रत्येक वस्तु मेरो प्रभुको ज्ञान परिधि अर्न्तगत पर्दछ । के तिमी तैपनि विचार गर्दैनौ ?

وَكَيْفَ أَخَافُ مَآ أَشْرَكْتُمْ وَلَا
تَخَافُونَ أَنَّكُمْ أَشْرَكْتُم بِٱللَّهِ
مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِۦ عَلَيْكُمْ سُلْطَٰنًا ۚ
فَأَىُّ ٱلْفَرِيقَيْنِ أَحَقُّ بِٱلْأَمْنِ ۖ
إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ٨١

(८१) तथा म त्यस कुरासित कसरी तर्सुं जसलाई तिमीले (अल्लाहका) साझेदार बनायौ जबकि तिमी त्यसलाई अल्लाहको साझेदार बनाउनबाट तर्सन्नौ जसको विषयमा तिम्रो पासमा अल्लाहले कुनै तर्क अवतरित गरेको छैन । अब यी दुबै पक्षहरूमा को शान्तिको अधिक योग्य छ ?[2] भन यदि तिमी जान्दछौ ।

[1]जब कौमका मानिसहरूले तौहीद (एकेश्वरवाद) को यो भाषण सुने जसमा उनका (स्वयं कृत) देवताहरूको खण्डन पनि गरिएको थियो, तब उनीहरूले पनि आफ्नो तर्क प्रस्तुत गर्न प्रारम्भ गरे, जसबाट ज्ञान भयो कि मूर्तिपूजकहरूले पनि आफ्नो विश्वासको लागि केही तर्क बनाइसकेका थिए, जसको दर्शन आज पनि गर्न सकिन्छ । जति पनि शिर्कसित लिप्त विश्वास गर्ने व्यक्तिहरू छन्, सबैले आफ्ना अनुयायीहरूलाई सन्तुष्ट गर्नको निम्ति यस्ता मोहराहरू खोजिसकेका छन्, जसलाई उनीहरू तर्क ठान्दछन् अथवा जसबाट केही नभए उनका अनुयायीहरूलाई आफ्नो जालमा फँसाएर राख्न सक्दछन् ।

[2]एकेश्वरवादी एवं मिश्रणवादीहरूमा, एकेश्वरवादीहरूको पासमा त एकेश्वरवादका स्पष्ट प्रमाण छन्, जबकि द्वैतवादीको पासमा अल्लाहको तर्फबाट अवतरित कुनै तर्क छैन । तिनीहरूसित मात्र निर्मूल भ्रम छ अथवा व्यर्थ कल्पनाहरू । यसैबाट अनुमान लगाउन सकिन्छ कि शान्ति एवं मुक्तिको योग्य को हुनेछ ?

ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَلَمْ يَلْبِسُوٓا۟ إِيمَـٰنَهُم بِظُلْمٍ أُو۟لَـٰٓئِكَ لَهُمُ ٱلْأَمْنُ وَهُم مُّهْتَدُونَ ﴿٨٢﴾

(८२) जसले विश्वास गरे तथा आफ्नो ईमानलाई कुनै मिश्रणवादसँग लिप्त गरेनन्, उनैको लागि शान्ति छ तथा ती नै सोझो मार्गमा छन् ।[1]

وَتِلْكَ حُجَّتُنَآ ءَاتَيْنَـٰهَآ إِبْرَٰهِيمَ عَلَىٰ قَوْمِهِۦ ۚ نَرْفَعُ دَرَجَـٰتٍ مَّن نَّشَآءُ ۗ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿٨٣﴾

(८३) तथा यो हाम्रो तर्क हो जसलाई हामीले इब्राहीमलाई उनको समुदायको तुलनामा दियौं ।[2] हामी जसलाई चाहन्छौं, पदमा वृद्धि गर्दछौं । निःसन्देह तिम्रो स्वामी तत्वदर्शी, सर्वज्ञ छ ।

وَوَهَبْنَا لَهُۥٓ إِسْحَـٰقَ وَيَعْقُوبَ ۚ كُلًّا هَدَيْنَا ۚ وَنُوحًا هَدَيْنَا مِن قَبْلُ

(८४) र हामीले उनलाई (इब्राहीमलाई) इसहाक (पुत्र) एवं याकूब (पौत्र) प्रदान गर्‍यौं ।[3] तथा प्रत्येकलाई सोझो बाटो देखायौं ।

[1]यहाँ आयतमा जुल्मसित अभिप्राय मिश्रण हो । जब यो आयत अवतरित भयो त अल्लाहका रसूलका सहचरहरूले यसको साधारण अर्थ (आलस्य, त्रुटि पाप, क्रुरता) बुझे तथा व्याकुल भए र रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको सेवामा उपस्थित भई भन्नथाले कि हामीमध्ये को छ जसले अत्याचार गरेको छ ? उहाँले भन्नुभयो कि यसको अर्थ त्यो अत्याचार होइन जुन तिमीले बुझेका छौ, बरू यसबाट तात्पर्य शिर्क (मिश्रण) छ, जस्तो आदरणीय लुक़मानले आफ्नो पुत्रसित भनेका थिए

﴿إِنَّ ٱلشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾

"निःसन्देह बहुईश्वरवाद सबभन्दा ठूलो अत्याचार हो ।" (सूरः लुक़मान-१३) (सहीह बुख़ारी तफ़सीर सूरः अल अनाम)

[2]अर्थात् अल्लाह तआलाको एक हुने कुराको प्रमाण तथा तर्क जसको कुनै उत्तर इब्राहीमको जातिका व्यक्तिले दिन सकेनन् । तथा त्यो केहीका निकट यो कथन थियो ! ﴿وَكَيْفَ أَخَافُ مَآ أَشْرَكْتُمْ وَلَا تَخَافُونَ أَنَّكُمْ أَشْرَكْتُم بِٱللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِۦ عَلَيْكُمْ

سُلْطَـٰنًا ۚ فَأَىُّ ٱلْفَرِيقَيْنِ أَحَقُّ بِٱلْأَمْنِ ۖ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾

अल्लाह तआलाले आदरणीय इब्राहीमको यस कथनको पुष्टि गर्‍यो तथा भन्यो

﴿ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَلَمْ يَلْبِسُوٓا۟ إِيمَـٰنَهُم بِظُلْمٍ أُو۟لَـٰٓئِكَ لَهُمُ ٱلْأَمْنُ وَهُم مُّهْتَدُونَ﴾

[3]अर्थात् वृद्धा अवस्थामा जब उनी सन्तानको जन्मसित निराश भइसकेका थिए, जस्तो कि सूरः अल-हूद आयत संख्या ७२ मा छ, अनि पुत्रको साथ यस्तो पौत्रको शुभ-सूचना दियो जो याक़ुब हुनेछ, जसको अर्थमा यो भावार्थ निहित छ कि त्यस पश्चात उनको सन्तानको वंश चल्नेछ, यसकारण कि यो अ़कब (पछाडि) शब्दबाट उत्पन्न भएको हो ।

وَمِنْ ذُرِّيَّتِهٖ دَاوٗدَ وَسُلَيْمٰنَ وَاَيُّوْبَ وَيُوْسُفَ وَمُوْسٰى وَهٰرُوْنَ ۭ وَكَذٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِيْنَ ۸۴

तथा यसभन्दा पूर्व नुहलाई मार्ग देखायौं तथा उनको सन्तानमा[1] दाऊद एवं सुलैमान तथा अय्यूब एवं यूसुफ तथा मूसा एवं हारूनलाई, तथा यसैप्रकार हामी शुभ-सुन्दर कर्म गर्नेहरूलाई प्रत्युपकार (प्रतिफल) प्रदान गर्दछौं ।

وَزَكَرِيَّا وَيَحْيٰى وَعِيْسٰى وَاِلْيَاسَ ۭ كُلٌّ مِّنَ الصّٰلِحِيْنَ ۸۵

(८५) तथा जकरिया एवं यहया तथा ईसा[2] एवं इलियासलाई (पनि मार्ग देखायौं), यिनीहरूमा प्रत्येक सदाचारी थियो ।

وَاِسْمٰعِيْلَ وَالْيَسَعَ وَيُوْنُسَ وَلُوْطًا ۭ وَكُلًّا فَضَّلْنَا عَلَي الْعٰلَمِيْنَ ۸۶

(८६) तथा इस्माईल र यसअ तथा यूनुस र लूतलाई पनि, प्रत्येकलाई हामीले सम्पूर्ण संसारवासीमाथि प्रधानता प्रदान गर्‍यौं ।

[1](ذرية) अरबी भाषाको यस शब्दमा सर्वनामको समावेशलाई नूहतिर संकेत भएको केही विद्वानहरूले स्वीकार गरेका छन् किनभने तीनै निकटवर्ती छन् । अर्थात् आदरणीय नूहका सन्तानमध्ये दाऊद तथा सुलैमानलाई तथा केहीले आदरणीय इब्राहीमलाई किनभने सम्पूर्ण वर्णन उनैका विषयमा भैराखेको छ । तर यस परिस्थितिमा यो कठिनाई आउँछ कि त्यसो भए लूतको वर्णन यस सूचीमा हुनु हुँदैनथ्यो किनभने उनी इब्राहीमको सन्तानमा छैनन् । उनी उनको भाई हारान पुत्र आज़रका पुत्र अर्थात् इब्राहीमका भतिज थिए । तथा इब्राहीम लूतको पिता होइन, बरू काका हुन् । परन्तु सम्मान स्वरूप उनलाई इब्राहीमको सन्तानमा सम्मिलित गरिएको छ । यसको एक अन्य उदाहरण कुर्आन करीममा छ । जहाँ आदरणीय इस्माईललाई याकूबको सन्तानको पूर्वजमा सम्मिलित गरिएको छ, जबकि उनी उनका काका थिए । हेर्नुस् (सूरः अल-बक़रः-१३३)

[2]ईसा अलैहिस्सलामको वर्णन आदरणीय नूह अथवा इब्राहीमको सन्तानमा यसकारण गरिएको छ (यद्यपि उनका पिता थिएनन्) कि पुत्रीको सन्तान पनि पुरूषको सन्तानमा सम्मिलित हुन्छ । जुन प्रकारले नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले आदरणीय हसन (रज़ी अल्लाहु अन्हु) (आफ्नी पुत्री आदरणीय फ़ातिमा रज़ी अल्लाह अन्हा) को पुत्रलाई आफ्नो पुत्र भन्नुभयो । « إِنَّ ابْنِي هَذَا سَيِّدٌ وَلَعَلَّ اللَّهَ أَنْ يُصْلِحَ بِهِ بَيْنَ فِئَتَيْنِ عَظِيمَتَيْنِ، مِنَ الْمُسْلِمِينَ » (सहीह बुख़ारी कितावुस सुलह बाब कौलु अन्नबी लिलहसन बिन अली इब्नी हाज़ा सैय्यद) (विस्तारपूर्वक जानकारीको लागि हेर्नुस् तफसीर इब्ने क़सीर)

(८७) तथा उनका पिता तथा सन्तान एवं भाईहरू[1] मध्ये कैयन्लाई (मार्ग देखायौं तथा हामीले उनलाई रोज्यौं र उनलाई सोभ्हो मार्ग देखायौं ।

وَمِنْ اٰبَآئِهِمْ وَذُرِّيّٰتِهِمْ وَاِخْوَانِهِمْ ۚ وَاجْتَبَيْنٰهُمْ وَهَدَيْنٰهُمْ اِلٰى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيْمٍ ﴿٨٧﴾

(८८) यही अल्लाहको मार्ग हो जसबाट त्यसले आफ्ना भक्तहरू मध्येबाट जसलाई चाहन्छ, त्यसलाई मार्ग दर्शाउँछ तथा यदि उनीहरूले पनि शिर्क (मिश्रण) गरेको भए उनका कर्म व्यर्थ जाने थिए ।[2]

ذٰلِكَ هُدَى اللّٰهِ يَهْدِيْ بِهٖ مَنْ يَّشَآءُ مِنْ عِبَادِهٖ ۭ وَلَوْ اَشْرَكُوْا لَحَبِطَ عَنْهُمْ مَّا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ﴿٨٨﴾

(८९) यिनीहरूलाई नै हामीले किताब (धर्मशास्त्र) तथा धर्म-विधान एवं दूतत्व प्रदान गर्‍यौं र यदि

اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ اٰتَيْنٰهُمُ الْكِتٰبَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ ۚ فَاِنْ يَّكْفُرْ بِهَا

[1]पूर्वजसित मूल तथा सन्तानसित शाखाहरू तात्पर्य हो अर्थात् उनका मूल तथा शाखा एवं भाईहरू मध्येबाट पनि धेरैलाई हामीले उच्चपद तथा मार्गदर्शन प्रदान गर्‍यौं । (اجتباء) को अर्थ हो निर्वाचित गर्नु तथा आफ्ना विशेष भक्तहरूमा गणना गर्नु तथा उनीमा एकत्रित गर्नु । यो अर्थ (جبيت الماء فى الحوض) (मैले जलाशयको जल एकत्रित गरें) बाट लिइएको छ, अतः (اختيار) सित तात्पर्य आफ्ना विशेष भक्तहरूमा सम्मिलित गर्नुपर्नेछ । (اصطفاء) (इस्तेफ़ा), (تخليص) (तख़लीस), (اختيار) (इख़्तेयार) यसै अर्थमा प्रयोग गरिन्छन् जसका कारकका रूप मुस्तफ़ा, मुज्तबा, मख़लिस तथा मुख़्तार हुन् । (फ़तहुल क़दीर)

[2]अठार नबीहरूका नामहरूको वर्णन गरी अल्लाह तआला भनिराखेको छ, यदि उनीहरू पनि बहुईश्वरवादमा अल्भ्केको भए उनका सारा कर्म नष्ट हुने थिए । जुन प्रकारले नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमलाई अर्को स्थानमा सम्बोधित गर्दै अल्लाह तआलाले आदेश गर्‍यो ।

﴿ لَئِنْ اَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ ﴾

"हे पैग़म्बर यदि तिमीले पनि अल्लाह तआलासँग कुनै अन्यलाई मिश्रण गर्‍यौ भने तिम्रा सारा कर्महरू नष्ट गरिदिइनेछन् ।" (सूरः अल-जुमर-६५)

यद्यपि पैग़म्बरहरूबाट शिर्क हुनु सम्भव छैन । उद्देश्य अनुयायीहरूलाई शिर्कको भयानकता तथा विनाशबाट सतर्क गर्नु हो ।

هَٰٓؤُلَآءِ فَقَدْ وَكَّلْنَا بِهَا قَوْمًا لَّيْسُوا۟ بِهَا بِكَٰفِرِينَ ﴿٨٩﴾

यिनीहरूले यसलाई मान्दैनन्[1] भने हामीले यस्ता मानिसहरूलाई तयार गरिसकेका छौं जसले यसको इन्कार गर्दैनन् ।[2]

أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ هَدَى ٱللَّهُ ۖ فَبِهُدَىٰهُمُ ٱقْتَدِهْ ۗ قُل لَّآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا ۖ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرَىٰ لِلْعَٰلَمِينَ ﴿٩٠﴾

(९०) यिनीहरू नै हुन् जसलाई अल्लाहले सत्यमार्ग देखायो, अतः तपाईं उनको मार्गको अनुसरण गर्नुस्,[3] तपाईं भन्नुस कि म यसमा कुनै प्रतिकारको माग गर्दिन ।[4] यो विश्वास गर्नेहरूका निम्ति मात्र स्मृति हो ।[5]

وَمَا قَدَرُوا۟ ٱللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِۦٓ إِذْ قَالُوا۟ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ عَلَىٰ بَشَرٍ مِّن شَىْءٍ ۗ قُلْ مَنْ أَنزَلَ ٱلْكِتَٰبَ ٱلَّذِى جَآءَ بِهِۦ

(९१) तथा उनीहरूले जुन प्रकारले अल्लाहको सम्मान गर्नुपर्दथ्यो सम्मान गरेनन्, जब उनीहरूले यो भने कि अल्लाहले कुनै मनुष्यमाथि केही अवतरित गरेन ।[6] तपाईं भन्नुस् कि मूसा जुन शास्त्र

[1]यसबाट तात्पर्य रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमका विरोधी, मूर्तिपूजक तथा अधर्मी हुन् ।

[2]यसबाट तात्पर्य मक्काबाट गई मदीनामा बस्ने तथा मदीनावासी मुसलमान तथा प्रलय पर्यन्त (अन्तिम दिनसम्म) आउने निष्ठावानहरू हुन् ।

[3]यसबाट तात्पर्य उपरोक्त ईशदूत हुन् । उनको अनुसरणको आदेश एकेश्वरवाद (तौहीद) को सम्बन्धमा तथा ती आदेशहरू एवं नियममा छन् जुन निरस्त भएका छैनन् । (फ़तहुल क़दीर) किनभने सबै धर्महरूका मूल विधान एउटै रहेका छन्, यद्यपि कर्म तथा विधिमा केही भिन्नता रह्यो । जस्तो कि आयत ﴿شَرَعَ لَكُم مِّنَ ٱلدِّينِ مَا وَصَّىٰ بِهِۦ نُوحًا﴾ (सूर: अल-शूरा-१३) बाट स्पष्ट छ ।

[4]अर्थात् सतर्क गर्ने तथा धर्मतिर आमन्त्रित गर्नको, किनभने मलाई यसको त्यो बदला नै प्राप्त छ जुन परलोकमा अल्लाह तआलाको तर्फबाट प्राप्त हुनेछ ।

[5]बुद्धि भएकाले यसबाट शिक्षा ग्रहण गरून् । यो कुरआनले उनलाई अविश्वास तथा मिश्रणको अन्धकारबाट निकालेर मार्गदर्शनको प्रकाश प्रदान गर्नेछ तथा कुपथका बाङ्गो-टिङ्गा पथहरूबाट बचाएर ईमानको सोझो मार्गमा हिड़ाल्ने छ यदि कोही यसबाट शिक्षा प्राप्त गर्न चाहन्छ, अन्यथा “अन्धोलाई अँध्यारोमा के देखिन्छ” भन्ने कुरो चरितार्थ हुनेछ ।

[6](قَدَر) (क़द्र) को अर्थ अनुमान लगाउनु हो तथा यो कुनै वस्तुको यथार्थ एवं ज्ञान प्राप्त गर्नुको अर्थमा प्रयोग हुन्छ । अर्थात् यी मक्काका मूर्तिपूजक रसूललाई पठाइने तथा किताबको अवतरण हुने कुरोबाट इन्कार गर्दछन् जसको स्पष्ट अर्थ यो हो कि उनलाई अल्लाहको सही ज्ञान छैन अन्यथा तथ्यलाई अस्वीकार गर्दैनथे । यसको अतिरिक्त आत्मज्ञान नहुनुको कारण दूतत्व तथा रिसालतमा पनि अनभिज्ञ रहे ।

مُوسَىٰ نُورًا وَهُدًى لِّلنَّاسِ ۖ تَجْعَلُونَهُ قَرَاطِيسَ تُبْدُونَهَا وَتُخْفُونَ كَثِيرًا ۖ وَعُلِّمْتُم مَّا لَمْ تَعْلَمُوا أَنتُمْ

तिम्रो पासमा ल्याए जुन ज्योति तथा मार्गदर्शन हो, त्यसलाई कसले अवतरित गऱ्यो जसलाई तिमी विभिन्न पृष्ठहरूमा राख्दछौ,[1] जसमध्येबाट केही व्यक्त गर्दछौ

तथा यो ठानिराखे कि कुनै मानव पुरूषमाथि अल्लाहको किताब कसरी अवतरित हुनसक्छ ? जस्तो कि अन्य स्थानमा अल्लाह तआ़लाले आदेश गरेको छ ।

﴿ أَكَانَ لِلنَّاسِ عَجَبًا أَنْ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ رَجُلٍ مِّنْهُمْ أَنْ أَنذِرِ النَّاسَ ﴾

"के यो कुरा मानिसहरूको निम्ति आश्चर्यजनक छ कि हामीले तिनै मध्येबाट एउटा मानिसमाथि वह्‌यी (आदेश) अवतरण गरेर उसलाई मानिसहरूलाई तर्साउनको निम्ति नियुक्त गरिदिएका छौं ?" (सूरः-यूनुस-२)

अन्य स्थानमा अल्लाहको आदेश छ

﴿ وَمَا مَنَعَ النَّاسَ أَن يُؤْمِنُوا إِذْ جَاءَهُمُ الْهُدَىٰ إِلَّا أَن قَالُوا أَبَعَثَ اللَّهُ بَشَرًا رَّسُولًا ﴾

"मार्गदर्शन आईसके पश्चात मानिसहरू त्यसलाई स्वीकार गर्नुबाट यसकारण रोकिए कि उनीहरूले भने कि के अल्लाहले एउटा मनुष्यलाई रसूल बनाएर पठाएको छ ?" (सूरः बनी-इस्राईल-९४)

यसको केही विस्तार यसभन्दा पूर्वको आयत संख्या ८ को व्याख्यामा वर्णित भइसकेको छ । व्याख्याधीन आयतमा पनि उनीहरूले आफ्नो यसै विचारको आधारमा यी कुराहरूलाई नकारेका छन् कि अल्लाह तआ़लाले कुनै मनुष्यलाई कुनै किताब अवतरित गरेको छ । अल्लाह तआ़लाले भन्नुभयो यदि यस्तो कुरो छ भने सोध कि मूसामाथि तौरात कसले अवतरित गरेको थियो ? (जसलाई यिनीहरू मान्दछन्)

[1]आयतको उपरोक्त व्याख्या अनुसार अब यहूदीहरूलाई सम्बोधित गरी भनिदैंछ कि तिमी यस किताबलाई विभिन्न पृष्ठहरूमा राख्दछौं, जसमध्येबाट जसलाई चाहन्छौ प्रकाशित गर्दछौ, जसलाई चाहन्छौं लुकाएर राख्छौ । जस्तै ढुङ्गाले हानेर दण्डित गर्नुको नियम अथवा नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमका गुणहरूको कुरो छ । हाफिज़ इब्ने क़सीर तथा इमाम इब्ने ज़रीर तबरी आदिले (يجعلونه و يبدونها) वाक्यलाई प्राथमिकता दिएका छन् तथा तर्क यो दिएका छन् कि यो मक्की आयत हो, यसमा यहूदीहरूलाई सम्बोधित कुन प्रकारले गर्न सकिन्छ ? तथा अन्य केही व्याख्याकारहरूले सम्पूर्ण आयतलाई यहूदीहरूसित सम्बन्धित मानेका छन् । यसमा प्रारम्भदेखि नै दूतत्व तथा ऋषित्वको जुन इन्कार छ, त्यसलाई यहूदीहरूको हठधर्मी, ईर्ष्या तथा द्वेषमा आधारित कथन सिद्ध गरेका छन् अर्थात् यस आयतको व्याख्यामा व्याख्याकारहरूका तीन मत छन् । एक गुट पूरा आयत यहूदीहरूसित, अरूहरू पूरा आयतलाई मक्काका मूर्तिपूजकहरुसित

وَلَآ اٰبَآؤُكُمْ ؕ قُلِ اللّٰهُ ۙ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِيْ خَوْضِهِمْ يَلْعَبُوْنَ ﴿٩١﴾

तथा अधिकतर लुकाउँदछौ तथा तिमीलाई त्यो ज्ञान प्रदान गरियो जसलाई तिमी तथा तिम्रा पूर्वज जान्दैनथे ।[1] तपाई भन्नुस् कि अल्लाहले,[2] अनि उनीहरूलाई उनका हालमा छाडिदिनुस् ताकि आफ्ना टीका-टिप्पणीसित खेलिरहुन् ।

وَهٰذَا كِتٰبٌ اَنْزَلْنٰهُ مُبٰرَكٌ مُّصَدِّقُ الَّذِيْ بَيْنَ يَدَيْهِ وَلِتُنْذِرَ اُمَّ الْقُرٰى وَمَنْ حَوْلَهَا ؕ وَالَّذِيْنَ يُؤْمِنُوْنَ بِالْاٰخِرَةِ يُؤْمِنُوْنَ بِهٖ وَهُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُوْنَ ﴿٩٢﴾

(९२) यो पनि एउटा शुभशास्त्र हो, जसलाई हामीले अवतरित गरेका छौं, आफूभन्दा पूर्वका (धर्मशास्त्रहरू) को प्रमाणकारी छ । ताकि तपाई मूल नगरी (मक्का) तथा त्यसको आसपास (का नगरहरू अर्थात सम्पूर्ण मानव जगत) लाई सचेत गर्नुहोस्, तथा जो परलोकबारे विश्वास राख्दछन् तिनैले यसलाई मान्नेछन् तथा ती नै आफ्ना नमाज़हरूको रक्षा गर्नेछन् ।

وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا اَوْ قَالَ اُوْحِيَ اِلَيَّ وَلَمْ يُوْحَ اِلَيْهِ شَيْءٌ وَّمَنْ قَالَ سَاُنْزِلُ مِثْلَ مَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ ؕ وَلَوْ تَرٰٓى اِذِ الظّٰلِمُوْنَ فِيْ غَمَرٰتِ الْمَوْتِ وَالْمَلٰٓئِكَةُ بَاسِطُوْٓا اَيْدِيْهِمْ ۚ اَخْرِجُوْٓا اَنْفُسَكُمْ ؕ اَلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ

(९३) त्यसभन्दा बढी अत्याचारी को हुनसक्दछ जो अल्लाहमाथि झूटो आरोप लगाउँछ अथवा भन्छ कि मतिर ईशवाणी आएको छ जबकि उसतिर केही पनि आएको छैन । तथा जसले भन्यो कि जुन प्रकार अल्लाहले अवतरित गर्यो म पनि अवतरण गर्नेछु यदि तपाई अत्याचारीहरूलाई मृत्युको घोर यातनामा देख्नुहुन्छ ।[3] जब यमदूत आफ्ना

तथा तेस्रो गुट आयतको प्रारम्भिक भागलाई मूर्तिपूजकहरूसित सम्बन्धित तथा (تجعلونه) बाट यहूदीहरूसित सम्बन्धित सिद्ध गर्दछन् । (والله اعلم)

[1]यहूदीहरूको विषयमा मान्नुको स्थितिमा यसको व्याख्या हुनेछ कि तिमीलाई तौरातद्वारा भनियो तथा अन्य परिस्थितिमा कुरआनद्वारा ।

[2]यो (من أنزل) कसले उतारेको उत्तर हो ।

[3]अत्याचारीहरूसित तात्पर्य सबैप्रकारका अत्याचारी हुन् । तथा यस अन्तर्गत अल्लाहको किताबका निवर्ती तथा दूतत्वका झूठा दावेदार सबै आउँछन् । (غمرات) सित मृत्युको संकट तात्पर्य छ । "फरिश्ताहरू (यमदूत) आफ्नो हात अघि बढाइ राखेका हुनेछन् ।" अर्थात् प्राण निकाल्नको लागि । (اليوم) (आज) सित तात्पर्य प्राण निकालिने दिन हो तथा यही यातनाको प्रारम्भ हुनुको समय पनि हो, जसको प्रारम्भ कब्र (चिहान) बाट छ । यसबाट सिद्ध हुन्छ कि कब्रमा यातना सत्य छ ।

عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنتُمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ وَكُنتُمْ عَنْ آيَاتِهِ تَسْتَكْبِرُونَ ﴿٩٣﴾

हात अघि बढाइराखेका हुन्छन् कि निकाल, आफ्नो प्राण आज तिमीलाई अल्लाहमाथि अनुचित आरोप लगाउनु तथा घमण्डपूर्वक त्यसका आयतहरूलाई अस्वीकार गर्नुको कारण अपमानजनक दण्ड दिइनेछ ।[1]

وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فُرَادَىٰ كَمَا خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَتَرَكْتُم مَّا خَوَّلْنَاكُمْ وَرَاءَ ظُهُورِكُمْ ۖ وَمَا نَرَىٰ مَعَكُمْ شُفَعَاءَكُمُ الَّذِينَ زَعَمْتُمْ أَنَّهُمْ فِيكُمْ شُرَكَاءُ ۚ لَقَد تَّقَطَّعَ بَيْنَكُمْ وَضَلَّ عَنكُم مَّا كُنتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٩٤﴾

(९४) तथा निश्चय नै तिमी एक-एक गरी आयौ ।[2] जुन प्रकार तिमीलाई प्रथम पटक पैदा गरेका थियौं तथा तिमीलाई जे दिएका थियौं त्यसलाई आफ्नो पछाडि छाडेर आयौ तथा तिम्रा सिफारिश गर्नेहरू हामीले देखिराखेका छैनौं, जसलाई तिमीले आफ्ना कार्यहरूमा हाम्रा साझी ठानिराखेका थियौ। निःसन्देह तिम्रा पारस्परिक सम्बन्ध विच्छेद भइसकेको छ तथा तिम्रो विचार तिमीबाट हराइसकेको छ ।

अन्यथा हात फैलाउनु तथा ज्यान निकाल्नुको आदेश दिनुको साथ यस कुरालाई भन्नुको आवश्यकता थिएन कि आज तिमीलाई अपमानित हुने यातना दिइने छ। ध्यान रहोस् कब्रसित तात्पर्य बर्ज़खको जीवन हो। सांसारिक एवं परलोक मध्येको जीवन जुन मृत्युदेखि प्रलय हुने सम्मको हो । यसलाई बर्ज़खी जीवन भनिन्छ । चाहे त्यसलाई नरभक्षीले खाएको होस् अथवा यसको शव समुद्रका तरङ्गहरूमा समाविष्ट भइसकेको होस् अथवा त्यसलाई पोलेर खरानी पारिदिइएको होस् अथवा कब्र (चिहान) मा दफनाइएको होस्। यो बरज़खको जीवन हो जसमा यातना दिनुमा अल्लाह तआला सामर्थ्य राख्दछ।

[1]अल्लाहमाथि झूठो बोल्नुमा धर्मशास्त्र तथा ईशदूतहरूलाई पठाइने कुरोको इन्कार पनि आउँछ तथा दूतत्वको झूठो दाबी पनि । यसैप्रकार दूतत्व एवं ऋषित्वको इन्कार तथा झुठ्लाउनु पनि हो । यी दुबैको कारणले उनीहरूलाई अपमानजनक दण्ड दिइनेछ ।

[2](فرادى) अरबी भाषामा (فرد) को बहुवचन हो, जुन प्रकार (سكارى) बहुवचन हो (سكران) को, तथा (كسالى) बहुवचन हो (كسلان) को । यसको अर्थ यो हो कि तिमी अलग-अलग एक-एक गरी मेरो पासमा आउने तिमीसग न धन हुनेछ न सन्तान तथा न ती देवता जसलाई तिमीले अल्लाहको साझेदार तथा आफ्नो सहायक ठानेका थियौ। अर्थात् यिनीमध्येबाट कुनै पनि वस्तु तिमीलाई त्यहाँ लाभ पुऱ्याउनमा असमर्थ छ। आउने वाक्यमा यिनै विषयहरूको अत्याधिक विवरण छ ।

(९५) अल्लाह नै बिउ तथा गेडाहरूलाई च्याती टुसा अंकुरित गर्दछ ।[१] त्यसले सजीवलाई निर्जीवबाट[२] एवं निर्जीवलाई सजीवबाट निकाल्दछ,[३] त्यही अल्लाह हो, अनि तिमी विमुख भई कहाँ गइराखेका छौ ?

إِنَّ ٱللَّهَ فَالِقُ ٱلْحَبِّ وَٱلنَّوَىٰ ۖ يُخْرِجُ ٱلْحَىَّ مِنَ ٱلْمَيِّتِ وَمُخْرِجُ ٱلْمَيِّتِ مِنَ ٱلْحَىِّ ۚ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ ۖ فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ ﴿٩٥﴾

(९६) त्यही नै बिहानी प्रस्फुटित गर्ने हो[४] तथा त्यसले रात्रिलाई विश्रामको लागि[५] एवं सूर्य तथा चन्द्रमालाई

فَالِقُ ٱلْإِصْبَاحِ وَجَعَلَ ٱلَّيْلَ سَكَنًا وَٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ حُسْبَانًا ۚ ذَٰلِكَ

[१]यहाँबाट अल्लाह तआलाको अतुलनीय शक्ति तथा सामर्थ्यको वर्णन प्रारम्भ भइराखेको छ । आदेश गऱ्यो, अल्लाह तआला बीउ तथा गेडालाई, जसलाई किसान धर्तीभित्र थिचिदिन्छ, त्यसलाई च्यातेर अनेकौं रङ्ग-रूपको वृक्ष उमार्छ । धर्ती एक हुन्छ, पानी पनि जसबाट खेतहरूको सिंचाई हुन्छ, एकै प्रकारको हुन्छ, तर जुन-जुन कुराका तिनी दाना र गेडाहरू हुन्छन् तिनै अनुरूप अल्लाह तआला तिनीबाट विभिन्न प्रकारका अन्न तथा फलहरूको वृक्ष उमार्छ । के अल्लाहको अतिरिक्त अन्य कोही छ, जो यस कार्यलाई गर्दछ अथवा गर्न सक्दछ ?

[२]अर्थात् दाना तथा गेडाबाट उमार्छ, जसमा जीवन हुन्छ तथा त्यो हुर्काउँछ, फुलाउँछ, फलाउँछ अथवा अनाज दिन्छ । अथवा वास्नाले पूर्ण रङ्गीचङ्गी फूल, जसलाई देखेर, सुँघेर मुनष्य प्रफुल्लता तथा आनन्दका आभास गर्दछ । अथवा वीर्य तथा अण्डाबाट मुनष्य तथा पंक्षीहरूलाई सृष्टि गर्छ ।

[३]अर्थात् पंक्षीहरूका फूल जुन मृतप्राय छन् । जीवित तथा मृतको तुलना ईमानवाला तथा क़ाफिरहरूसित पनि गरिएको छ अर्थात् ईमान भएकाहरूको घरमा क़ाफिरहरू तथा क़ाफिरहरूको घरमा ईमानवालाको सृष्टि गर्दछ ।

[४]अन्धकार तथा प्रकाशलाई उत्पन्न गर्ने पनि त्यही हो । त्यो रातको अँध्यारोबाट बिहानीको प्रकाश उत्पन्न गर्दछ, जसबाट प्रत्येक कुरो प्रकाशमान हुनजान्छ ।

[५]अर्थात् प्रत्येक रातलाई अन्धकारमा परिवर्तित गरिदन्छ, ताकि मानिसहरू प्रकाशको सबै व्यस्ततालाई समाप्त गरी आराम गर्न सकून् ।

تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ﴿٩٦﴾

(समयको) हिसाब गर्नलाई बनायो ।[1] यो परम प्रभावी ज्ञाता (अल्लाह) को निर्धारण हो।

وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ النُّجُومَ لِتَهْتَدُوا بِهَا فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٩٧﴾

(९७) तथा उसैले तिम्रो लागि ताराहरूको सृष्टि गऱ्यो ताकि तिमी उनीद्वारा स्थल र समुद्रका अन्धकारहरूमा बाटो पत्ता लगाउन सक,[2] हामीले उनीहरूको लागि निशानीहरूको विवरण भनिसकेका छौं जो ज्ञान राख्दछन् ।

وَهُوَ الَّذِي أَنْشَأَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ فَمُسْتَقَرٌّ وَمُسْتَوْدَعٌ قَدْ فَصَّلْنَا

(९८) तथा उसैले तिमीलाई एक प्राणबाट उत्पन्न गऱ्यो अनि तिम्रो एक स्थाई तथा एक समर्पण

[1]अर्थात् दुबैको निम्ति एउटा मापको निर्धारण छ, जसमा उनीहरू कुनै पनि प्रकारको परिवर्तन गर्न सक्दैन । दुबैका आ-आफ्ना पथ छन् जसमा उनी जाडो, गर्मी सबै परिस्थितिहरूमा अग्रसर छन्, जसको आधारमा जाडोमा दिन छोटो तथा रात्री ठूलो तथा गर्मीमा यसको विपरीत दिन लामो तथा रात्रि छोटो हुनजान्छ, जसको विस्तृत वर्णन सूरः यूनुस-५, सूरः यासीन-४० तथा सूरः आराफ-५४ मा पनि छ। यसको यो अर्थ पनि लिइएको छ कि सूर्य एवं चन्द्रमाबाट दिन-रात तथा महिना र वर्षको हिसाब लगाउन सकिन्छ। उपरोक्त अनुवाद यसै अर्थलाई लिएर गरिएको छ।

[2]यस ठाउँमा ताराहरूको लाभ तथा लक्ष्य भनिएको छ तथा यसका अन्य अरू पनि दुईटा लक्ष्य छन् जुन अन्य स्थानमा वर्णन गरिएका छन् । आकाशहरूको शोभा तथा शैतानहरूको दण्ड । अर्थात् यदि शैतान आकाशमा जाने प्रयत्न गर्दछन् भने यी उनीमाथि उल्का (ज्वाला) बनेर खस्दछन् । केही सलफको कथन छ। "यी तीन कुराहरूका अतिरिक्त यी ताराहरूको विषयमा यदि कुनै व्यक्ति विश्वास राख्दछ भने त्यो त्रुटिमा छ तथा अल्लाहमाथि मिथ्या आरोप लगाउँछ।"

यसबाट ज्ञात हुन्छ कि हाम्रो देशमा जुन ज्योतिष विज्ञानको चर्चा छ, जसमा ताराहरूद्वारा भविष्यका घटनाहरू तथा मनुष्यका जीवन अथवा जगतमा तिनको प्रभावको दावी गरिंदैछ, त्यो निराधार छ तथा धार्मिक नियमहरूको विरूद्ध पनि । अत: एउटा हदीसमा यसलाई जादूकै एउटा हाँगा भनिएको छ ।

« مَنِ اقْتَبَسَ عِلْمًا مِنَ النُّجُومِ اقْتَبَسَ شُعْبَةً مِنَ السِّحْرِ زَادَ مَا زَادَ »

"जो व्यक्ति ज्योतिष विज्ञान प्राप्त गर्दछ। त्यो एक प्रकारको जादू सिक्दछ।"
(हस्सनहू अलबानी सहीह अबू दाऊद संख्या ३९०५)

الْأٰيٰتِ لِقَوْمٍ يَّفْقَهُوْنَ ﴿٩٨﴾

स्थान छ ।[1] हामीले उनीहरूका लागि निशानीहरू (लक्षणहरू) को वर्णन गरिदिएका छौं जो जान्न चाहन्छन् ।

وَهُوَ الَّذِيْٓ اَنْزَلَ مِنَ السَّمَاۤءِ مَاۤءً ۚ فَاَخْرَجْنَا بِهٖ نَبَاتَ كُلِّ شَيْءٍ فَاَخْرَجْنَا مِنْهُ خَضِرًا نُّخْرِجُ مِنْهُ حَبًّا مُّتَرَاكِبًا ۚ وَمِنَ النَّخْلِ مِنْ طَلْعِهَا قِنْوَانٌ دَانِيَةٌ وَّجَنّٰتٍ مِّنْ اَعْنَابٍ وَّالزَّيْتُوْنَ وَالرُّمَّانَ مُشْتَبِهًا وَّغَيْرَ مُتَشَابِهٍ ۗ اُنْظُرُوْٓا اِلٰى ثَمَرِهٖٓ

(९९) तथा त्यही हो जसले आकाशबाट वर्षा गऱ्यो, अनि हामीले त्यसद्वारा हरेक प्रकार वनस्पति उब्जायौं[2] पछि त्यसबाट हरिया पातहरू निकाल्यौं[3] जसबाट हामी तलमाथि टाँसिएका अन्न[4] तथा ख़जूरका गाभबाट झुण्डिराखेका झुप्पा[5] पनि एवं अंगूरहरू तथा जैतून र अनारका बगैंचा[6] (उद्यान) विकसित गऱ्यौं जुन एक अर्कासित मिल्दो जुल्दो हुन्छन् एवं एक अर्कासित भिन्न पनि हुन्छन् ।[7] तिनका फलहरूलाई हेर जब फल्दछन्

[1]अधिकतर व्याख्याकारहरूको विचारले (مُستقر) (मुस्तक़र) बाट गर्भाशय तथा (مُستودع) बाट पिताको पिठ्यूँ तात्पर्य हो । (फ़तहुल क़दीर तथा इब्ने क़सीर)

[2]यहाँबाट त्यसको आश्चर्यजनक कारीगरीको वर्णन भईराखेको छ अर्थात् वर्षाको पानी, जसबाट त्यो हरप्रकारको वनस्पति उब्जाउन्छ ।

[3]यसबाट तात्पर्य हरिया शाखाहरू तथा अंगूर हुन् जुन धर्तीमा दबिएका दानाहरूबाट अल्लाह तआ़ला धर्तीको सतहमा उमार्छ, पछि त्यो वृक्षको आकार तथा प्रकार ग्रहण गर्दछ ।

[4]ती हरिया शाखाहरूबाट माथि सतहमा पुगेका दाना तथा बालाहरू निस्कन्छन् । जस्तै जौ, जवार, बाजरा, मकै, गहुँ तथा चामल आदि ।

[5](قِنوٌ) को वहुवचन (قنوانٌ) हो । तात्पर्य थुङ्गा अथवा समूह हुन् । (طلع) ख़जूरको प्रारम्भिक रूप हो, यही बढेर झुप्पो अथवा समूह बन्दछ तथा पछि त्यो परिपक्क भएर ख़जूर तयार हुन्छ । (دانية) सित तात्पर्य ती गुच्छा तथा समूह हुन्, जुन नजिक-नजिक हुन्छन् । तथा केही गुच्छाहरू टाढा पनि हुन्छन् जससम्म हात पुग्दैन । अनुग्रहको रूपमा निकटताको वर्णन गरिएको छ कि कृतज्ञता व्यक्त गर यसको लागि तथा जसको अर्थ छ (منها دانيةٌ ومنها بعيدةٌ) "तिनीहरूमध्ये केही निकट केही टाढा छन् ।" (بعيدةٌ) लोप छ । (फ़तहुल क़दीर)

[6]बगैंचा, जैतून तथा अनार यी सबैको सम्बन्ध वनस्पतिसित छ अर्थात् (فأخرجنا به جنّات) अर्थात् वर्षाको जलबाट हामीले अंगुरका बगैंचा तथा जैतून एवं अनार पैदा गऱ्यौं ।

[7]अर्थात् केही गुणहरूमा एक-अर्कासित मिल्दो-जुल्दो हुन्छन् तथा केहीमा मिल्दैनन् । अथवा तिनका पातहरू एक-अर्कासित मिल्दो-जुल्दो हुन्छन्, फल मिल्दैनन् अथवा रङ्ग-रूपमा मिल्दो-जुल्दो छन् तर स्वादमा मिल्दैनन् ।

إِذَآ أَثۡمَرَ وَيَنۡعِهِۦٓۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكُمۡ لَأٓيَٰتٖ لِّقَوۡمٖ يُؤۡمِنُونَ ٩٩

तथा उनको पाक्ने कुरो पनि निःसन्देह यसमा ती मानिसहरूलाई चिन्ह (निशानीहरू) छन्[1] जो विश्वास राख्दछन् ।

وَجَعَلُواْ لِلَّهِ شُرَكَآءَ ٱلۡجِنَّ وَخَلَقَهُمۡۖ وَخَرَقُواْ لَهُۥ بَنِينَ وَبَنَٰتِۭ بِغَيۡرِ عِلۡمٖۚ سُبۡحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يَصِفُونَ ١٠٠

(१००) तथा मानिसहरूले जिन्नहरूलाई अल्लाहका साझी बनाइदिएका छन्, जबकि उसैले उनीहरूलाई सृष्टि गरेको छ, तथा त्यस (अल्लाह) को लागि पुत्र तथा पुत्रीहरू मनगढन्तहरूले रचिसकेका छन् कुनै ज्ञान नभईकन, त्यो (अल्लाह) यिनका वर्णित गुणहरूबाट पवित्र एवं (श्रेष्ठ) छ ।

بَدِيعُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۖ أَنَّىٰ يَكُونُ لَهُۥ وَلَدٞ وَلَمۡ تَكُن لَّهُۥ صَٰحِبَةٞۖ وَخَلَقَ كُلَّ شَيۡءٖۖ وَهُوَ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمٞ ١٠١

(१०१) त्यो आकाशहरू तथा धर्तीको अनुपम उत्पत्तिकर्ता हो, त्यसका सन्तान कहाँ हुन सक्छन्, जबकि उसको पत्नी छैन ? त्यो प्रत्येक वस्तुको रचयिता[2] सर्वज्ञ हो ।

ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمۡۖ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَۖ خَٰلِقُ كُلِّ شَيۡءٖ فَٱعۡبُدُوهُۚ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ وَكِيلٞ ١٠٢

(१०२) त्यही अल्लाह तिम्रो पोषक हो, त्यसबाहेक कोही पूज्य छैन, प्रत्येक वस्तुको रचयिता हो, अतः त्यसैलाई पूजा गर, तथा त्यो प्रत्येक वस्तुको व्यवस्थापक हो ।

[1] वर्णन गरिएका सबै कुराहरूमा अखिल जगतको स्रष्टाको असीम शक्ति तथा त्यसको बुद्धिमत्ता एवं कृपाका प्रमाण हुन् ।

[2] अर्थात् जस्तो अल्लाह सबै उपरोक्त वस्तुहरू उत्पन्न गर्नुमा एक्लो छ, कोही उसको साक्षी छैन त्यसैप्रकार त्यो यस योग्य छ कि उसको एक्लो बन्दना गरियोस् र कुनै अन्यलाई उसको बन्दनामा मिश्रित नगरियोस् । परन्तु मानिसहरूले एक एक्लोलाई त्यागेर देवहरूलाई त्यसको साझी (अंशियार) बनाइसकेका छन् जबकि ती स्वयं अल्लाहका रचना हुन् । मिश्रणवादी बन्दना त मूर्ति अथवा समाधिहरूमा गाडिएका शवको गर्दछन् । किन्तु भनिएको छ कि उनीहरूले देवहरूलाई साक्षी बनाएका छन् । वास्तवमा देवहरूबाट तात्पर्य राक्षस हुन् तथा उनीहरूकै भनाईमा मिश्रण गरिन्छ अतः मानौ कि उनैको बन्दना गरिन्छ । यस विषयलाई पवित्र कुर्आनमा अनेक स्थानहरूमा वर्णित गरिएको छ । (उदाहरणार्थ सूरः निसा-११७, सूरः मरियम-४४ सूरः यासिन-६०, सूरः सबा-४१)

(१०३) आँखाहरूले त्यसलाई देख्न सक्दैनन्[1] र त्यो सबै दृष्टिहरूलाई देख्दछ तथा त्यो सूक्ष्मदर्शी, सर्वसूचित छ ।

لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ ﴿١٠٣﴾

(१०४) तिम्रा पालनकर्ताको तर्फबाट तिम्रो पासमा तर्क आइसकेका छन्, तसर्थ जे देख्दछौ त्यो आफ्नो भलोको निम्ति (देख्नेछौ) तथा जो अन्धो बन्नेछ, त्यसले आफ्नो अहित गर्नेछ[2] तथा म तिम्रो

قَدْ جَاءَكُم بَصَائِرُ مِن رَّبِّكُمْ ۖ فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِ ۖ وَمَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَا ۚ وَمَا أَنَا عَلَيْكُم بِحَفِيظٍ ﴿١٠٤﴾

[1](بصر) को बहुवचन (أبصار) (दृष्टिहरू) हो अर्थात् मानव दृष्टि अल्लाहको यथार्थताको अवलोकन गर्न सक्दैन । यदि यसबाट तात्पर्य नेत्र-दृष्टि छ भने यसको सम्बन्ध संसारसित हुनेछ अर्थात् भौतिक दृष्टिले कोही अल्लाहलाई देख्न सक्दैन । परन्तु सहीह तथा निरन्तर हदीसको कथनबाट ज्ञान हुन्छ कि परलोकमा निष्ठावानहरू अल्लाह तआलालाई देख्नेछन् तथा स्वर्गमा पनि त्यसको दर्शनबाट सम्मानित हुनेछन् । यसकारण मुतज़िलाको यस आयतबाट यो भाव लिनु कि अल्लाह तआलालाई कसैले पनि देख्न सक्दैन, दुनियाँमा न आख़िरतमा उचित छैन, किनभने यस नकारको सम्बन्ध मात्र संसारसित छ । यसैले आदरणीय आयशा (रज़ी अल्लाहु अन्हा) पनि यस आयतबाट यो भाव निकालेर भन्नो गर्नुहुन्थ्यो, जुन व्यक्तिले पनि यो दाबी गऱ्यो कि नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले (मिराजको रात्रि) अल्लाह तआलाको दर्शन गर्नुभयो, त्यसले झूठो बोलेको छ। (सहीह बुख़ारी तफ़सीर सूरः अल-अनाम) किनभने यस आयतको आधारमा पैग़म्बरसहित कोही पनि अल्लाहलाई देख्ने सामर्थ्य राख्दैन । परन्तु पारलौकिक जीवनमा यो दर्शन सम्भव हुनेछ। जस्तो कि अन्य स्थानमा कुर्आनले यसको पक्षमा भनेको छ।

﴿ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ ۞ إِلَىٰ رَبِّهَا نَاظِرَةٌ ﴾

"कैयन् मुख त्यसदिन तरूण हुनेछन्, आफ्नो प्रभुतिर हेरिराखेका हुनेछन् ।" (सूरः अल-क़ियामः-२२, २३)

[2](بصيرة) को बहुवचन (بصائر) हो । जुन वास्तवमा हृदयको प्रकाशको नाम हो । यहाँ तात्पर्य ती तर्क तथा युक्तिहरू हुन्, जंसलाई कुर्आनले अनेकौं स्थानमा दोहोऱ्याएको छ तथा जसलाई नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले पनि हदीसहरूमा वर्णन गर्नुभएको छ । जो यी तर्कहरूलाई देखेर मार्गदर्शन ग्रहण गर्छन्, त्यसमा उनीहरूकै लाभ छ, अपनाउँदैन भने उसैको हानि छ जस्तो आदेश छः

﴿ مَّنِ اهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ ۖ وَمَن ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا ﴾

रक्षक होइन ।[1]

(१०५) यसैप्रकार हामी आयतहरूलाई विभिन्न प्रकारले वर्णन गरिराखेका छौं । ताकि उनीहरू सुनुन् र यसकारण कि उनीहरू भनुन् कि तपाईंले पढ्नु भएको छ[2] र यसकारण पनि कि उनीहरूको लागि जो जान्दछन् हामी त्यसलाई राम्ररी स्पष्ट गरिदेऔं ।

وَكَذَٰلِكَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ وَلِيَقُولُوا دَرَسْتَ وَلِنُبَيِّنَهُ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿١٠٥﴾

(१०६) तपाईं आफ्ना पालनकर्ताको आदेश (प्रकाशना) को अनुसरण गर्नुस् कि अल्लाह बाहेक कोही पूज्य छैन तथा मिश्रणवादीहरूबाट विमुख हुनुस् ।

اتَّبِعْ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ ۖ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ وَأَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٠٦﴾

[1]बरू मात्र सन्देशवाहक, निवेदक तथा शुभ-सूचक हुँ । मार्ग देखाउनु मेरो काम हो तर मार्गमा हिंडाइदिने काम अल्लाहको वशमा छ ।

[2]अर्थात् हामी तौहीद (एकेश्वरवाद) का युक्तिहरूलाई यसप्रकार स्पष्ट गरी तथा विभिन्न रूपले वर्णन गर्दछौं कि मूर्तिपूजक यो भन्न थाल्छन् कि यो मुहम्मद सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम कहींबाट पढेर तथा सिकेर आउनु भएको छ । जुन प्रकारले अन्य स्थानमा आदेश भएको छ ।

﴿ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ هَٰذَا إِلَّا إِفْكٌ افْتَرَاهُ وَأَعَانَهُ عَلَيْهِ قَوْمٌ آخَرُونَ ۖ فَقَدْ جَاءُوا ظُلْمًا وَزُورًا ۞ وَقَالُوا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ اكْتَتَبَهَا ﴾

"काफिरहरूले भने यो कुरआन त उसको आफैले गढेको कुरो हो, जसमा अरूहरूले पनि यसको सहायता गरेका छन् । यी मानिसहरू यस्तो दावी गरेर अत्याचार तथा भूठो सतहमा भरेका छन् । यसको अतिरिक्त उनीहरूले भने कि यो पूर्वका मानिसहरूका कथाहरू हुन् जसलाई उसले लेखेको छ ।" (सूरः अल-फुरकान -४, ५)

यद्यपि कुरो यो होइन, जुन प्रकार यिनीहरू बुभदछन् अथवा दाबी गर्दछन्, बरू उद्देश्य यस विस्तारले बुद्धिमानहरूको लागि स्पष्ट व्याख्या गर्नु हो ताकि उनीहरूलाई सत्य कुरो पूर्णरूपले स्पष्ट हुनसकोस् ।

وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكُوا ۗ وَمَا جَعَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا ۖ وَمَا أَنتَ عَلَيْهِم بِوَكِيلٍ ﴿١٠٧﴾

(१०७) तथा यदि अल्लाहले चाहेको भए यिनी शिर्क (अल्लाहको साझेदार) ठहराउन्नथे।[1] तथा हामीले तपाईंलाई यिनीहरूको संरक्षक बनाएका छैनौं, तथा न तपाईं उनीहरूको कुनै जिम्मेवार हुनुहुन्छ।[2]

وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ فَيَسُبُّوا اللَّهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ ۗ كَذَٰلِكَ زَيَّنَّا لِكُلِّ أُمَّةٍ عَمَلَهُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِم مَّرْجِعُهُمْ فَيُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٠٨﴾

(१०८) तथा जो अल्लाहलाई छाडि अन्यलाई पुकार्दछन्, उनको निन्दा नगर अन्यथा सीमा नाघेर, अज्ञानताको कारण उनीहरू अल्लाहको निन्दा गर्नछन्,[3] यसैप्रकार हामीले प्रत्येक समुदायको लागि उनको कर्मलाई सुशोभित बनाइदिएका छौं, पछि उनीहरूलाई आफ्नो पालनकर्तातिर नै फर्कनु पर्नेछ। अत: त्यसले उनीहरूलाई त्यसबाट सूचित गर्नेछ जो उनी गर्दैरहेका छन्।

[1]यस बिन्दुको स्पष्टीकरण पहिले गरिसकिएको छ कि अल्लाहको इच्छा अन्य कुरो हो तथा त्यसको प्रसन्नता त यसैमा छ कि उसँग अरू कसैलाई सम्मिलित नगरियोस्। तैपनि मनुष्यलाई यसमा वाध्य गरेको छैन, किनभने बाध्यताबाट मनुष्यको परीक्षा हुन पाउँदैन, अन्यथा अल्लाहसित त यस्तो शक्ति छ कि त्यसले चाहेको खण्डमा कुनै व्यक्ति शिर्क गर्नको सामर्थ्य नै राख्न नसकोस्। (पुन: हेर्नुस् सूरः अल-बक़रः-२५३ तथा सूरः अल-अनाम-३५ को व्याख्या)

[2]यो विषय पनि कुरआन मजीदमा विभिन्न स्थानमा वर्णन गरिएको छ। उद्देश्य नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको धार्मिक नियन्त्रण तथा सतर्क गर्ने पदवीको स्पष्टीकरण हो जुनकि रिसालतको माँग हो तथा उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम यसै सीमासम्म प्रभारी हुनुहुन्थ्यो। यसभन्दा अधिक उहाँसँग यदि अधिकार भएको भए उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले आफ्नो प्रिय काका अबू तालिबलाई अवश्य मुसलमान बनाउनु हुन्थ्यो, जसको इस्लाम धर्मलाई स्वीकार गर्नुको सम्बन्धमा उहाँ तीब्र इच्छा राख्नुहुन्थ्यो।

[3]यो निषेधको विधिको यस नियममा आधारित छ कि यदि कुनै उचित कार्यबाट ठूलो बिगाड उत्पन्न हुन्छ भने त्यहाँनिर उचितलाई नगर्नु ठीक तथा श्रेष्ठ छ। यसप्रकार नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले पनि भन्नुभयो कि तिमी कसैको माता-पितालाई अपशब्द नभन किनभने यसप्रकार तिमी स्वयं आफ्नो माता-पिताको सम्बन्धमा अपशब्दको कारण बन्नेछौ। (सहीह मुस्लिम किताबुल ईमान बाब बयानुल कबाएर व अकबरेहा) इमाम शौकानीले लेख्नुभएको छ कि निषेध विधिको यो मूलाधार हो। (फ़तहुल क़दीर)

(१०९) तथा उनीहरूले बलपूर्वक अल्लाहको कसम खाए[1] कि उनी छेउ कुनै निशानी आयो[2] भने अवश्य मान्नेछन्, तपाईं भन्नुस कि आयतहरू अल्लाहसँग छन् ।[3] तथा तपाईंलाई के थाहा कि उनी (निशानीहरू) आए पनि मान्ने छैनन् ।

وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَئِن
جَاءَتْهُمْ آيَةٌ لَّيُؤْمِنُنَّ بِهَا ۚ قُلْ
إِنَّمَا الْآيَاتُ عِندَ اللَّهِ ۖ وَمَا يُشْعِرُكُمْ
أَنَّهَا إِذَا جَاءَتْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠٩﴾

(११०) तथा हामीले उनका हृदय एवं आँखाहरूलाई अन्योलमा फर्काइदिनेछौं जसरी उनीहरूले प्रथम यसप्रति विश्वास गरेनन्,[4] तथा उनलाई उनको दुष्टता (को अन्धकार) मा चकित छाडिदिनेछौं ।

وَنُقَلِّبُ أَفْئِدَتَهُمْ وَأَبْصَارَهُمْ كَمَا لَمْ
يُؤْمِنُوا بِهِ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَنَذَرُهُمْ فِي
طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١١٠﴾

---

[1] جهد أيمانهم أى حلفوا أيمانا مؤ كدة ठूलो जोड दिएर कसम खाए ।

[2]अर्थात् कुनै ठूलो चमत्कार, जुन उनको इच्छा अनुसार होस्, जस्तै मूसाको छडी (लट्ठी), मृतकको जीवन तथा समूदको उँटनीजस्तो ।

[3]अर्थात् उनीहरूको चमत्कार सम्बन्धी माँगहरू मात्र शत्रुता एवं ईर्ष्याका कारण हुन्, मार्गदर्शन प्राप्त गर्नुको इच्छाले होइन । तैपनि यी लक्षणहरूलाई प्रकाशित गरिदिनु अल्लाह तआलाको वशमा छ, त्यो चाहन्छ भने उनको माँग पूरा गर्न सक्दछ । केही कथनहरूबाट ज्ञान हुन्छ कि मक्काका मूर्तिपूजकहरूले माँग गरेका थिए कि सफा पर्वत (जो मक्कामा हरमको नज़ीकमा छ) स्वर्णको बनाइयोस्, तब उनीहरूले विश्वास गर्ने छन् । जसबारे जिब्राइलले आएर भने कि यदि त्यसको पश्चात पनि उनले विश्वास गरेनन् भने उनको विनाश गरिदइने छ, जसलाई नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले रूचाउनु भएन । (इब्ने क़सीर)

[4]यसको अर्थ यो हो कि जब प्रथम पटक ईमान स्थापित गरेनन् त त्यसको प्रभाव यो भयो कि त्यसपछि पनि ईमान स्थापनाको सम्भावना समाप्त भयो । हृदय र नेत्रहरूलाई फर्काइदिनुको भावार्थ यही हो (इब्ने क़सीर)